

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

REVISTA DE LINGÜÍSTICA,
FOLKLORE I LITERATURA

DIRECTOR:
Francesc de B. Moll

TOM XVI
1934

Palma de Mallorca
Impremta «Mn. Alcover»

Bolletí del Diccionari
de la Llengua Catalana

REVISTA DE LINGUISTICA,
FOLKLORE I LITERATURA

Tom XVI. -Núm. 1

GENER-FEBRER 1934

SUMARI

A Mn. Antoni M.ª Alcover en l'aniversari de la seva mort, per J. Portals i Presas.

L'Obra del Diccionari encara es viva.

Notes marginals a la nova edició del Diccionari de Meyer-Lübke

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana. Lliçó 6a

Consultes de llenguatge. Sobre Astronomia popular

Notes Bibliogràfiques

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Mirador, 3, entr. esq.^a

Palma de Mallorca

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

Tom XVI. -Núm. 1

GENER-FEBRER DE 1934

[1]

A la memòria de Mossèn Antoni Ma Alcover (1)

**eminent filòleg i patriota exemplar,
en l'aniversari de la seva mort.**

Encès d'un foc de Pàtria, lluitàreu a tota hora
endut per lo més noble, més pur, més ideal;
trescant sense repòs per el pla i el tossal,
i mai sentint, en vós, ço que afebleix o acora.

Cercàveu restaurar aquella veu sonora
que havien envilit en lluita deslleal;
i retornar-la, ensems, a l'esplendor que cal
a qui, de segles, fou del nostre mar Senyora.

Què hi fa si el poble, ingrati, no vos ha fet justícia,
i heu mort mig oblidat en una hora propícia
a enveges rancunioses i a dalers mesquins?

La llengua catalana, que vós tant estimàreu,
i tots sos dialectes que amb vostre esforç alçàreu,
vos compta com a Apòstol i us lloa en sos Destins.

J. Portals i Presas

Barcelona

[2]

L'Obra del Diccionari encara es viva (2-5)

Francesc de B. Moll

Començam l'any nou i el volum XVI d'aquesta publicació, amb el mateix entusiasme dels anys passats, amb el mateix optimisme de sempre.

No és que el problema econòmic, que fa tant de temps és el fantasma que s'oposa a la marxa de l'obra del Diccionari, haja millorat gaire ni estiga en camí d'una solució pròxima. El dèficit de l'any 1933 puja 5612'05 pessetes, i això malgrat que la publicació del BOLLETÍ ha donat marge de guany, sens el qual podem ben calcular que les pèrdues de l'obra del Diccionari serien estades en l'any passat superiors a sis mil pessetes.

D'altra banda, en l'any passat teníem donades totes les passes per obtenir d'algunes entitats una subvenció suficient a donar vida a la nostra empresa. Semblava cosa feta; però a darrera hora sortiren dificultats o exigències massa fortes, i ens haguérem d'aturar en sec en el camí de la solució i pendre noves posicions pel dia de demà.

¿Quin motiu tenim, doncs, per esser optimistes? La convicció d'haver guanyat en l'any darrer molt de terreny en la tasca de *penetració pacífica*, que podríem dir; en la reconquesta de posicions que semblaven definitivament perdudes i en l'ocupació d'altres que no havíem posseïdes mai.

Ara fa un any que escrivíem: «Malgrat aquest optimisme (que tal vegada és virtut i tal vegada és el nostre capital defecte), hem de regonèixer que existeix una circumstància adversa: el prejudici i l'apassionament d'una part del públic envers de la nostra obra. El Diccionari ha de lluitar contra les conseqüències d'aquest [3] apassionament i

d'aquest prejudici, que ha produït el recel i l'animadversió principalment entre els catalans del continent».¹

Doncs bé, en l'espai d'un any hem vist minvar molt l'oposició a la nostra obra. Els catalans conscients i de més elevada cultura han iniciat l'acostament i la cooperació; el nostre Diccionari és mirat ja sense aversió, ans amb simpatia, en els centres intel·lectuals més importants; el gramàtic Pompeu Fabra, que és considerat avui l'home-símbol de les activitats filològiques de Catalunya, ha procurat aplanar el camí de la solució del problema econòmic d'aquesta obra que tant interessa a Catalunya culta. Hem tingut la bona sort d'interessar als més selectes, als que hi entenen. Esperam que el gran públic prest o tard els seguirà, si no està massa distret amb la política o amb altres coses pitjors.

Però mentrestant roman en peu un fet: que l'obra del Diccionari du una vida tan extremadament precària que per ses pròpies forces no es pot sostenir. No es sostindria si estava en mans d'un home de negocis. ¿Quin comerciant hi hauria qui no deixàs anar una empresa que reporta cada any una pèrdua de sis mil pessetes? Solament prescindint de tota idea de mercantilisme i deixant-me de la meva xifladura pel Diccionari, puc tenir prou constància per continuar aquesta obra en les circumstàncies actuals, que tenen per a mi una especial gravetat he de sostenir ma família lluitant amb malalties.

Per tant, és hora que els amics del Diccionari multipliquin les seves proves de bona voluntat, atorgant una protecció extraordinària a la nostra obra per tal de fer-la surar en aquesta temporada dolenta. Moltes persones diuen que no es subscriuen al Diccionari perquè la publicació és molt lenta i volen esperar que estiga acabat per adquirir-lo sencer. Jo dic que això són excuses de mal [4] pagador i que ells precisament tenen la culpa de la lentitud de què es queixen, perquè el Diccionari no aniria poc a poc si comptàs des d'ara amb els subscriptors necessaris per subsistir. Quan una obra tan gran no té prou subscriptors per cobrir els gastos de cada dia,

¹ Nota (1) de l'original: *Bolletí del Diccionari*, núm. de gener de 1933.

quant més s'activa la publicació més augmenta el dèficit i arriba a fer-se impossible la continuïtat de l'obra.

Urgeix, doncs, augmentar el nombre de subscriptors del Diccionari; és necessari que tots els qui estimen la nostra llengua i la nostra cultura aportin llurs quotes des d'ara, sense esperar per pur egoisme que l'obra estigui acabada, ja que amb aquestes perllongues no fan altra cosa que ofegar cada dia més aquesta empresa.

Sobre tot els mallorquins han d'esser, ara com ara, els sostenidors del Diccionari. Si aquesta obra arriba a terme, hi ha d'arribar principalment per l'esforç de Mallorca; si no pot arribar-hi es podrà dir que tota Mallorca no ha tingut alè per aguantar aquesta publicació, que és la única obra cultural d'importància extrainsular que es fa en aquesta terra. Pensin els mallorquins conscients que no es tracta de salvar una institució d'interés purament local, un institut de segona ensenyança, una revisteta mallorquinista qualsevol; es tracta de salvar una obra que en un ram de la ciència té ja la sanció europea i que atreu cap a Mallorca les mirades i les passes de molts de savis i estudiosos.

No m'agrada fer reclam; però crec que si ens adormim un poc més, la gent del continent i sobre tot els estrangers hauran de venir a fer saber als mallorquins que a Mallorca es fa un treball científic que mereix qualche cosa més que viure en penúria permanent. Puc assegurar que si jo hagués consentit a abandonar Mallorca, a hores d'ara el Diccionari no seria una empresa mallorquina i jo hauria sortit d'estretors i mal-de-caps.

No em cansaré de repetir l'expressió de la més sincera gratitud a les persones i entitats que es són inscrites a [5] la Lliga de Socis Protectors del Diccionari. Però he de llamentat que aqueixes persones benemèrites sien una minoria tan petita dins el públic baleàric; que no sia més gran el nombre dels que es fan càrrec de l'eficàcia que tindria llur cooperació amb una quota fixa; que hi haja tanta i tanta gent acomodada que no es decidesqui a dedicar una petita part dels diners que malgasta, a afavorir una obra com la del Diccionari.

Les llistes d'inscripció a aquesta Lliga de Protectors continuen obertes. Les condicions d'inscripció i els avantatges que els Socis tenen damunt els simples subscriptors, van indicades a diferents llocs d'aquest Bolletí. Esperam confiadament que s'inscriuran com a Protectors molts dels nostres lectors que fins ara no havien tingut notícia prou clara de l'organització i eficàcia d'aquesta benemèrita Lliga.

Tenim la convicció que el Diccionari avui no té inemics; no falta sinó que els molts d'amics i simpatizants que té, deixin d'esser amics de barret i sien amics vers, fermes i desinteressats.

Enguany deim: l'obra del Diccionari encara és viva.

Tenim confiança que l'any vinent podrem dir: l'obra del Diccionari viu i viurà.

FRANCESC DE B. MOLL

[6]

Notes marginals a la tercera edició
del Diccionari de Meyer-Lübke (6-16)

FRANCESC DE B. MOLL

Entre 1910 i 1920, travessant els anys terribles de la gran guerra, sortí a la llum pública una de les obres capitals de la lingüística romànica: el *Romanisches Etymologisches Wörterbuch* (Diccionari Romànic Etimològic), del professor alemany W. Meyer-Lübke.

Es aqueixa obra molt poc coneguda dins Espanya, i pel seu especial caràcter i estil és assequible només als especialistes. Però la seva extraordinària vàlua com a orientadora i impulsora de l'estudi científic de les llengües neolatines, fa mereixedor el seu autor d'esser conegut i venerat de tot el públic culte. Per donar una idea dels tresors de ciència i

de la quantitat d'erudició que aqueix llibre suposa, bastarà dir que conté prop de 10.000 articles, cada un encapçalat amb una paraula-font (l'latina, grega, aràbiga, germànica o d'altre origen) seguida de les paraules que se'n són derivades en TOTES les llengües romàniques.

Des de que començà a publicar-se el Diccionari de Meyer-Lübke, els romanistes el prengueren com a punt de partida fonamental i clàssic de la ulterior investigació etimològica. Un bell esbart d'etimòlegs de tota nació emprengué la tasca de discutir, augmentar i perfeccionar l'obra del Mestre; es multiplicaren els estudis, es replegaren nous materials, s'acumularen notícies aclaratòries d'etimologies romàniques; Salvioni aportà abundants notícies sobre els dialectes italians; Gamillscheg i Wartburg emprengueren la publicació de sengles diccionaris [7] etimològics del francès; García de Diego dedicà un llibre a etimologies espanyoles;² Barbier, Baist, Brüch, Jud, Schuchardt, Spitzer i altres cooperaren amb notes escampades sobre diverses llengües i dialectes. Pel que es refereix al català, son importants els treballs del finlandès Oiva J. Tallgren³ i de l'alemany Leo Spitzer.⁴

Fa alguns anys que vaig tenir l'honor de rebre valuoses ensenyances del tracte personal del Dr. Meyer-Lübke, i de boca d'ell mateix vaig saber que preparava una nova edició reformada del seu Diccionari. Aleshores vaig concebre la idea de revisar la part catalana de la primera edició i anotar les deficiències que hi trobàs, per tal de corregir-les i coadjuvar a la major perfecció de l'obra en les edicions venidores. Això fou la base del meu *Suplement català al Diccionari romànic etimològic*, volum de 260 pàgines publicat per l'Oficina Romànica de Barcelona. En aquesta obra vaig procurar reunir totes les paraules catalanes que a mon entendre pertocava incloure en els articles del Romanisches Etymologisches Wörterbuch, i al mateix temps vaig indicar els punts que em semblaven equivocats o discutibles en la primera edició de l'obra.

² Nota (1) de l'original: *Contribución al Diccionario hispánico etimológico*. Madrid 1923.

³ Nota (2) de l'original: *Glanures catalanes et hispano-romanes*. Helsinki, 1914.

⁴ Nota (3) de l'original: *Lexicalisches aus dem Katalanischen...* Gènevè, 1921.

L'any 1929 aparegueren els primers fascicles de la nova edició, i fa pocs mesos que s'ha acabat la publicació del text; falta ara únicament acabar de publicar l'índex. Ja podem, doncs, felicitar l'autor per la seva obra i per la joventut d'esperit que a edat de més de setanta anys li permet treballar amb la tenacitat de sempre.

L'obra se presenta fonament modificada, completament reelaborada: conté molts d'articles nous, altres [8] refets de cap a peus, i tots posats a to amb l'estat actual de la investigació etimològica. Concretant-nos a la nostra llengua, es pot afirmar que les paraules catalanes que figuren en la nova edició son en nombre molt superior al de les que es trobaven en la primera. Això no obstant, cal regonèixer que no s'hi ha posat tot el material aprofitable que hi ha publicat; encara que el mestre Meyer-Lübke m'ha fet l'honor d'espigolar abundantament dins el meu *Suplement* i de citar-lo a cada passa, no ha inclòs en el seu Diccionari tots els mots catalans que consideram que s'hi haurien d'incloure per donar una idea completa de l'extensió del lèxic català. Així per exemple, en l'article ALVEOLUS cita només formes italianes i no hi posa el català *obiol*; en l'article ASCIATA no fa menció del català *aixada*; en l'article ASPERGES ME DOMINE no posa el mallorquí *asperges*, ni el català *aspergismergis* ni el verb mallorquí *aspergiar*; i com aquests, molts d'altres casos.

Aquesta limitació del *REW*⁵ sembla deliberada, car no s'observa sols en la part catalana sinó en la castellana i en altres dominis lingüístics. Sembla que l'autor se proposà des del principi, que la nova edició no fos gaire més voluminosa que la primera, i per això hagué de reduir a certs límits l'admissió de nous materials. Vol dir això que la reelaboració de l'obra ha consistit més aviat en revisar i corregir els articles de la primera que en ampliar-los amb noves aportacions.

El *REW* seguirà essent per molt de temps la base dels estudis etimològics de conjunt, dins el romanisme. És, doncs, de la major importància la tasca d'assenyalar els seus punts flacs, per evitar que les

⁵ Nota (1) de l'original: La sigla *REW* és l'abreviatura universalment adoptada per indicar el *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*.

seves indicacions resultin desorientadores. Altres filòlegs, especialisats en cadascun dels llenguatges neollatins, [9] s'encarregaran del comentari dins els dominis respectius; jo me limitaré al nostre camp català. En les notes marginals que es segueixen, indicaré els punts en què el *REW* dóna informació equivocada sobre paraules de la nostra llengua. No m'entretendré a indicar els mots que caldria incloure en el *REW*, perquè en general ja els he posats en el meu *Suplement* i no vull repetir lo que ja està publicat en aquest; sols quan trobi paraules que faltin en el *REW* i que jo no vagi incloure en el *Suplement*, en faré menció. Igualment posaré especial esment a rectificar algunes idees que en el *Suplement* vaig exposar i que avui crec equivocades.

El venerable mestre Meyer-Lübke, comprensiu com a vertader savi, no pendrà tort que un minúscul deixeble i admirador es dediqui a retreure les petites deficiències que en la seva obra hi pugui haver. Ell sap que les meves rectificacions, en lloc d'esser un correctiu, són un homenatge. Si la seva obra fos insubstancial o mediocre no valdria la pena de fer-ne la crítica escrupolosa que li dedicam. L'hi dedicam precisament per tractar-se d'una obra de gran empena, transcendental, que ha de donar llum i guia a tots els investigadors d'etimologies. No fa minvar gens la resplendor del sol l'astrònom que s'entretén a assenyalar-ne les màcules.

1 a,⁶ AANMARREN. Caldria afegir-hi el cat. *amarrar*, que no sols s'usa com a terme de nàutica, sinó també en el llenguatge general amb el sentit de 'fermar', 'agafar', 'fort', i que en menorquí apareix amb la forma *amerrar* (formes rizotòniques *amerrar*, *amerres*, etc.) tal vegada influïda per *aferrar*.

4, ABANTE. Seria convenient de fer constar la diferència de significació entre *abans*, que sempre és temporal i avant, que és principalment local. Caldria també [10] escriure *avant* amb *v* i separar-lo de *abantes*, que ha d'anar al costat de *abans*.

⁶ Nota (1) de l'original: El nombre i la paraula que encapçala cada article, corresponen al nombre i al mot capital de l'article corresponent del *REW*:

5, ABANTIARE. Hi falta el cat. *avançar* i el menorquí *avençar* que té el significat especial de 'estalviar diners'.

8, ABBAS. En aquest article es diu equivocadament que el núm. 4 del meu *Suplement* porta *abadello i abadejo*. La forma *abadejo* la deu haver trobada en el Diccionari Català-Valencià-Balear, però *abadello* crec que no existeix.

16, ABC. El nostre *beaba* no ve de *a, b c*, sinó de la fórmula escolar *b, a=ba*. La frase *no sortir del beabà* significa 'no progressar gens', no sortir d'aquella fórmula que és la més elemental per aprendre de confegir els mots.

39. ABROTONUM. Cal afegir *broida*, existent en tot el domini català com a denominació de l'*Artemisia abrotonum*.

41, ABSCONDERE. Entre els derivats de ABSCONSUS caldria incloure: el ribagorçà *esconsar* 'amagar' (Oliva *Vocab. de Sopeira*); *escuns* 'casualitat' (sentit en el poble ribagorçà de Bonansa); *esconsar-se* 'ensopegar-se, succeir casualment' (a Àger, segons Aguiló Dicc.). El trànsit de significat de 'amagar' a 'ensopegar-se casualment', se explica perquè el fet casual és inesperat i la seva causa roman amagada fins al moment de produir-se el fet.

Al costat de l'espanyol *esconsar* i del portuguès *esconso*, s'hauria d'afegir el mallorquí *escunsa* 'biaix'. Aquesta forma apareix en el Diccionari Mall. d'un Mall. (Mn. Tarongí) i en les Rondaies de Mn. Alcover: «Pega fua cap avall i fent escunsa» (Alcover Rond. I, 201). Però la forma més usual és *bescunsa* o *biscunsa* (Mall., Men.), *bescuns* o *biscuns* (Eivissa), i a Tortosa es troba la variant *bescum* usada coma a adjectiu amb el significat de 'tort, diagonal, que no forma angle recte' (cfr. DCVB). La forma *biscuns* apareix usada per R. Lull en el *Fèlix de les Meravelles del Món*, part III, cap. XI. ¿Són totes aquestes formes referibles a ABSCONSUS? Així ho sembla, encara que no [11] és completament clar el procés. Fixant-me que a Menorca hi ha el verb *bescunsar-se* (o *bis-*) que significa 'equivocar-se, pensar una cosa per l'altra', jo havia suposat si vindria d'una forma llatina *BISCOMPTIARE, derivada de *BISCOMP(U)TARE, 'errar-se en el compte'

(cfr. *bescomptar-se*, existent en català amb aquest significat); i els substantius *bescunsa*, *bescuns* etc. podrien esser postverbals d'aquell, amb evolució del significat abstracte cap a una significació més concreta i material. Ara crec més probable que el vertader camí sigui l'invers: *bescunsar* seria derivat de *bescunsa*, amb ampliació metafòrica i abstracta del significat material originari: de 'desviar-se de la línia recta' es passa fàcilment a la idea de 'desviar-se de la veritat, equivocar-se'.

La *b-* es pot explicar de dues maneres: o per influència del prefix *bes-*, tan freqüent per expressar conceptes pejoratius (*bescantar*, *bescomptar*, etc.), o per aglutinació de la *-b* de la preposició *amb*, que moltíssimes vegades precedeix el mot *escunsa* (*anar amb escunsa* podria haver estat interpretat erròniament com *anar am bescunsa*).

43, ABSENTIA. Admetent-se ABSENTIA per explicar el provençal *sensa*, no veig la raó de posar el català *sense* en l'article *sine*.

44, ABSINTHIUM. Cal suprimir *axensol*, que no existeix en català.

48, ABSTERGERE. S'hi podria incloure el català *estergir*.

55a, ABUTAQA. Pertany a aquest article el mallorquí *patacó* 'infant menut i graciós'?

56, ABYSSUS. Cal escriure «kat. *abís*,» no *abi(s)*.

62, * ACCAPITARE. S'ha de posar «kat. *captar*», no *catar*.

63, * ACCAPITARE. S'ha de posar «kat. *acapte*», no *acabde*.

91, * ACUS (variant de ACER). La forma *achs* que ací es dóna com a catalana, crec que en bona crítica [12] s'hauria de suprimir. Els diccionaris moderns que la duen, l'han presa dels antics de Pere Torra i Antoni Lacavalleria, i m'apar que la invenció del mot es deu a aquest vell lexicògraf, que degué deixar passar un *achs* errada d'impremta allà on havia de dir *ars*.

139, ADAESTIMARE. En català antic hi ha *aesmar*, 'calcular', 'estimar el preu o quantitat'.

142a, ADAMITIS. Cal suprimir tot aquest article. En primer lloc, ADAMITIS és una errada; ha de dir ADENITIS, com a derivat de *ἀδήν*. Per

altra banda, la forma catalana que Spitzer addueix (Lexik. 67), prenent-la de Vogel, no és *mitole* sinó *nítols*. Aquest mot ja té molt poca vitalitat; a l'Empordà encara s'usa en la menaça «Mira que et treuré els nítols del nas!», però la gent ja no sap el significat del vocable.

165a, ADIMPERARE. S'hi haurien d'afegir les formes catalanes *emprar* (ant. *aemprar*) 'usar' 'manllevar', *empriu* (ant. *aempriu*) dret d'ús d'una cosa sense tenir-ne la propietat.

171, ADJUNGERE. S'ha de canviar la grafia *ajonher* en *ajúnyer*, pel que fa referència al català.

172, ADJUTARE. Caldria afegir-hi la forma *aidar*, molt usada en català antic i existent encara avui en català occidental, en valencià i en mallorquí.

185, *ADMORTIARE. Jo seria de parer de suprimir el «kat.» *de amorsar*.

192, ADORDINARE. El català antic posseeix *aordonar*.

208, ADUMBRARE. S'hi ha d'incloure el català antic *aombrar* 'posar a ombra', i son derivat *aombratge* 'construcció per arredossar-s'hi'.

216, ADVENIRE. L'autor ha suprimit la forma catalana *avenir* que figurava en la primera edició; caldria readmetre-la, car és la forma popular, molt més usada que la erudita *advenir* que ha estat admesa en aquesta edició.

242, AERAMEN. Sense motiu ha suprimit davant la [13] forma *aram* la qualificació de «katal.», que figurava en la primera edició.

246, AESTIMARE. Es interessant la forma baleàrica *eima* (var. de *esma*), que no ha estat inclosa.

252, *AFANNARE. També és català *afanar*, al costat de *afanyar*.

257, AFFIBULARE. *Afiball* és errada, per *afiblall*.

266, AFFRACTUM. Era ben escusador d'afegir «valenc. *aflecho*», que no és valencià ni com a mot ni menys com a grafia.

275, AGAZA. No és congruent de posar ací el català *garsa*, essent que l'espanyol *garza* i el portuguès *garça* són inclosos en el núm. 619 com a procedents de ARDEA.

294, * AGRANIO. Podria afegir-se el català *garanyó* i son *derivat garanyoner*, noms del fruit i la planta *Prunus spinosa*; per contaminació de *pruna* s'han produït les variants *prunyó* i *prinyó*, i amb reduplicació de nasals, *nyanyaranyó*.

304, ALA. El català i espanyol *aladarc* és errada per *aladar* i crec que es podria posar sols com a espanyol, car no consta que existesqui en català. És ver que el porta el Diccionari Nebrija, però ja sabem que aqueix diccionari, obra d'un castellà, dóna com a catalans molts de mots purament castellans.

No acab de veure clar el procés de la formació de *adalarse* a base de *ala*. (Cfr. més envant, allà on parlam de *adelerar*, s. v. DELERARE).

309, *ALANUS Podria afegir-hi *alà*, que ja apareix en català antic.

310, ALAPA. Citant el meu *Suplement*, recull la forma *alep* i l'escriu equivocadament *álep*; es pronuncia *alèp*. El significat d'aquest mot no és altre que «Mühlradschaufel» i no «kasten des oberschlächtigen Mühlrads».

328, *ABULA. Crec que no es perdria res de suprimir el «cat.» que precedeix la forma *able*.

340, ALIENUS. *Allé* és errada per *aliè*. [14]

347, ALIUBI. Les formes catalanes no són *enlloure*, *enjoure*, sinó *enllonre* i *enjonre*, i no han d'anar en aquest article sinó en el següent, que correspon a ALIUNDE.

349, ALIUS. S'hauria d'afegir *àl* i *àls* com a formes del català antic. No és bon sistema d'escriure *al(t)ré*, car la *t* no hi té cap feina i més aviat porta confusió amb et pronom *altre*, que és d'origen diferent. La grafia correcta és *alre*, sense accentuar la *e*, car és molt probable que es pronunciàs amb l'accent damunt la *a*, com encara ara s'hi pronuncia en la locució menorquina *com-alre-no* (cfr. Moll, *Estudi fonètic y lexical del dialecte de Ciutadella*, p. 35).

387, ALTUS. Cal rectificar l'origen de la forma composta *dalt*, que Meyer-Lübke atribueix a AD ALTUM i que segurament s'ha d'atribuir a DE ALTO. Les formacions d'adverbis amb DE són freqüents (cfr. *darrera*, *davant*, *d'abans* i l'espanyol *debajo*, *detrás* etc.).

388, AL'UD. Hi podríem incloure el català *laüt*.

397, AMA'RA. Les formes italianes, espanyoles, portugueses *amarra* i francesa *amarre* pertanyen indubtablement al núm. 1 a (AANMARREN). *Alamar* no és 'corda de nau', sinó 'fermall de cortina o de vestit'.

401, AMARICARE. S'han d'esborrar d'ací els derivats catalans *amarg*, espanyol *amargo*, que tornen aparèixer en l'article 402 a.

409, AMBITARE. Entre els derivats es podria afegir *andoiar* 'anar d'ací d'allà' i el postverbal *andoi* 'persona anderega, que va d'ací d'allà sense necessitat'.

411, AMBO. No crec que existesqui en català antic ni modern la forma *am*, fora de la composició: *ambdós*, ant. *ambdúi*.

437, AMYLUM. La forma catalana és (*a*)*midó*, no (*a*)*midón*.

430, ANAS. La forma *àdena* només és eivissenca, no mallorquina; a Mallorca es diu *ànnera*.

440, ANATICULA. Són bells derivats de [15] *nadia* (=nadilla) *nadier* i *nadial*, 'engasta de la mola on s'adapta la nadilla'.

411, 'ANBAR. *Ambre* també és català.

443a, ANCON. La *r-* de l'espanyol *rincón* i del català *recó* es pot explicar per aglutinació del prefix *re-*, tal vegada per contaminació de *recodo*.

473, *ALENARE. Podria afegir-s'hi el català *alengar* i el seu deverbial *alè*.

473a, *ALENITARE. *Alendar* és també català, existent principalment en el dialecte occidental.

487, ANNUS. *Añada* no és bona grafia per representar la forma mallorquina i valenciana; cal escriure *anyada*.

490, ANSA. S'ha oblidat de posar la forma catalana més etimològica: *ansa*. El derivat *ansat* no és sols rossellonès, sinó estès a quasi tot el català continental.

498, ANTENNA. En baleàrich hi ha el derivat *antenal*, que significa 'barra que sosté una antena de molí'.

520, *APIUVA. No he sentir ni vist mai usada la forma *amploia*, que ací es dóna com a catalana. En canvi hi manca *anxova* 'peix Engraulis', 'ventositat'.

540, APPECCTORARE. Caldria afegir-hi el mall. *apitrar* 'pujar costa amunt', 'investir de pits'.

554, APPREHENDERE. La grafia *apendrer* s'ha de corregir en *apendre* o *aprendre*.

557, APPROPIARE. *Apropar* no sembla venir de APPROPIARE sinó esser una «Neubildung» damunt *prop*.

571, AQUAEDUCTUS. *Aguaduy* és errada per *aiguaduit*.

604, ARBITRARE. La *o* de *obirar* no té res d'estrany. Casos de *alb-* convertit en *ob-* no en manquen en la nostra llengua: *obregínia* < *albergínia*, *obercoc* < *albercoc*, menorquí *ubarda* < *albarda*, etc.

606, ARBOR. *enarbolarse* no és català.

Entre els composts podria incloure's el català *fer l'abreforc* «Kopf stehen».

607, ARBORETUM. El català té *arbreda*. [16]

611, ARCA. En lloc de *arquibanca* cal posar com a català *arquibanc* i *artibanc*.

615a, ARCIA. Ací torna a sortir el català *ars*, que ja figura en el núm. 91 (s. v. ACER). Com el nostre *ars* designa plantes espinoses que no tenen res a veure amb l'*arce* castellà, crec que s'ha de fer la distinció deixant *arce* sota ACER i posant *ars* únicament sota *ARCIA o altra base que pugui descobrir-se més ben fundada.

620, ARDERE. *Ardrer* és errada per *ardre*.

621, *ARDESIA. *Ardosa* s'ha de llevar; no existeix en català.

640. ARGENTUM. *Argen* és errada per *argent*.

649, *ARISTULA. Sembla que cal afegir-hi *aristol* 'inflamació aguda i sèptica dels dits'. Probablement s'hi hauria d'incloure també el català antic *aristol*, sobre el qual vegi's la pròxima nota al núm. 673.

659, ARMILLA. Ja vaig advertir en el meu *Suplement* que *armilla* no s'usa en català amb el significat de 'armella' sinó amb el de 'guardapits' (=esp. *almilla*).

673, ARRESTARE. Pel que es refereix al francès antic *arestuel*, provençal *arestol*, no es veu clara l'evolució semàntica a base de ARRESTARE. En el català antic trobam *aristol*, que tant pot significar 'màneg de llança' com 'extremitat inferior del màneg de la llança'. L'opinió de Wartburg, que atribueix a ARISTA la paternitat de *arestuel* i *arestol*, sembla corroborar-se per la forma catalana corresponent.

727, ASSICCARE. En català hi ha *assecar*.

730, *ASSIMILIARE. La var. llatina ASSIMILARE o ASSIMULARE (ambdues documentades en llatí clàssic) ha donat origen al català *assemblar*.

(Continuarà)

F. DE B. MOLL

[17]

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana (17-25)

MORFOLOGIA

LLIÇÓ 6a

Segona conjugació dels verbs

60. Classificació dels verbs de la segona conjugació. —61. Present d'indicatiu. —62. Present de subjuntiu. —63. Imperfet d'indicatiu. —64. Perfet. —65. Futur. —66. Condicional. —67. Optatiu. —68. Gerundi. 69. Participi passat. —70. Imperatiu.

60. Pertanyen a la segona conjugació els verbs que tenen l'infinitiu acabat en *-er* o *-re*. Se poden dividir en quatre classes:

Classe I. Verbs d'infinitiu pla, amb la radical acabada en consonant simple⁷ o en consonant seguida del so *s* (*c*). Exemples: *batre*, *tèmer*, *córrer*, *tòrcer*.

Classe II. Verbs d'infinitiu pla en *-ldre*, *-ndre* o agut en *-er*. -Exemples: *molldre*, *vendre*, *valer*.

Classe III. Verbs que tenen la radical de l'infinitiu acabada en *w* procedent de *b* o *v*. Exemples: *beure*, *moure*.

Classe IV. Verbs que tenen la radical de l'infinitiu acabada en *w* no procedent de *b* o *v*. Exemples: *creure*, *coure*.

Classe V. Verbs que tenen la radical de l'infinitiu acabada en *x*. Exemples: *créixer*, *merèixer*.

No incloem en aquestes cinc classes els verbs *cabre*, *caure*, *escriure*, *esser*, *fer*, *haver*, *porter*, *saber*, *veure* i *voler*, perquè són irregulars. En tractarem en la Lliçó 8a.

61. El present d'indicatiu se conjuga segons aquests paradigmes:

Classe I: *batre*

bat, bato
bats
bat
batem
bateu
baten

Classe II: *molldre*

molc, molo
mols
mol
molem
moleu
molen

Classe III: *beure*

bec
beus
beu
bevem
beveu
beuen

Classe IV: *creure*

crec
creus
creu
creim, creem, creiem
creis, creeu, creieu
creuen

⁷ Nota (1) de l'original: Quan deim «consonant simple» ens referim aquí al so consonàntic simple, encara que sia representat amb LLETRA composta (per exemple *ny*, *rr*).

Classe V: *créixer*

cresc, creixo, creixc
creixs (creis), creixes
creix
creixem
creixeu
creixen

1) La primera persona singular, en la Classe I es forma reduint el verb a la radical pura (dialectes baleàric, valencià i alguerès) o afegint-s'hi la desinència -o (català oriental i occidental); en la Classe II es forma amb la radical seguida de -c o de -o; en les Classes III i IV es forma suprimint tota desinència i canviant en c la w final del radical; en la classe V, se forma canviant el grup *ix* en *sc* (forma clàssica i baleàrica), o afegint al radical la desinència -o (català continental) o afegint-hi el so final c (valencià). [19]

Els verbs de la Classe I que tenen la radical acabada en *ny*, formen la primera persona singular del present d'indicatiu sense desinència i mudant la *ny* en *nc*; això és l'ús clàssic, conservat encara en les Balears. En canvi, en el català continental s'ha adoptat per analogia la formació de la primera persona afegint -o a la *ny*. Exemples:

		Balears	Barcelona
<i>De empènyer</i> , la 1a pers. singular és	...	<i>empenc</i>	<i>empenyo</i>
<i>De estrènyer</i> , la 1a pers. singular és	...	<i>estrenc</i>	<i>estrenyo</i>
<i>De pertànyer</i> , la 1a pers. singular és	...	<i>pertanc</i>	<i>pertanyo</i>
<i>De plànyer</i> , la 1a pers. singular és	...	<i>planc</i>	<i>planyo</i>

Entre els verbs de la Classe V n'hi ha dos, *conèixer* i *comparèixer*, que formen la primera persona singular en -ec: *conec*, *comparec*.

2) La segona persona singular es forma afegint -s a la radical del verb. Únicament els verbs que tenen la radical acabada en sibilant (*s*, *x*) formen la segona persona afegint -es a la dita radical: per exemple, *vences* (de *véncer*), *creixes* (de *créixer*). La raó d'aquest -es és que, si a la sibilant del

radical s'afegís immediatament la sibilant *s*, seria impossible de pronunciar distintament les dues sibilants (*vençs* es confondria amb *vens*). En mallorquí encara es conserva la forma amb *-s* tota sola en la segona persona dels verbs de final radical *x* (*coneixs, pareixs, creixs*), però el so *x* desapareix en la pronúncia (*coneis, pareis, creis*).

El verb *córrer* forma la segona persona *corrs*, però més freqüent *corres*.

En el dialecte pirenenc-oriental i en algunes regions del català occidental, s'usa vulgarment la forma amb *-es* en tots els verbs de la segona conjugació (*tu rebes, tu perdes*, etc.).

3) La tercera persona singular es forma amb el simple radical del verb: *rep* (de *rebre*), *perd* (de *perdre*), *val* (de *valer*), *treu* (de *treure*), *neix* (de *néixer*). [20]

Únicament el verb *córrer* la forma afegint *-e* al radical: *ell corre*. Però en mallorquí se conserva la forma *corr*.

4) La primera i segona persona singular en els verbs de les Classes I, II i V es formen simplement afegint al radical les respectives desinències *-em, -eu*: *rompem rompeu* (de *rompre*), *torcem torceu* (de *tòrcer*), *solem soleu* (de *soler*), *responem responeu* (de *respondre*), *mereixem mereixeu* (de *merèixer*). En els verbs de la Classe III es formen canviant la *w* del radical en *v* i afegint-hi les susdites desinències: *devem deveu* (de *deure*), *movem moveu* (de *moure*). En els de la Classe IV la llengua literària admet tres formes: 1a, Supressió de la *w* del radical, conservació de l'accent damunt aquest, i adjunció de les terminacions *-jm, -js* (*creim creis* de *creure*); *seim seis* de *seure*; *treim treis* de *treure*; etc.); aquestes són les formes baleàriques, que tenen llur precedent en les antigues formes *creym creyts*, etc. 2a, Supressió de la *w* del radical i adjunció a aquest de les desinències tòniques *-em -eu* (*creem creeu, de creure; traem traeu, de traure; caem caeu, de caure*; etc.); aquestes són les formes usades encara avui en valencià. 3a, Supressió de la *w* del radical i intercalació de *j* entre aquest i les terminacions *-em -eu* (*creiem creieu, de creure; seiem seieu, de seure; treiem treieu, de treure; caiem caieu, de caure*; etc.); aquestes

són les formes predominants en el català del Principat, fora dels verbs *plaure* i *coure* que formen aquestes persones sense *i* (*coem coeu; plaem plaeu*).

5) La tercera persona plural se forma afegint *-en a/* radical.

En el mallorquí parlat, els verbs de les Classes III i IV canvien la *u* del radical en *v* en la tercera persona plural (*beven de beure, creven de creure, treven de treure*, etc.). És recomanable, però, en escriure literàriament, usar sempre les formes amb *u* (*beuen, creuen, treuen*). [21]

62. Les desinències usades en català literari per formar el present de subjuntiu són aquestes:

-a, -i
-es, -is
-a, -i
-em
-eu
-en, -in

La formació del present de subjuntiu es fa de dues maneres:

A) Afegint aquelles desinències al radical de la primera persona singular del present d'indicatiu. Es conjuguen segons aquest paradigma els verbs de les classes I i V.

B) Canviant en *g la -c* final de la primera persona singular del present d'indicatiu i afegint al radical que en resulta, les desinències dessus dites. Es conjuguen segons aquest paradigma els verbs de les classes II, III i IV.

Classe I

bata, bati
bates, batis
bata, bati
batem
bateu
baten, batin

Classe V

cresca, cresqui, creixi
cresques, cresquis, creixis
cresca, cresqui, creixi
cresquem, creixem
cresqueu, creixeu
cresquen, cresquin, creixin

Classe II	Classe III	Classe IV
<i>molga, molgui</i>	<i>bega, begui</i>	<i>crega, cregui</i>
<i>molgues, molguis</i>	<i>begues, beguis</i>	<i>cregues, creguis</i>
<i>molga, molgui</i>	<i>bega, begui</i>	<i>crega, cregui</i>
<i>molguem</i>	<i>beguem</i>	<i>creguem</i>
<i>molgueu</i>	<i>begueu</i>	<i>cregueu</i>
<i>molguen, molguin</i>	<i>beguen, beguin</i>	<i>creguen, creguin</i>

Els verbs que tenen la primera persona singular del present d'indicatiu acabada en *-c*, en la primera i segona [22] plural del subjuntiu poden pendre també les desinències *-am*, *-au*, al costat de les més freqüents *-em*, *-eu*. Exemples: de *creure*, *cregam cregau*; de *moldre*, *molgam molgau*; de *beure*, *begam begau*; de *créixer*, *crescam (o creixcam) crescau (o creixcau)*. Aquestes terminacions, molt usades en català antic, existeixen encara en el valencià parlat i escrit.

63. L'imperfet d'indicatiu es forma amb el radical de la primera persona plural del present d'indicatiu, substituint la desinència *-em* per aquestes altres: *-ia*, *-ies*, *-ia*, *-íem*, *-íeu*, *-ien*. Exemples:

Classe I	Classe II	Classe III	Classe IV	Classe V
<i>batia</i>	<i>molia</i>	<i>bevia</i>	<i>creïa</i>	<i>creixia</i>
<i>baties</i>	<i>molies</i>	<i>bevies</i>	<i>creïes</i>	<i>creixies</i>
<i>batia</i>	<i>molia</i>	<i>bevia</i>	<i>creïa</i>	<i>creixia</i>
<i>batíem</i>	<i>molíem</i>	<i>bevíem</i>	<i>creíem</i>	<i>creixíem</i>
<i>batíeu</i>	<i>molíeu</i>	<i>bevíeu</i>	<i>creíeu</i>	<i>creixíeu</i>
<i>batien</i>	<i>molien</i>	<i>bevien</i>	<i>creïen</i>	<i>creixien</i>

Les formes *creïa*, *creïes* etc. (amb accent damunt la desinència), que atribuïm a la Classe IV, són usades en valencià; en el llenguatge de la Catalunya estricta i de les Balears, les formes de l'imperfet en aquesta classe de verbs porten l'accent damunt el radical (com la forma baleàrica *creim* del present), de manera que l'imperfet de *creure* es conjuga així:

creia
creies
creia
crèiem
crèieu
creien

En algunes regions del català continental les desinències de l'imperfet d'indicatiu són *-iva, -ives, etc.*; en el Ribagorça són *-eva, -eves, etc.* Exemple (del verb *creure*); [23] *creïva, creïves, creïva, creívem, creíveu, creïven; creieva, creieves, creieva, creièvem, creièveu, creieven.*

64. El perfet simple se forma del radical del present de subjuntiu, seguit d'aquestes desinències: *-í, -eres, -é, -érem, -éreu, -eren.* Exemples:

<i>batí (de batre)</i>	<i>creguí (de creure)</i>	<i>cresquí (de créixer)</i>
<i>bateres</i>	<i>cregues</i>	<i>cresques</i>
<i>baté</i>	<i>cregué</i>	<i>cresqué</i>
<i>batérem</i>	<i>creguérem</i>	<i>cresquérem</i>
<i>batéreu</i>	<i>creguéreu</i>	<i>cresquéreu</i>
<i>bateren</i>	<i>cregueren</i>	<i>cresqueren</i>

Sobre l'escassa vitalitat del perfet simple en la llengua viva actual, i la seva suplantació pel perfet compost (*vaig + infinitiu*), val el que diguérem en la primera conjugació (§ 55).

65. El futur se forma de l'infinitiu seguit d'aquestes terminacions: *-é, -às, -à, -em, -eu, -an.* Si l'infinitiu acaba en e àtona, en el futur la suprimeix. Exemples:

<i>batré</i>	<i>correré</i>	<i>moldré</i>	<i>creixeré</i>
<i>batràs</i>	<i>correràs</i>	<i>moldràs</i>	<i>creixeràs</i>
<i>batrà</i>	<i>correrà</i>	<i>moldrà</i>	<i>creixerà</i>
<i>batrem</i>	<i>correrem</i>	<i>moldrem</i>	<i>creixerem</i>
<i>batreu</i>	<i>correreu</i>	<i>moldreu</i>	<i>creixereu</i>
<i>batran</i>	<i>correran</i>	<i>moldran</i>	<i>creixeran</i>

Els verbs que tenen doble forma d'infinitiu, una en *-er* i una altra en *-re* (*valer* i *valdre*, etc.), formen el futur damunt la forma d'infinitiu en *-re*: *valdré*, *valdràs*, etc.

66. El condicional se forma del mateix radical del futur, seguit de les desinències *-ia*, *-ies*, *-ia*, *-íem*, *-íeu*, *-ien*. Exemples: [24]

<i>batria</i>	<i>correria</i>	<i>modalria</i>	<i>creixeria</i>
<i>batries</i>	<i>correries--</i>	<i>modalries</i>	<i>creixeries</i>
<i>batria</i>	<i>correria</i>	<i>modalria</i>	<i>creixeria</i>
<i>batriem</i>	<i>correríem</i>	<i>modalríem</i>	<i>creixeríem</i>
<i>batrieu</i>	<i>correríeu</i>	<i>modalríeu</i>	<i>creixeríeu</i>
<i>batrien</i>	<i>correrien</i>	<i>modalrien</i>	<i>creixerien</i>

67. L'optatiu se forma del radical del present de subjuntiu, seguit d'aquestes desinències:

A)	B)
<i>-és</i>	<i>-era</i>
<i>-esses, -essis</i>	<i>-eres</i>
<i>-és</i>	<i>-era</i>
<i>-éssem, -éssim</i>	<i>-érem</i>
<i>-ésseu, -éssiu</i>	<i>-éreu</i>
<i>-essen, -essin</i>	<i>-eren</i>

La sèrie B és avui pròpia del valencià.

Exemples:

<i>batés</i>	<i>batera</i>
<i>batesses, batessis</i>	<i>bateres</i>
<i>batés</i>	<i>batera</i>
<i>batéssem, batéssim</i>	<i>batérem</i>
<i>batésseu, batéssiu</i>	<i>batéreu</i>
<i>batessen, batessin</i>	<i>bateren</i>

<i>cregués</i>	<i>creguera</i>
<i>creguesses, creguessis</i>	<i>cregueres</i>
<i>cregués</i>	<i>creguera</i>
<i>creguéssem, creguéssim</i>	<i>creguérem</i>

creguésseu, creguéssiu
creguessen, creguessin

creguéreu
cregueren

L'optatiu de *carrer* és *corregués -esses*, etc., o *correguera -eres*, etc.

68. El gerundi se forma normalment amb el radical de la primera persona plural del present d'indicatiu, seguit de la desinència *-ent*. Exemples: [25]

batent molent bevent creient creixent

En el llenguatge parlat han pres increment les formes analògiques *molgent, beguent, cregent, cresquent*, formades damunt el radical de la primera persona singular del present d'indicatiu. Lliteràriament són preferibles les primeres.

69. El participi passat se forma generalment amb el radical del subjuntiu seguit de la desinència *-ut*, femení *-uda*. Exemples: de *batre*, *batut -uda*; de *beure*, *begut -uda*; de *creure*, *cregut -uda*; de *créixer*, *crescut -uda*.

Hi ha una sèrie de verbs que no formen el participi en *-ut*, sinó amb altres desinències que es poden classificar així:

A) Formen el participi passat en *-t* (femení *-ta*) els verbs *estrènyer*, (part. *estret*), *tòrcer* (part. *tort*), *treure* (part. *tret*) i els acabats en *-ldre* (*moldre molt*, *resoldre resolt*, etc.)

B) Formen el participi passat en *-st* (femení *-sta*) el verb *pondre* i els seus composts *compondre*, *dispondre*, *respondre* (part. *post*, *compost*, *dispost*, *respost*).

C) Formen el participi passat en *-s* (femení *-sa*), els verbs *atènyer* (part. *atès*), *cloure* (part. *clos*), *empènyer* (part. *empès*), els acabats en *-metre* (*cometre comès*, *permetre permès*, etc.) i els acabats en *-endre*

(*prendre pres, ofendre ofès*); *s'exceptuen cendre (part. cernut) i pondre* amb sos composts. *Fondre* té dos participis forts: *fos* i *fus*.

D) *Coure* forma el participi *cuit* quan és transitiu, i *cogut* quan és intransitiu.

70. La segona persona singular de l'imperatiu té la mateixa forma que la tercera persona singular del present d'indicatiu. La primera i segona persona plural de l'imperatiu tenen la mateixa forma que la primera plural del subjuntiu i que la segona plural del present d'indicatiu, respectivament.

[26]

Consultes de Llenguatge (26-27)

¿Quina és la constel·lació dels Deiols, i quines idees en té el poble mallorquí? –J. V.

CONTESTA

Els Deiols són tres estels de gran magnitud, que formen el que en termes tècnics astronòmics se diu el *cinturó d'Orion*. Estan situats en línia recta i formen angle amb una altra filera d'estels no tan lluents, que s'anomenen pròpiament *ses tres Maries*. Però molts de pagesos reuneixen tots els sis estels en la denominació de *Deiols*. És el mateix cas dels pastors catalans: a Catalunya el nom més estès dels Deiols és *els Bordons*, que a unes regions s'aplica únicament als tres estels més brillants, i a altres regions s'aplica al conjunt dels sis estels (vejau la informació que donam en el *Diccionari Català-Valencià-Balear*, article *bordons*).

Encara que el nom més general a Catalunya és *els Bordons*, no és l'únic: està també bastant estès el nom de *els Trillons*, aplicat a la mateixa constel·lació del cinturó d'Orion, i així mateix es troba en el continent el

nom mallorquí de *els Deiols*, que recollírem a Igualada i a la Costa de Llevant (Canet de Mar).

Al costat esquerre dels Deiols se veu un estel més gros que es diu *Sa Guarda des Deiols* (Mallorca). És el que a Eivissa s'anomena *es Pastor dels Bordons*.

El poble mallorquí (pastors i mariners) té observat el curs dels Deiols, que fan el camí del Sol, però caminen [27] més; estan devés quatre mesos sense deixar-se veure, des de mitjan abril fins a mitjan agost. Un pastor d'Els Llombards ens digué que fan la mateixa via que les Cabrelles (les Plèiades); en canvi, un mariner de Lluçmajor ens informà que els Deiols fan la volta més curta que les Cabrelles; surten dins el xeloc i s'acoten dins el llebeig. Hi ha una cançó popular que diu:

Encara estan allunyet
es Deiols de ses Cabrelles,
i sa filla d'en Botelles
de dins Petra du es floret.

L'etimologia del nom *Deiols* sembla que s'ha de cercar en el llatí TELEOLUM 'dardell', diminutiu de TELUM 'dard'. *Deiol* significa en mallorquí 'el bastonet que va unit a l'aixanguer i que el subjecta al llombrígol del jou'. Per altra banda, a Catalunya hi ha *tello* (pronunciat a certes comarques *teiol*), que significa 'camella del jou', clavilla que subjecta el jou a l'arada', 'peça que es tira en certs jocs per ferir una altra peça' (cfr. el mallorquí *teia*). Tots aquests significats, que inclouen la idea general de bastó o d'arma llançadissa, s'avenen amb l'ètim TELEOLUM en el significat de 'dardell'. Pot molt ben esser que el nom de *deiols* sigui una reminiscència mitològica: és ben sabut que la constel·lació d'Orion representa el caçador Orion, fill de Poseidon, que en els pobles antics era figurat en forma de guerrer gegantí guarnit d'atributs de guerra o de caça; els dardells o

sagetes, és a dir els Deiols, semblen esser un dels atributs més característics d'un caçador.

FRANCESC DE B. MOLL

[28]

CRÒNICA (28-30)

L'Atlas Lingüístic de la Península Ibèrica

El nostre Director Francesc de B. Moll ha estat elegit per col·laborar a la gran obra *Atlas Lingüístico de la Península Ibérica*, que es prepara en el Centro de Estudios Históricos de Madrid, sota la direcció de l'eminent fonetista Sr. Navarro Tomás.

A la primeria d'abril, En Moll anirà a Madrid per fer els treballs preparatoris de les excursions destinades a la recollida de materials per l'Atlas. Els viatges d'estudi lingüístic els farà en unió del jove filòleg valencià Sr. Manuel Sanchis Guarner, encarregat d'estudiar especialment la fonètica, mentre que En Moll té al seu càrrec l'estudi del lèxic. Els seus viatges se limitaran a les regions de llengua catalana i altres parelles d'investigadors viatjaran per les altres terres ibèriques per tal de recollir en poc temps els materials lingüístics principals de totes les regions d'Espanya i Portugal.

Els viatges del nostre Director s'alternaran amb temporades de residència a Mallorca, a fi que pugui atendre a les tasques del Diccionari, de la Biblioteca «Les Illes d'Or» i de les altres edicions que du entre mans.

D'aquestes excursions treurà profit no sols l'Atlas Lingüístic, sinó la mateixa obra del Diccionari, perquè sens dubte recorrent les diverses regions on es parla la nostra llengua podrem completar molts de punts de la nostra informació lexical i representar amb dibuixos del natural molts d'objectes que han de figurar gràficament en el Diccionari.

La Biblioteca "Les Illes d'Or".

La intensa propaganda que iniciàrem en el desembre per replegar els subscriptors necessaris per a la publicació de la Biblioteca «Les Illes d'Or», no és estada vana. El públic ha respost millor del que esperàvem, ha acudit [29] el nombre de subscriptors que calculàvem indispensable, i podem dir amb satisfacció que la Biblioteca ja és un fet: està en premsa el primer volum, que contindrà les Comèdies d'En Pere d'A. Penya, i si Déu vol el seguiran sense interrupció els altres volums projectats.

És extraordinari l'interés que l'anunci de la Biblioteca ha despertat entre el públic baleàric, entre els intel·lectuals catalans i entre els principals hispanòfils estrangers. Entre aquests darrers s'ha distingit pel seu entusiasme i per l'activa propaganda que fa de la nostra empresa, l'eminent filòleg suís Dr. Arnald Steiger, professor de la Universitat de Zuric. Entre els mallorquins i catalans s'han demostrat fervorosos propagandistes: la Srta. Maria Verger, exquisida poetessa i bibliotecària de l'Ajuntament de Terrassa; els poetes Guillem Colom i Mn. Andreu Caimari; el professor de la Universitat de Barcelona Sr. Joan Mascaró; els directius de l'*Associació per la Cultura de Mallorca* i de la revista *La Nostra Terra*; l'agrupació *Atlots de Muntanya*, dirigida pel nostre amic Joan Sanxo i Tous; el secretari de *Palestra* Sr. Josep Batista i Roca, i altres elements cl'aquella important organització catalana; els nostres corresponsals a Sóller, Srs. Joan Marquès i Josep Calatayud; el de Ciutadella Sr. Andreu Genestar; el cultísim publicista de Maó Sr. Lafuente Vanrell; i molts d'altres, a tots els quals feim pública demostració de la nostra gratitud.

Entre els futurs col·laboradors de la Biblioteca tenim el gust d'incloure els noms del Sr. Francesc de S. Aguiló, llicenciat en ciències, de l'excel·lent prosista Sr. Joan Rosselló de Son Forteza i del Sr. Andreu Ferrer, conegut pedagog i folklorista, que per oblit no figuraren en la llista de col·laboradors inserta en el prospecte anunciador de la Biblioteca.

La Lliga de socis Protectors del Diccionari

Els senyors inscrits a la Lliga de Protectors del Diccionari tenen, en relació amb la Biblioteca «Les Illes d'Or», el dret permanent als preus de favor que es concediren als que es subscriguessin abans del dia 10 de gener d'enguany. Tot Soci Protector del Diccionari, pot, doncs, subscriure's a «Les Illes d'Or» pel preu de 1'50 ptes. el volum en paper corrent i de 3'50 ptes. el volum en paper [30] de fil, en lloc dels preus de 2 i 4 ptes. respectivament que paguen els subscriptors en general.

Ens permetem de repetir als nostres amics que la manera més eficaç de fer viable l'obra del Diccionari és la inscripció a la Lliga de Socis Protectors. Si aquesta benemèrita Lliga arribàs a comptar amb 500 adherits, el problema econòmic del Diccionari estaria resolt i la publicació se faria ràpida i sense interrupcions. Ja veis que és poca cosa: ¿no hi haurà en tota la nostra terra cinc-centes persones que contribueixin amb una quota fixa, almenys de dues pessetes mensuals, a fer que sigui prest un fet l'acabament del Diccionari?

Reben el títol de *Socis Protectors del Diccionari*, aquelles persones que contribueixen al sosteniment del «Diccionari Català-Valencià-Balear» en una d'aquestes dues formes:

Classe A) Donant d'una vegada una quantitat no inferior a 500 pessetes;

Classe B) Subscrivint-se per una quota periòdica que no resulti inferior a 2 pessetes mensuals.

El títol de *Soci Protector del Diccionari* dóna al seu posseïdor aquests drets:

1. Rebre gratuïtament un exemplar dels fascicles o toms del *Diccionari*, que se publiquin, i del *Bolletí del Diccionari* (revista mensual).

2. Adquirir amb una rebaixa del 20 per cent les *Rundayes* i altres obres anexas al Diccionari, i amb rebaixa del 10 per cent les publicacions de l'Oficina Romànica.

3. Preu de favor en la subscripció a la Biblioteca «Les Illes d'Or», que pel públic en general és de 2 ptes. el volum i pels Socis Protectors del Diccionari és de 1'50 ptes.

4. La inscripció del seu nom en el *Llibre d'Honor*, que se publicarà oportunament.

[31]

Notes bibliogràfiques (31-32)

F. MATEU i LLOPIS. —*El País Valencià*. «L'Estel», Quaderns d'Orientació Valencianista, M. València. —133 pàgines, inclosos cinc mapes.

El valencianisme està d'enhonorabona. Sota el bell lema de «L'Estel» es van publicant una sèrie de llibrets de tema regional que revelen en llurs autors una solidesa i preparació que no estàvem acostumats a veure en els valencianistes de la capital. És això un símptoma de renovació que no podem menys de celebrar i aplaudir gojosament.

Un d'aquests llibres o «Quaderns d'orientació valencianista» és el que es titula *El País Valencià*, obra del jove investigador Sr. Felip Mateu i Llopis. Es tracta d'una descripció breu i substancial dels factors geogràfics i històrics que caracterisen el País Valencià i li donen unitat enmig de la divisió comarcal i per damunt l'arbitrària divisió en *provincias*.

Per donar idea de la importància dels temes tractats pel Sr. Mateu i Llopis, res millor que transcriure els títols dels deu capítols que componen la seva obreta:

I. «Terres ibèriques». (Dóna idea sumària dels diferents pobles protohistòrics que habitaren el territori valencià: els íbers en sentit estricte, els gimnetes-contestans, els edetants, els ilergetes, els ilercaons i els celtíbers).

II. «Les regions ibèriques i les divisions imposades per la dominació romana».

III. «Tres noves dominacions: del segle V al X». (Parla del domini dels visigots, dels bizantins i dels alarbs, en relació amb la divisió territorial del país valencià).

IV. Dos segles d'assaigs constitutius». (Es refereix als segles XI i XII; estudia la formació dels petits regnes moros de València, Dénia, Alpont, etc., les irrupcions de nous invasors africans i les tendències dels reis de Castella i Aragó i dels comtes de Barcelona a la conquesta del territori valencià, fins que Jaume I consuma aquesta conquesta).

V, «Sis segles d'unitat valenciana». (Són els sis segles que van des de la conquesta de Jaume I fins a la primeria del segle XIX. Narra sumàriament les vicissituds que passà el territori valencià durant [32] aquelles sis centúries i fa ressaltar la conservació de la unitat política fins i tot després de la pèrdua del règim foral).

VI, «El País trossejat i l'esquarterament de la unitat política». (Dóna notícia de com en el segle passat fon feta la divisió d'Espanya en províncies, sense respectar les regions històriques i naturals).

VII, «La deformació de la personalitat antiga». (Capítol molt interessant sota l'aspecte lingüístic, car tracta dels noms topogràfics valencians deformats per la influència oficial castellana. És un tema que pensam comentar altra vegada algun dia, aplicant-lo a les castellanisacions absurdes dels noms de lloc de les Balears).

VIII, «Els records actuals de la unitat antiga». (Fa fixar l'atenció en la tradició que encara es conserva de designar amb el nom de «el Regne» el territori valencià, malgrat la seva desmembració oficial en tres províncies; com també assenyala la tradicionalitat de les divisions oficials eclesiàstica, universitària i judicial, que reuneixen en un sol cos tot el territori de les províncies d'Alacant, de València i de Castelló).

IX, «La terra valenciana, una i vària». (Preciosa i detallada descripció geogràfico-històrica de les comarques valencianes).

X, «Les regions tocants amb el País Valencià». (Breu descripció de les fronteres catalana, aragonesa, castellana i murciana).

Completen el llibre cinc mapes: I, el del País constituït en regne de València a la mort de Jaume I; II, la ratlla de Jaume II i les noves comarques valencianes, amb indicació de les Governacions forals; III, IV i V, les terres actualment valencianes.

En tota l'obreta es manifesta la sòlida erudició del Sr. Mateu i Llopis en matèries d'història i geografia de la seva terra; s'hi veu la mà d'un tècnic, d'un home que ha sabut superar les dificultats on travalen els improvisats i publicistes d'afició. Felicitam cordialment l'autor i recomanam aquest llibre a tots els valencians que es preocupen dels problemes espirituals de la bella regió, del «País Valencià».

Si hem de retreure algun defecte en aqueix llibre, serà més aviat de forma i de presentació que no de fons. Veim que l'autor s'agrada d'escriure llargues tirades de prosa sense posar punt i a part; hi ha paràgraf que té prop de sis pàgines de lletra atapida. Això pot semblar una minúcia sense importància, però contribueix a llevar lectors al llibre, perquè fa la lectura fatigosa.

El llenguatge, en general, bé; molt millor que el de qualsevol escriptor valencià de principis de segle. Cosetes que no semblen encertades: *posà cercol per assetjà* (p. 36); *el qual* en fi de frase, que no fa sentit: «faria bastir un monestir... reservant-se la facultat de ser soterrat en el qual» (p. 40).

F. de B. M[oll]

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

Tom XVI. —Núm. 2

MARÇ-JUNY DE 1934

[33]

Reaccionant davant l'Occitanisme (33-38)

Fa alguns anys que prengué força i adquirí gran publicitat la tendència occitanista, és a dir, la tendència a la unió de les comarques del S. de França amb les catalanes per a una acció de conjunt en el terreny lingüístic, cultural i polític. Començaren a aparèixer publicacions dedicades a propagar la idea de la unitat de la *llengua d'oc*, incloent el català com una mera variant d'aquella, tractant de formar una gramàtica occitana, una acadèmia occitana, una nova literatura occitànica i tot un pla de reivindicacions polítiques dels *països d'Oc*.

En el mes de març d'enguany és sortit el primer nombre de *Occitania*, «organ mesadier de la joventut occitanista», i en la *Crida* o article de presentació exposa aquesta convicció: «De Lemotges a València, de Niça a Bordeus, la meteissa lenga nos liga per las luchas aveniras de la nacionalitat. En occitan nos entendem; e l'occitan, sol, nos permet de madurar e de concretar nostres somnis patriotics. Aici tenem per demostrat lo fet de la nacionalitat occitana».

Des del seu començament, les tendències occitanistes trobaren a Catalunya una acollida plena de simpatia. D'una banda, Catalunya veia en el moviment occità una reacció contra el centralisme francès, paral·lela a l'activitat catalanista contra el centralisme madrileny. D'altra [34] part, els catalanistes coneixien prou bé que llur posició dins Occitània hauria d'ésser molt avantatjosa pel fet de tenir ara Catalunya més vitalitat literària i cultural que les regions de la França meridional. A més d'això, la fusió amb

els països de l'altre costat dels Pirineus era il·lusionadora per als catalanistes més exaltats, car representava la separació de la resta d'Espanya i l'adquisició d'extensos territoris per a formar una gran nació catalana amb la seva mica de pretensions imperialistes.

Aquesta manera de veure la qüestió es revela en les paraules publicades recentment en un periòdic barceloní: «No volem pas que manquin, des de les pàgines del nostre volgut setmanari, uns mots d'encoratjament per als redactors d'*Occitania*, que serveixin a la vegada d'estímul als patriotes per tal que ajudin en la mida de les seves forces aquesta obra prometedora i que tan bé encaixa dins el nostre ideari de la Catalunya gran, de l'Estat Occità».⁸

Una part, doncs, dels intel·lectuals catalans havien pres sèriament l'occitanisme, deixant-se dur de motius sentimentals, però sense motius racionals i científics. Pretendre que el català actual i el llenguatge de Mistral sien una mateixa llengua literària i servesquin de base a una unitat occitana, és cosa que fa somriure qualsevol filòleg. I quan ens posàvem a considerar les conseqüències que aquesta falsa pretensió podria dur, la confusió de conceptes que podria produir en el camp de la nostra literatura, i el retrocés que una estèril tasca d'unificació violenta podria implicar, no ens podíem estar de llamentar la passivitat de les primeres figures de la intel·lectualitat catalana, que semblaven autorisar amb llur silenci les exageracions occitanistes.

Per això ens ha impressionat molt agradablement un contundent manifest que ha aparegut en la premsa [35] catalana, sota el títol de *Desviacions en els conceptes de llengua i de pàtria*, que porta les firmes de personalitats de gran solvència científica i que ve a assenyalar els vertaders límits on s'ha de moure Catalunya en relació amb el país provençal.

Deixant de banda els apartats que en el susdit manifest es dediquen a consideracions de caràcter patriòtic i polític, que surten del camp propi

⁸ Nota (1) de l'original: Guifre Bosch en *La Nació Catalana*, núm. de 17 de març.

d'aquest BOLLETÍ, ens plau transcriure ací el tros principal del manifest, en el qual s'exposa de manera clara la qüestió lingüística de l'occitanisme:

En la qüestió occitanista trobem avui entre nosaltres una fluctuació de conceptes: unes vegades Occitània és la suma de diverses regions que formen una nacionalitat única (com ja definia Josep Aladern a començaments de segle); d'altres vegades, Occitània és un compost de nacionalitats amb personalitat pròpia, que formen vagament una «supernació».

Dins les dues concepcions indicades es troba força estesa l'opinió que tots els territoris compresos del Llemosí al Sud de València, i dels Alps a l'Atlàntic, parlen una sola llengua amb diversos matisos o dialectes, els quals —suposen— són poc divergents. Això porta, naturalment, a la conclusió que dintre el gran marc de la pretesa llengua occitànica es troben en un mateix peu d'igualtat el valencià i el català, el llemosí i el provençal, el gascó i el mallorquí, etcètera.

Caldria reflexionar bé sobre el perill que inclou per a la consciència de la unitat de la llengua allò que de primer antuvi podria semblar tot el contrari; en comptes d'eixamplar-se l'àrea geogràfica del nostre idioma, com algú creuria, el català queda diluït en aquesta superior unitat lingüística i esbocinat en altres llengües o dialectes; l'occitanisme, concebut així, tendeix, per via indirecta, a contraposar a la llengua catalana una [36] «llengua valenciana» i una «llengua mallorquina», amb la mateixa raó que hi hauria per a l'existència d'una «llengua menorquina» o «lleidatana» o «castellonenca», etc.

Altrament, hi ha una raó científica que s'oposa a aquestes teories occitanistes. Avui la lingüística afirma que el català i la llengua d'oc — coneguda per tots els romanistes amb el nom de provençal— són dues llengües diferents, constitueixen dos grups lingüístics a part, malgrat les semblances de diversa índole que hom hi pugui trobar, les quals no són majors que les que hi ha entre el castellà i el portuguès. Alguna de les varietats del provençal és, certament, de fàcil comprensió per a mi, català

mitjanament il·lustrat, però això no vol dir pas identitat de llengua. A ningú no se li acudirà de dir que el català i l'italià formen part d'una mateixa unitat lingüística pel sol fet que un públic català pugui seguir amb relativa facilitat una representació teatral en italià, llengua fàcil si hom la compara amb algun dels parlars occitans, com l'auvernès, o el gascó, només comprensibles al qui s'ha dedicat especialment a llur estudi.

Per a la comparació de dites llengües hem de tenir especialment en compte l'època dels textos comparats i els dialectes a què pertanyen. Cal referir-se, naturalment, als temps actuals, i els termes de comparació no han d'ésser els dialectes fronterers, ans aquells que han cristal·litzat en llengües literàries (dos escriptors, la llengua dels quals pot servir per a aquest objecte, foren Mistral i Verdaguer). Si comparéssim textos catalans primitius amb els provençals coetanis, ens trobaríem en el cas de semblances que tots ells presenten també amb els d'altres llengües romàniques. Cal prescindir de la poesia trobadoresca catalana, que emprà exclusivament el provençal —com els trobadors italians adopten també el provençal, com Alfons X de [37] Castella escriu en gallec, i com vells escriptors d'Anglaterra usen el francès— i de morts poetes catalans dels segles XIV i XV, àdhuc alguns textos en prosa, que contenen abundosos provençalismes, fet comparable a la influència lingüística castellana damunt els nostres escriptors de la decadència.

Aquesta posició nostra no ens priva d'apreciar, en tot llur valor, els forts motius (veinatge, paral·lelisme de les renaixences occitana i catalana, actual cordialitat entre les seleccions dels dos països) per estudiar amb interès la llengua, la literatura i la història de les terres occitanes (Gascunya, Auvèrnia, Llemosí, Llenguadoc i Provença) i per a intensificar l'intercanvi entre uns i altres (en els ordres literari, artístic i altres aspectes culturals) que més que mai ara convé d'estimular. D'una manera especial volem expressar la nostra simpatia als conreadors de les arts, les lletres i les ciències de les terres occitanes que han manifestat llur afectuós interès per la nostra terra i la seva cultura.

.....

Barcelona, 30 d'abril de 1934.

Pompeu Fabra, R. d'Alòs-Moner, R. Aramon i Serra, Pere Bohigas, Josep Maria Capdevila, J. M. Casacuberta, Pere Coromines, Joan Coromines, Francesc Martorell, J. Massó Torrents, Manuel de Montoliu, L. Nicolau d'Olwer, Marçal Olivar, A. Rovira i Virgili, Jordi Rubió, Pau Vila.

Ens plau manifestar la nostra cordial adhesió a les idees que acabam de transcriure i que representen, al nostre entendre, la veritat i la raó en lo que es refereix a l'abast que ha de tenir l'occitanisme entre la gent catalana. [38]

Som els primers a admirar i estimar en el seu gran valor la gloriosa literatura provençal antiga i renaixent, que en tindria prou amb el nom de Mistral per adquirir justa consideració dins tot el món de la cultura. Però això no ens ha de dur a voler forjar una unitat arbitrària i totalment il·lusòria, que seria una tasca que donaria per resultat un llamentable retrocés de Catalunya.

El nostre criteri sobre l'occitanisme coïncideix del tot amb el que es manifesta en aquestes paraules, publicades precisament en el primer nombre del periòdic *Occitania*:

Cal partir d'aquesta realitat: el moviment català i el desvetllament meridional són concordés en llur simultaneïtat i ho són en llur motivació bàsica. Llur comú denominador no és però una mateixa llengua, com hem llegit darrerament, ni una mateixa territorialitat. Són dos moviments paral·lels; no és però el mateix moviment. El català de Mallorca, el de Barcelona, el de Perpinyà o el de Castelló poden exhibir certificat de consanguinitat; és, en canvi, un abús d'ambició falsificar, a benefici nostre, els del provençal, gascó o del llenguadocià. Hi ha, doncs, un moviment català i un moviment meridional. Tots dos moviments coincideixen en la

similitud de llurs aspiracions; divergeixen però en la tàctica, com divergiran en la solució.

LA REDACCIÓ

[39]

Els Sants en el Refranyer (39-49)

El refrany, dèu abundosa de saviesa, en la seva vastíssima abundor es nodreix de tota mena d'elements, entre els quals no podia mancar l'hagiografia popular. Hi ha un bon nombre de refranys referents a sants, i sens dubte tots responen a una tradició popular que los ha donat cos. Algunes d'aquestes tradicions ens són conegudes; d'altres les ignorem. Donarem ací una relació dels refranys que sabem referents a sants, i amb ells contarem les llegendes que los han donat lloc.

Tenir els escrúpols de Sant Macari. Tenir escrúpols morals exagerats.

Conten que Sant Macari féu penitència de set anys a pa i aigua perquè cregué que al matar una puça que el picava ho havia fet amb massa ira.

Arribar a temps, com la sabata de Sant Nicolau. Arribar molt oportunament.

Un ric cavaller, deixant-se dur del vici del joc, havia arribat a una situació molt precària. Tenia tres filles molt belles, i temptat pel diable, es proposà vendre-les per vil diner a tres cavallers que les pretenien amb mal fi. Sant Nicolau volgué salvar-les i tirà per la finestra de la cambra de cada donzella una sabata plena de monedes d'or, amb les quals les donzelles pogueren trobar un bon partit i lliurar-se de la tirania del pare.

Responent a aquesta mateixa tradició, Sant Nicolau és advocat per fer trobar promès i per fer casar, per la [40] qual cosa les fadrines catalanes l'invoquen amb aquestes paraules:

*Sant Nicolau,
feu-nos casar si us plau.*

Semblar l'alenada de Sant Colombà. Caure calamarsa de pedres grosses. Irònicament s'usa també per expressar que una cosa és inversemblant o increïble.

Aquest refrany és propi del Rosselló. Tal vegada és d'origen francès, en la qual llengua és molt conegut.

Sant Colombà corria pel camp predicant la fe cristiana. Topà amb uns vinyaters, que es rigueren de les seves predicacions; quan ell los parlà de Déu, li contestaren que ells no tenien altre déu que el vi d'una portadora, al voltant de la qual estaven asseguts. El sant s'acostà al vi, hi llençà una alenada, i al punt el vi començà a bullir i a fer bromera, que tota s'estarrufà i s'elevà en l'aire fins que arribà al cel, on es formà una grossa nuvolada, i tot seguit caigué una gran pedregada que destruï les vinyes i estovà l'esquena dels camperols burletes.

Sant Eloi, quan era petit, era noi; de mitjà, va esser manyà; i quan va esser gran, va esser sant.

Sant Eloi és patró del gremi de manyans, ferrers, llautoners, argenters, i en general dels oficis que treballen en metall. Es conta d'ell que, essent molt petit, feia d'aprenent manyà. El seu amo havia de fer una gran quantitat de baranes; feia molts de dies que vetllaven, i l'home, que ja era vellet, estava retut de l'excés de feina. Un vespre el minyó li recomanà amb gran insistència que se n'anés a dormir; el bon mestre es resistia, però el cansament el rendí i se n'hi va anar, i el nin li prometé que ell seguiria treballant. Passà estona, i no sentint el mestre que el minyó picàs, se llevà per veure què feia, i amb gran sorpresa vegé que foradava el passamà de la barana pitjant simplement amb el dit, que travessava el [41] ferro com si fos un trepant; fet el forat, hi passava el travesser i reblava la punta amb un lleu copet de puny. Així fou revelada la santedat del nin.

També es conta d'ell que era manyà, ple d'orgull i pretensions, i que creia que ningú més feia dins el seu art el que ell sabia fer; per això posà a la llinda de la seva ferreria: *Aquí hi ha el mestre dels mestres*. Un dia s'hi presentà Jesús en forma d'aprenent, demanant feina, i Eloi l'acceptà. Havia de sortir, i encarregà al minyó que si algú venia, l'esperés, puix que tornava de seguida. Quan el mestre fou fora, es presentà un home amb una mula molt guita per ferrar; d'un cop de llambroix, l'aprenent li tallà una pota, la posà al caragol, la ferrà i després l'afegí a la bèstia amb sols aplicar-la al lloc d'on l'havia tallada; el mateix féu amb les altres tres potes. Quan ja gairebé acabava, arribà Eloi, que es posà furiós de veure que l'aprenent no havia esperat que ell tornàs. Meravellat del nou sistema de ferrar mules guites, volgué imitar-lo amb una altra bèstia que es presentà a ferrar, puix que no podia capir que l'aprenent pogués fer més coses que ell, qui era el mestre dels mestres. Tallà la pota, i la bèstia s'escolà per la ferida. Aleshores Jesús amonestà el vanitós ferrer, li manifestà qui era Ell, i Eloi se corregí del seu orgull i abraçà la religió.

Una altra tradició el presenta com argenter, i conta d'ell el que es segueix. El rei volia tenir una sella més bella i preciosa que d'altra no n'hi hagués en tot el món. Cridà Eloi i li encarregà que fes una sella tota d'or. Li demanà quina quantitat de metall necessitava; Eloi féu un càlcul i digué al rei el que creia que necessitaria. Al rei li semblà que havia demanat massa, però li donà el que demanà. Quan fou a mitja feina, Eloi vegé que s'havia errat en el compte, i demanà al rei més or. El rei cregué que volia estafarlo, però li féu donar el que demanava, amb intenció de castigar-lo durament un cop la sella fos feta. Passats alguns dies, Eloi demanà encara [42] més or, puix que no en tenia prou, i en demanà encara dues o tres vegades més; el rei el tingué per lladre, i esperava rebre la sella per fer-lo penjar. Quan l'argenter portà la sella al rei, aquest la trobà meravellosament bonica, però li semblà massa lleugera per l'or que havia hagut de donar; féu portar unes balances, la féu pesar, i vegé amb gran admiració que feia exactament el mateix pes de l'or que li havia donat. Penedit el rei dels seus mals pensaments, exposà a Eloi els seus recels, i

l'argenter, per acabar de confondre el rei, prengué la sella per cada cap, l'estirà i en féu dues d'exactament iguals a la primera i que cadascuna pesava tant com la primera, de manera que doblà la quantitat de metall.

Conta també la tradició que morí el bisbe de la ciutat, on Eloi vivia fent de ferrer; els magnats estaven reunits per elegir bisbe nou i no sabien pas qui escollir. Tot de cop sentiren un deliciós toc de campanes que venia de lloc desconegut; en seguiren el rastre i feren cap a la ferreria d'Eloi, on aquest mallava, però els seus cops de mall havien pres la sonoritat de les campanes. Aleshores cregueren que era una revelació divina i elegiren Eloi per bisbe, i les seves virtuts foren tantes que arribà a esser sant.

Sant Aleix sota l'escala. Se diu de qualcú per dir que és molt ingenu o innocentot.

Sant Aleix era fill de família noble i fou casat amb una rica dama. No es sentí amb vocació de casat, i el mateix dia de noces fugí de casa seva i se n'anà a pelegrinar pel món. Passats molts anys, tornà a casa seva com un captaire i demanà hospitalitat, i el recolliren donant-li llit sota una escala, puix que ell refusà altre lloc millor. Allí va viure molts anys amb la seva gent, sense que ningú el conegués, car la molta penitència que havia feta l'havia desfigurat. Quan mort, una auriola lluminosa envoltà el seu cos, i les campanes de(s) totes les esglésies [43] es posaren a tocar totes soles. Acudí molta gent a veure'l; portava un paper a la mà, on estava escrit qui era ell, i no el deixà anar fins que anà a agafar-lo la seva esposa.

Pintar Sant Cristòfol nano. Voler fer passar una cosa per una altra, pretendre enganar qualcú fent-li veure una cosa que no és.

La iconografia popular representa Sant Cristòfol sota la forma d'un gegant. Conten que aquest sant era molt valent i tenia la pretensió de servir a l'home més poderós, i canvià de senyor diferents vegades, cercant sempre el més valent. Quan ja es creia haver-lo trobat i servir-lo, notà com aquest un dia en parlar del diable es senyava i feia un escarrafall; preguntat perquè ho feia, li digué que era perquè el temia. Cristòfol

aleshores compregué que el dimoni era més fort que el seu senyor, i al moment es posà al servei del diable. Durant molt de temps el va servir, fins que un dia en passar per davant d'una creu, aquell fugí esperitat; Cristòfol n'hi preguntà la causa i el diable li digué com a la creu no la podia resistir. Cristòfol decidí aleshores servir a la creu, ja que era més poderosa que el diable. Mes no sabia on trobar a Déu per poder-lo servir. Cercant cercant, anà a parar a una ermita, i l'ermità li digué que podia servir a Déu passant vianants d'un costat a un altre d'un riu allí proper, on molta gent s'ofegava en voler-lo passar. Cristòfol s'empregué aquesta feina. Quan ja feia anys que ho feia, una nit de tempesta se li presentà un infant molt menut demanant-li que el passàs. El brau gegant el passà, però amb tot i esser tan menut el trobà tan pesant que quedà molt aplanat. Quan l'hagué passat li digué el Sant: —Nin, peses tant que m'ha semblat que més que un infant portava tot el mon al damunt. —En efecte, tot el món has portat al damunt, puix que jo sóc el seu creador. —D'ací deriva que la iconografia popular ens presenti Sant Cristòfol [44] amb l'infant Jesús a coll-i-bè. De portar un infant a l'esquena se'n diu també *portar Sant Cristòfol nano*. Pel mateix que portem explicat, es té a sant Cristòfol com a patró de caminants, i era general la creença que qui veia la seva imatge no moria de mort violenta durant el dia que l'havia vist. Seguint aquesta creença, en el porxo de moltes esglésies es posava la seva figura notablement agegantada perquè pogués esser vista de tothom gairebé sense ni mirar-la. També se la posava en les capelletes dels portals de les poblacions, en peirons de camins i en capelletes d'hostals.

Durar com la bóta de Sant Ferriol. Esser una cosa inacabable o molt més duradora del que deuria esser. Segons la veu popular, Sant Ferriol era capità de lladres. Després d'haver comès un crim anava a confessar-se, i si el confessor no l'absolia, matava el confés. Un dia trobà un confessor vell que en rebre'l a confessar ja sapigué la fi que li esperava, però tractà de convertir-lo: li prometé que l'absoldria si li jurava que mai mes cometria altre crim. Les paraules del sacerdot varen arribar al cor del capità, que va

prometre no matar mai ningú. Anà a trobar els companys que l'esperaven en un hostel per anar a fer un altre crim, i els digué com ell dubtava de si obraven prou bé; els companys prengueren l'escrúpol per covardia i d'amagat de l'hostaler el varen matar i l'enterraren al celler. Els lladres varen marxar sense que l'hostaler s'adonés que quedava a casa el cos del capità assassinat.

Passaren anys i l'hostaler notà amb gran sorpresa que d'una de les bótes del celler mai s'acabava el vi. Intrigat per veure què podia esser la causa d'aquella abundància, desfé un dia l'estiba i vegé com de terra sortia una mà que amb un dit tocava la bóta. Varen fer un sot al lloc d'on sortia la mà i trobaren incorrupte el cos del capital Ferriol, envoltat de perfum i auriola de santedat. [45]

Anar amb el cavallet de Sant Francesc. Anar a peu.

Es fama que el gran predicador en els llargs viatges que féu mai emprà cap animal ni vehicle, sempre anà a peu, car considerava contrari a la humilitat cristiana viatjar d'altra manera.

Com Sant Pau de Narbona, que és casat i no té dona.

S'aplica als que essent casats no poden gaudir dels avantatges del matrimoni per estar separats de la muller o per altra circumstància. Es conta de Sant Pau de Narbona el mateix de Sant Aleix. Aquest anà a fer penitència a una cova de la muntanya de Sant Pere de Roda a l'Empordà, que encara el poble assenyala. Hi ha una variant del refrany, que diu *Sant Pau d'Anglesola*, segurament deu tractar-se d'una confusió, puix que no coneixem aquest sant.

*Com Sant Pelegrí de Pacs,
que trenca els càntirs a cops de cap.*

Aplicat quan algú dóna un cop de cap, i també quan es fa trencadissa de vidre o terrissa; s'usa així mateix quan per resoldre un afer s'apel·la a una solució extrema i exagerada com ho fóra el trencar càntirs a cops de

cap. El refrany no fa al·lusió concretament al sant pelegrí, sinó a una imatge seva que hi ha en l'església parroquial de Vilafranca del Penedès, la qual fou tallada en un tronc de fusta procedent del poble veí de Pacs, i a l'ésser portat el tronc a Vilafranca varen descarregar-lo de tal manera que trencà una gran estesa de càntirs que els terrissers vilafranquins tenien a eixugar. Aquesta feta provocà molt enrenou i donà lloc a la formació del graciós refrany. [46]

*Sant Antoni i el dimoni
jugaven a trenta ú;
el dimoni va fer trenta
i Sant Antoni trenta ú.*

Usat en to graciós quan es parla de Sant Antoni i també en jugar a cartes, expressament en jugar a espasa i trenta ú. Conta la llegenda que, al presentar-se el diable a Sant Antoni per tal de temptar-lo, ho féu sota la figura d'una graciosa donzella i el convidà a jugar a naips puix que el Sant no en sabia, i creia així el diable que podria millor endimoniar-lo. El sant acceptà, i per més trampes i enganys que li feia el diable i per més que li barallava i embolicava les cartes, el diable sempre amb bones cartes no podia passar dels trenta, i sant Antoni amb males jugades sempre feia trenta ú. En les representacions populars de la vida del sant, que solien fer-se en mig de la plaça el dia de la seva festa, sempre hi figurava la de la jugada de naips, que entusiasmava al poble.

*Sant Antoni Sant Jeroni
van tenir grosses raons,
discutint per unes calces
que no hi havia botons.*

Aplicat quan es discuteix molt per un afer de poc importància. En desconeixem l'origen.

*Sant Antoni del porquet,
vós que aneu a plegar fems,
si em toqueu la meva pila
us faré petar les dents.*

Per vindicar els propis interessos contra atacs d'altri i volent significar que estem disposats a defensar la nostra propietat o el nostre dret. En desconeixem l'origen. [47]

*Sant Ramon Nonat,
fill de Barcelona,
per l'amor de Déu
gardeu-me la dona.*

Sant Ramon Nonat és advocat pels parts. La dita en son origen devia esser una invocació al Sant perquè ajudàs a les dones en aquest trànsit; avui s'usa amb certa ironia volent significar el desig que no caiguin en temptació i que guardin la fidelitat.

*Valga'm Sant Pacià
que és el sant millor que hi ha.*

Es dóna al nom *Pacià* el sentit de paciència, bona companya en molts moments de la vida.

*Valga'm Sant Pacià
que és el primer sant que es va afaitar.*

Ve a esser una glossa còmica de l'anterior, i s'usa com aquell per a reclamar paciència i bon geni per a suportar les dureses del viure. Diu la tradició que en efecte Sant Pacià fou qui descobrí la manera d'afaitar-se, puix que abans del seu temps tots els homes anaven amb llarga barba. S'afaità amb un vidre.

Valga'm Sant Cebrià,

que es el Sant millor que hi ha.

Usat en sentit anàleg als anteriors, dels quals bé pot esser un plagi. És de remarcar, però, que sant Cebrià es tingut com advocat contra el diable i sobre tot contra les bruixes. És molt popular una oració sectària i condemnada per l'Església, que diuen que preserva del poder de bruixes i diables no tan sols al que la resa (cosa un xic difícil puix que és llarguíssima) sinó fins a qui la porta al damunt i qui la té a casa seva. Se la troba impresa en petits llibrets dels que s'han fet nombroses edicions. Pot esser que el refrany tingui origen en la virtut de meravellosa protecció atribuïda an aquest sant. [48]

*Valga'm aquell Sant
que va morir c...*

S'usa en sentit burleta i incrèdul, i també en moments d'ira, donant-li, en aquest cas, un to de semi-flastomança. Segons la veu popular, el sant al·ludit fou Sant Macià, que era molt poruc, el qual al saber que anaven a pendre'l per cristià sentí una gran por, que li provocà el desig d'evacuar, i el sorprengueren en aquesta acció els gentils que li donaren mort. Es advocat per a facilitar les evacuacions, i se l'invoca i retreu en l'oracioneta infantil usada per a ajudar la funció fisiològica de defecar:

*Sant Macià,
Sant Macià,
que tinc caguera,
i no puc cagar;*

i altres variants que substitueixen el nom del sant per paraules màgiques de sentit incompreensible.

Estem ben arreglats, com Sant Jaume de barrets. Per a significar preocupació, dificultat, enbarràs, etc. Diu que Sant Jaume no usà en tota sa vida més que un sol barret, que era de llauna. No en coneixem detalls ni circumstàncies.

*Fer com el cavall de Sant Martí,
que va viure fins que va morir.
En desconeixem l'origen.*

La millor salsa és la salsa de Sant Benet. Es la gana. En efecte, cap salsa millor que la gana perquè hom mengi de gust. En desconeixem l'origen.

Sentir la maça de Sant Benet. Estar pròxim a morir-se; sentir o preveure que s'acosta l'hora de la mort. Es creu que Sant Benet anuncia a tots els seus devots i afiliats l'hora que tenen de morir, per tres cops de maça que senten vora seu tres dies abans de morir. [49]

Qui desitgi saber l'hora que es morirà, pot saber-la tres dies abans si cada dia resa un parenostre a sant Benet. *La maça de Sant Benet* és universalment coneguda i se n'expliquen nombroses llegendes.

Ja sortirà sant Agustí a la trona. Per significar que seran cantades les veritats amb tota la seva duresa i agror.

*Sant Pancràs,
deu-nos feina pel nostre braç;
o també*

Sant Pancràs, salut i feina. Era la dita dels antics obrers barcelonins que invocaven al sant advocat per a trobar feina demanant-li la pròpia del seu ofici i estament, no altra que no els escaigués.

El tema no està pas esgotat, i possiblement algun altre dia el reprenguem. Donem avui solament una mostra dels refranys catalans referents als Sants.

JOAN AMADES

Barcelona, març 1934.

Notes marginals a la tercera edició
del Diccionari de Meyer-Lübke (50-57)

(Continuació)

823, AVIUS. Les formes menorquines *savi* i *sàvia* (no *sava*) són indubtablement resultat de l'aglutinació de l'article *s'* (=IPSE); no és versemblant que la *s-* provengui de les formes prefixades *besavi*, *tresavi*, *rebesavi*, car aquestes tenen la *s* sonora, mentres que *savi* i *sàvia* es pronuncien amb *s* sorda.

28, AVICELLA. Les formes catalanes són *aucell* i *ocell* (no *aucel*, que és errada).

838, AVUNCULUS. La forma *blonco* caldria posar-la com a mallorquina; en canvi no convé posar com a dialectal mallorquina la forma *conco*, car existeix també en el català continental, per bé que hi haja pres el significat de 'fadrí vell'.

763, ATTENDERE. Cal suprimir el «kat. *atendrer*», la forma catalana és *atendre* com en provençal.

785, AUGURIUM. El cat. *averany* (no *avrany*, com apareix aquí per errada) no presenta dificultats semàntiques, car el seu significat principal és precisament el de 'auguri' (cfr. DCVB).

803b, BACCEA. En la forma abreviada «kat., sp., pg. *bacia*» es reuneixen aquí dos mots diferents: l'espanyol és *bacia* i el català és *bàcia*.

876, BADINJAN. Aquí es dóna entre els representants directes del mot àrab el català *alberginera*, que hauria d'anar en la secció de «Ableitungen»; en canvi no hi trobam les formes primitives *albergínia*, *albergina*, etc., que es poden veure en el meu *Suplement*. [51]

885, BAJANA. En lloc de *baiana* s'ha de posar *bajana* 'dona estúpida', *bajà* 'home estúpid'; el derivat *baiania* s'ha d'escriure *bajania*.

888, BAJULUS. Cal escriure *batlle* o *batle* (no *battle*, que és errada).

889, BAKKO. La forma catalana és *bacó*, no *bacon*.

901, *BALDRATUS. Crec que convé no fer cabal del *baldrell* i el *baldrich* que es donen com a catalans, mentres no sien mots de menys dubtosa existència que ara no són.

909, BALLARE. Segurament no haurien d'anar en aquest article el provençal i català *balejar*, espanyol i portuguès *abalejar*; llur significat no és pròpiament «worfeln» (=ererar) sinó 'escombrar amb el ramàs la batuda i separar les grances i pallús', i es tracta sens dubte de representants del gèl·lic BALAYUM 'argelaga', 'escombra'.⁹

910, BALLENA. La forma catalana vertadera no és *ballena*, sinó *balena*.

934, *BANNON. Cal suprimir la forma *bany*, que no existeix.

952, BARCA. L'aragonès *borguil* (que també existeix en els pobles catalans de la vora del Noguera Ribagorçana) és segurament derivat de *barga* i deu pertànyer a l'article núm. 958.

957, BARGA. No tenim notícia que en català existesqui *barga* amb el significat de «Uferböschung».

958, BARGA. *Barga* és un mot que trobam també en el català occidental (Sort, Pont de Suert) amb el significat de 'munt cònic fet de l'herba que no cap dins el paller'.

966, *BARSIKS. No sé d'on ha tret l'autor aquest «kat. *perseg*», que mai he sentit ni he vist usat en català antic.

965, *BARRUM. Certament que l'espanyol *embarazar*, italià *imbarazzare*, francès *embarrasser* (no *embarasser*) i català *embarassar* (o *embarrassar*) no pertanyen a aquest [52] article. Wartburg els posa en l'article BARRA, encertadament a mon veure, encara que no deixa de fer-li estrany la *r* simple de les formes italiana i espanyola.

973a, BASILISCUS. Podria afegir-s'hi el menorquí *babaliscu* en la locució *ulls de babalisco* 'ulls inflats o de mirar esglaiat'.¹⁰

⁹ Nota (1) de l'original: Cfr. W. von Wartburg, *Französisches Etymologisches Wörterbuch*, I, 233.

¹⁰ Nota (1) de l'original: Cfr. *Diccionari Català-Valencià-Balear*, s. v. *babalisco*.

985, BAT. Com ja vaig advertir en el *Suplement*, cal esborrar el «kat.» de *batel*.

991, BATIL. Meyer-Lübke posa aquí l'espanyol *baldar* 'lesiar', 'paralitzar'; aquest verb existeix també en català, i en el meu *Suplement* el feia venir de INVALIDARE; però regonec com a més probable l'etimologia que es proposa en el *REW*.

992, *BATILE. Cal afegir-hi el baleàric *badil*, 'peça de ferro cilíndrica que uneix les moles amb el bassi del molí de vent'. La mateixa peça s'anomena a certs pobles *vedell* per etimologia popular de VITELLU.

997, *BATULUS. El kat. *balda* «Eimer» no existeix; es diu *balde*, però és castellanisme recent.

1006, *BAUSI. En aquest article s'haurien d'incloure els mots del català antic *bara* 'traidor', *bausia*, *baria* i *basia*, 'traició', amb les oportunes reserves (cfr. *DCVB*).

1014a, BEDLAER. La forma mallorquina no és *ballitre* sinó *belitre*, i no és exclusiva del mallorquí sinó que es pot posar com a catalana en general.

1025, BELLOTA. Cal mudar la forma espanyola *balota* en *bellota*, i suprimir el «valenc.» o posar-lo com a castellanisme.

1026, BELLUA. Segurament *baluerna* no pertany a aquest article; és probable que pertanga a BOLWERK amb canvi de sufix, com ja vaig indicar en el *Suplement*.

1053, BERTWALD. El «kat. *bartol*» és una errada per català *brètol*. Fa estrany de trobar aquest mot ací i retrobar-lo a l'article 1316 s. v. BRITTUS. [53]

1056, BERZ. Em ve de nou el «kat. *bers* 'deutscher Bärenklau'» que no crec que existesqui.

1069, BETULLA. Em ve de nou la forma *basull*, que es dona aquí com a catalana.

1081a, *PICARIUM. Cal corregir *pitger* en *pitxer*.

1095, BIGA. Cal corregir català *viga* en *biga*.

1110, BINDA. La forma *benda* no és catalana; ha de dir *benà*.

1121, *BISACCIUM*. *Bessaca* no és català, que sapiguem; en català antic hi havia *besaces*, i en baleàric conservam *beaces*, 'alforges que van penjades als costats de la bístia'.

1131, *BISSEXTUS*. No sembla que hagués de posar-se aquí el *mall. baixest* amb el significat de «Abhang, Höhle, geneigtes Terrain,» sinó que el seu lloc propi és s. v. *BASSUS*, encara que probablement el sufix *-est* li prové de la contaminació de *beixest* (< *BISSEXTUS*). No són convincents les observacions de Spitzer¹¹ per a relacionar amb *BISSEXTUS* el radical de *baixest* en les dites significacions.

1138, *BITUMEN*. El català té *betum*, no *betun*.

1151, *BLANDUS*. En lloc de «tortos.», convé posar «kat. *blan*».

1180, *BOARIUS*. El català no té *boyer*, sinó *boer* o *bover*.

1184, **BODICA*. Gos a dir que el català antic no coneix els mots *bodar* i *bozar*, que surten aquí amb el significat «roden».

1189b, *BOHEMIA*. Pertanyen a aquest article el català antic *bomià* 'gitano' i el mallorquí *bobjà* 'curt d'enteniment'.

1192, *BOLDONE*. Al costat de l'italià *boldrone* caldria posar el català antic *boldrons* o *bodrons* 'vell de llana', tal vegada el català *boldró* 'redol de sembrat més alt que la resta', 'conjunt de coses que formen aparentment una sola massa'. [54]

1205, *BONIFICARE*. Cal afegir-hi el valencià *bonegar* 'renyar' (cfr. el *Diccionari Cat.-Val.-Bal.*, s. v.).

1223, *BORNOS*. En aquest article trobam a faltar les formes catalanes *albernús* i *bernús*, que vaig indicar en el meu *Suplement*; per altra part, hi trobam inclòs l'italià *bernia alla moresca*, equivocadament, al meu parer: el *bernia* italià és el mateix *bernia* o *albernia* del català antic, i no ve de *BORNOS* sinó d'una forma romànica toponímica *BERNIA* (< Hibernia) que entrà en l'àrab i donà origen a la forma *BARNIYA* (cfr. *Dozy, Suplement aux Dictionnaires arabes*, I, 78).

1382, *BULGA*. Cal afegir el català *butxaca* 'Tasche'.

¹¹ Nota (1) de l'original: *Zeitschrift für romanische Philologie*, XLIV, 85.

1384, BULCA. Regonec la raó amb què Meyer-Lübke no admet la suposició formulada en el meu *Suplement*, on m'inclinava a fer venir de BULCA el català *bolca* 'abundància' i *bolcar* 'vestir i faixar l'infant.'

1385, BULLA. No és admissible que el castellà *bola* sia pres del català, ans sembla segur que el català *bola* és un castellanisme. La forma vertaderament catalana és *bolla*, que no es troba citada en el *REW*.

1396, *BUÑA. *Banyol* és errada; cal posar *bunyol*.

1410, BURIUS. Falta el català *burell* 'llana fosca,' 'color fosc', 'roba grossera de llana i fil i de color fosc'. No sembla que BURIUS es pugui separar de BURA (article 1398).

1411, BURRA. En lloc de *boralló*, cal escriure *borralló*.

1427, BUTTIS. La forma catalana no és *bote*, sinó *bót*.

1439, CABALLICARE. Cal escriure *cavalcar*, no *cavalgar*.

1445, CACCABUS. Segons García de Diego (*Revista de Filología Española*, XX, 353), pertocaria posar en aquest article el castellà *cárcavo* i *cárcava* 'cavitat on està el rodet del molí d'aigua'; Meyer-Lübke, en canvi, posa aquests mots en l'article 9681 com a procedents de l'àrab KARKAB 'ventre'. No és fàcil de resoldre la qüestió d'aquesta etimologia, i per a intentar-ho amb certa [55] seguretat caldria conèixer les principals variants de *cárcava* que es deuen trobar en els dialectes espanyols. En català tenim recollides totes aquestes: *carcabà* (Plana de Vic), *càcol* (Vall d'Àneu), *cacos* (Pont de Suert), *cacuèt* (Santa Coloma de Queralt), *cacau* (Val., Artà), *quicau* (Deià), *quical* (Pollença); i en català antic trobam documentat *cacalt*.

1451, CADERE. Cal suprimir la *-r* de *caurer*.

1456, CADUZ. La forma tortosina és *cadup*, no *cadop*.

1485, CALAMUS. En l'article *calabruix* del *Diccionari Català-Valencià-Balear* ja he exposats fundadament els meus dubtes sobre la possibilitat de relacionar *calamarsa* amb CALAMUS.

1498, CALCEATUS. Cal corregir el català *causat* en *calçat*.

1503, CALDARIA. *Caldira* és errada, per *caldera*.

1504, CALDUMEN. Cal corregir *eskaldom* en *escaldum*.

- 1516, CALIGO. *Calitze* és errada per *calitja*.
- 1527, CALUMNIA. Hi ha el català antic *calonia*, 'pena pecuniària'.
- 1737, CAMA. En català no existeix *cama* amb el significat de 'llit'.
- 1539, CAMBA. Aquí caldria posar el català *cama*; la forma *camba* sols existeix a Alguer.
- 1545, CAMERA. «Kat. *camera*», és errada, per *cambra*.
- 1548, CAMINATA. En català es diu *xemeneia* (i ses variants *ximenea*, *xumenera*, *xumenia*, etc.); no es diu *caminada*.
- 1579, CANDELABRUM. Cal esborrar *canalobru* que no existeix en valencià.
- 1602a, CANNATA. Hi ha el català *canada* 'barral de fusta'.
- 1613, CANTHARIS. Cal afegir el català *cantàrida*, menorquí *cantària*.
- 1616, CANTHUS. És necessari esborrar el «kat. *can(t)* «mit», que és una error de Tallgren. Aquest catalanòfil [56] finlandès trobà en el diccionari de Bulbena l'equivalència *can=cón*, i cregué que es tractava del *con* castellà (=alemany *mit*); en realitat es tracta del català antic *cón* (=quan, castellà *cuando*).
- 1619, CANTIO. Derivats catalans: *cançoner* 'llarg de conversa o pausat en les accions'; *cançoneria* 'pausa excessiva en les accions'; *cançoneries* 'futilitats'.
- 1620, CANTUS. Cal escriure *cant*, no *can*.
- 1628, CAPILLUS. Perdura en aquesta edició l'errada *cabel* per *cabell*.
- 1636, CAPITELLUM. Es conserva també la forma equivocada *cabdel*, en lloc de *cabdell*.
- 1641, CAPPO. També existeix en català *capar* 'castrar', i *caponar* 'castrar', 'cobrir el gall a la gallina', 'precedir la germana petita a la major en el matrimoni'.
- 1645, CAPPELLUS. No sembla encertat posar ací el mot *capellà* 'peix *Gadus cinctus*', que segurament pertany a l'article anterior, on el mateix Meyer-Lübke posa *capellà* també com a nom d'un peix del gènere *Gadus*.
- 1648, CAPRARIUS. No s'ha corregit en aquesta edició l'errada de posar *cabrier* com a forma catalana, que caldria substituir per *cabrer*.

1658, CAPSA. És estrany que no posi M.-L. les formes catalanes *capsa* i *caixa*, que constitueixen un cas notable de «doublet» de forma i de significat: *caixa* és un recipient sòlid i gran, mentres que *capsa* és fluix o petit.

1662, CAPTIARE. Cal corregir *casar* en *caçar*.

1666, CAPULUM. Perdura en aquesta edició l'error (que ja vaig indicar en el meu *Suplement*) de dir que el castellà *cable* ve del català; el camí és estat invers: *cable* és entre nosaltres una paraula moderna presa del castellà, i el castellà la prengué segurament del francès.

1668, CAPUT. En català *cap d'any* significa 'aniversari' i 'el dia primer de l'any'.

1691, CARICIA. El mallorquí *càrritx* no hauria d'estar aquí, sinó en l'art. 1689 CAREX; ho exigeix l'accentuació. [57]

1729, CASALIS. Es manté en aquesta edició l'equivocació d'atribuir al català *casal* el significat de «Hütte», que ja vaig rectificar en el *Suplement*.

1761, CATARACTES. Cal afegir-hi el català *cadireta* 'obertura per on cau violentament l'aigua', 'peça de fusta o de pedra que es posa com a tapadora per aturar o desviar l'aigua d'un rec o d'un molí', 'forat quadrangular que tenen en el fon les bótes congrenyades per abocar-hi el vi i entrar-hi l'home que les ha de netejar', 'tapadora del dit forat'.

1762, CATASTA. Cal afegir-hi el mallorquí *cadastre*, 'conjunt de dues banques altes de fusta damunt les quals anava col·locat horitzontalment el tronc que s'havia de serrar, i el serraven un home dret dalt el tronc i un altre en terra'.

1762a, CATASTICHON. Hi ha també la forma catalana *cadastre*.

1768, CATHEDRA. Cal suprimir el «katal. *caera*».

1775, CAUDICA. En català antic hi havia la forma *coca*.

FRANCESC DE B. MOLL

(Continuarà)

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana (58-63)

MORFOLOGIA

LLIÇÓ 7a

Tercera conjugació dels verbs

71. Verbs de la tercera conjugació. Infinitiu, gerundi i participi passat. —72. Verbs purs i incoatius. —73. Present d'indicatiu. —74. Present de subjuntiu. —75. Imperfet. —76. Perfet simple. —77. Futur. —78. Condicional. —79. Optatiu. —80. Imperatiu. —81. Particularitats d'alguns verbs.

71. Pertanyen a la tercera conjugació els verbs que tenen l'infinitiu acabat en *-ir*, exceptuats *dir*, *tenir* i *venir*, que són irregulars.

El gerundi d'aquests verbs es forma amb la terminació *-int*, i el participi passat es forma regularment amb la terminació *-it*, *-ida*.

Prenim com a típics d'aquesta conjugació els verbs *patir* i *sentir*:

Infinitiu:	<i>patir</i>	<i>sentir</i>
Gerundi:	<i>patint</i>	<i>sentint</i>
Participi passat:	<i>patit, -ida</i>	<i>sentit, -ida</i>

El participi passat és irregular en els següents verbs: *morir* (part. *mort*), *obrir* (*obert*), *cobrir* (*cobert*), *oferir* (*ofert*), *sofrir* (*sofert*), *imprimir* (*imprès*). Tenen forma doble, en *-it* i en *-ert*, els següents: *complir* (*complit* o *complert*), *establir* (*establit* o *establert*), *omplir* (*omplit* o *omplert*), *reblir* (*reblit* o *reblert*), *suplir* (*suplit* o *suplert*).

72. Els verbs de la tercera conjugació es divideixen en dues classes: verbs purs i verbs incoatius. Els purs són aquells que en les tres persones

singulars i en la [59] tercera plural del present d'indicatiu i de subjuntiu conserven l'accent damunt la vocal radical. Els incoatius són aquells que en les dites persones i temps adquireixen un increment tònic *-eix*, *-esc* o *-ix*. Exemples:

Classe II: <i>sentir</i>	3a sing. indic.: <i>sent</i>
	3a sing. subjunt.: <i>senti</i>
Classe II: <i>patir</i>	3a sing. indic.: <i>pateix, patix</i>
	3a sing. subjunt.: <i>patesqui, pateixi</i> .

Són incoatius (Classe II) la major part dels verbs d'aquesta conjugació. Els verbs purs són una minoria, de la qual formen part els segments: *ajupir, bullir, collir, cosir, cruixir, dormir, eixir, escopir, esmunyir, fugir, grunyar, lluir, mentir, morir, munyir, obrir, omplir, poder, retrunyar, sentir, sortir, tossir*. En el parlar dialectal, especialment en el català occidental i el valencià, tots aquests verbs tenen també forma incoativa; en la llengua escrita s'usen sempre en la forma pura. En canvi, alguns dialectes conserven com a purs alguns verbs que en el català escrit solen usar-se com a incoatius: tals són *afegir, ferir, fregir, llegir, penedir, teixir* i *vestir*; i aquest ús dialectal és molt recomanable que es conservi també en el llenguatge literari.

73. El present d'indicatiu es conjuga segons aquests paradigmes:

Classe I	Classe II
<i>sent, sento</i>	<i>patesc, pateixo, patixo, patixc</i>
<i>sents</i>	<i>pateixs (pateis), pateixes, patixes</i>
<i>sent</i>	<i>pateix, patix</i>
<i>sentim</i>	<i>patim</i>
<i>sentiu</i>	<i>patiu</i>
<i>senten</i>	<i>pateixen, patixen</i>

[60]

En la classe I, la forma de primera persona *patesc* és la més clàssica, conservada en el dialecte baleàric; *pateixo* és la forma pròpia del català oriental; *patixo*, del català occidental; *patixc*, del valencià (que també té la forma *patisc*). En la Classe II, la forma *sent* és la que s'usa en valencià i baleàric; *sento* s'usa en el català oriental i occidental.

La segona persona singular es forma afegint -s al radical del verb. Però si el radical acaba en consonant sibilant (*s*, *x*), es forma la segona persona afegint -es al dit radical (cfr. § 61, paràgraf 2). Com que en les formes incoatives el radical acaba en l'increment i aquest té la final sibilant, també s'afegeix a les dites formes la terminació -es en lloc de -s; únicament en mallorquí es conserva la segona persona de forma incoativa amb -s simple (*pateixs*, pronunciat *pateis*; en els altres dialectes, *pateixes* o *patixes*).

També es forma amb -es la segona persona dels verbs purs que tenen el radical acabat en oclusiva + líquida. Per exemple, de *obrir*, *tu obres*; de *omplir*, *tu omples* (també *tu umpls*).

La tercera persona singular es forma amb el simple radical del verb (incloent en el radical l'increment, en els verbs incoatius).

La primera i segona persones plural se formen afegint respectivament -im, -iu al radical.

La tercera persona plural se forma afegint -en al radical.

74. El present de subjuntiu es forma segons aquests paradigmes:

Classe I

<i>senta, senti</i>	<i>sentim, sentiguem</i>
<i>sentes, sentis</i>	<i>sentiu, sentigueu</i>
<i>senta, senti</i>	<i>senten, sentin</i>

[61]

Classe II

patesca, patesqui; pateixi, patixca, patisca.
patesques, patesquis; pateixis; patixques, patisques.
patesca, patesqui; pateixi; patixca, patisca.

patim, patiguem.
patiu, patigueu.
patesquen, patesquin; pateixin; patixquen, patisquen.

En les formes incoatives d'aquest temps verbal, les dues que posam en primer i segon terme són les baleàriques i més concordants amb les formes del català antic; la tercera és la que s'usa en el català oriental; les dues darreres, són pròpies del català occidental i del valencià. Totes les consideram admissibles en la llengua literària.

75. L'imperfet d'indicatiu es forma afegint al radical del verb les desinències *-ia, -ies, -ia, -íem, -íeu, -ien*.

Exemples:

<i>sentia</i>	<i>patia</i>
<i>senties</i>	<i>paties</i>
<i>sentia</i>	<i>patia</i>
<i>sentíem</i>	<i>patíem</i>
<i>sentíeu</i>	<i>patíeu</i>
<i>sentien</i>	<i>patien</i>

En el català occidental predominen aquestes altres desinències: *-iva, -ives, -iva, -ívem, -íveu -iven*. Però no s'usen en la llengua literària.

76. El perfet simple es forma afegint al radical del verb aquestes desinències: *-í, -ires, -í, -írem, -íreu, -iren*. Exemples:

<i>sentí</i>	<i>sentírem</i>	<i>patí</i>	<i>patírem</i>
<i>sentires</i>	<i>sentíreu</i>	<i>patires</i>	<i>patíreu</i>
<i>sentí</i>	<i>sentiren</i>	<i>patí</i>	<i>patiren</i>

[62]

77. El futur es forma afegint al infinitiu del verb aquestes desinències. *-é, -às, -à, -em, -eu, -an*. Exemples:

sentiré
sentiràs
sentirà
sentirem
sentireu
sentiran

patiré
patiràs
patirà
patirem
patireu
patiran

78. El condicional es forma afegint a l'infinitiu del verb aquestes desinències: *-ia, -ies, -ia, -íem, -íeu, -ien*. Exemples:

sentiria
sentiries
sentiria
sentiríem
sentiríeu
sentirien

patiria
patiries
patiria
patiríem
patiríeu
patirien

79. L'optatiu es forma afegint al radical del verb aquestes desinències:

A)

-ís
-isses, -issis
-ís
-íssem, -íssim
-ísseu, -íssiú
-issen, -issin

B)

-ira
-ires
-ira
-írem
-íreu
-iren

La sèrie B és pròpia del dialecte valencià. Exemples:

sentís
sentisses, sentissis
sentís
sentíssem, sentíssim
sentísseu, sentíssiú
sentíssen, sentíssin

sentira
sentires
sentira
sentírem
sentíreu
sentiren

[63]

En el llenguatge parlat s'usen també les formes *sentigués, -essis, etc.*, que no són recomanables en la llengua escrita. Tampoc no són usades literàriament les formes de primera persona *sentissa i sentiguessa*, pròpies del dialecte occidental.

80. Per a la formació de l'imperatiu valen les mateixes regles que hem exposades per als verbs de la segona conjugació (§ 70).

81. En les formes rizotòniques (accentuades damunt el radical), la o radical de l'infinitiu es canvia en *u*: així la tercera persona singular del present d'indicatiu de *cosir és cus*; la de *sortir és surt*; la de *collir és cull*. S'exceptuen els verbs *dormir, morir* i *obrir* que conserven la o en tots els temps (terceres persones *dorm, mor, obre*). El verb *omplir* té duplicitat de formes: 3a persona *omple* o *umpl*.

La e radical de l'infinitiu es converteix en *i* en les formes rizotòniques dels verbs *afegir* (3a persona de l'indicatiu, *afig*; del subjuntiu, *afigi*), *cenyar* (indic. *ciny*, subjuntiu *cinyi*), *fregir* (indic. *frig*, subjuntiu *frigi*), *llegir* (indic. *llig*, subjuntiu *lligi*), *eixir* (indic. *ixo*, subjuntiu *ixi*) i *teixir* (indic. *tix*, subjuntiu *tixi*).

El verb *morir* té la flexió regular segons el model de *sentir*; però en baleàric conserva algunes formes especials (molt usades en català antic), que són:

Primera persona sing. del present d'indicatiu: *muyr*.

Present de subjuntiu: *jo muira, muiri*

tu muires, muiris

ell muira, muiri

ells muiren, muirin

[64]

SOBRE L'EDICIO D'AUTORS ANTICS (64-70)

Quan els humanistes tragueren de bell nou a la llum i estudiaren els vells manuscrits dels escriptors romans, prest se pogueren convèncer que l'escriptura d'aquests manuscrits no tenia res de la completa regularitat que estava en vigència en el llatí d'ençà de la reforma carolíngia, sinó que més tost presentava moltes vacil·lacions. És digne de notar que sovint es troben tals vacil·lacions en una mateixa obra, i no sols en diferents manuscrits, sinó en un mateix manuscrit. Així és que apareix usat e al costat de *ae* (*avidae* com a adverbi en un dels millors manuscrits de Plini; (*aliaenus* per *alienus* en Ciceró), o en lloc de *au* (*coliculus*, *oricula* són quasi tan freqüents com *cauliculus*, *auricula*), etc. Altres formes dobles són *caldus* al costat de *calidus*, *solatium* i *setius* al costat de *solacium* i *secius*, *glutus* al costat de *gluttus*, per no citar-ne d'altres que les més usuals.

Davant aqueixa varietat, ¿què calia fer, en voler publicar els manuscrits i compondre un text crític? ¿Què era primer: el respecte de l'escrit antic, o la necessitat d'unificar la forma? En certa manera es tractava d'una lluita entre el sentiment ètic i l'estètic.

La solució es podria cercar per dues consideracions. Quan existien diferents manuscrits d'un text, en resultaven variants que ja no era possible resoldre a favor del manuscrit més antic, perquè en la major part dels casos començava per no poder-se determinar quin era el més antic. Regularisant l'escriptura segons les normes usuals, s'eliminava aqueixa dificultat. D'aquí vingué que es generalisàs l'ús dels signes de puntuació, que encara faltaven [65] als antics. Aquest ús era exigít ja per la intenció de fer més fàcil la intel·ligència dels textos. Però una volta que s'hagueren emancipat així de la reproducció servil dels originals, pogueren facilitar encara més en altres casos la lectura.

Aquesta regla de l'escriptura llatina, tal com l'establiren els humanistes i és seguida fins avui, en pocs casos ha mostrat que la forma elegida era la

més rara i faltava en els millors manuscrits. En aquests casos ens hem corregit, i així avui escrivim i imprimim *femina*, i ja no *foemina*; *setius*, i no *secius*. Això vol dir que tothom s'hi troba bé i que no enyora res.

Però en la segona mitat del segle passat es va descobrir que les variants ortogràfiques dels manuscrits antics molt sovint no són una simple errada d'escriptura, sinó que tenen una significació lingüística, i des d'aquest punt de vista es demanà que fossin donades a conèixer. Efectivament, això es va fer també, adés en notes, adés en la introducció de les edicions. Amb això roman plenament satisfeta la necessitat científica del lingüista i s'evita la inclusió de formes errònies en el text, que per aquells qui no s'interessen especialment en coses de lingüística, és a dir per la major part dels lectors, no serviren més que d'embull de la lectura sense oferir-los cap avantatge.

La mateixa dificultat, i encara en molt major grau, aparegué quan en el segle XIX es despertà més i més l'interés vers les literatures vulgars de l'edat mitjana i es començaren a conèixer i a publicar de bell nou els textos romànics i germànics. No existia una forma normal, com en el llatí del segle XII, puix que les llengües modernes havien avançat més, fins en llur forma escrita, i s'eren allunyades de la llengua medieval en tal manera que era completament impossible una adaptació. Per altra banda, les variants dels diferents manuscrits eren molt més grosses que en el llatí, car dins un mateix manuscrit es troba, per una mateixa forma, tot un mostrari de grafies [66] diverses; en tenim exemple en un dels textos francesos més antics, la cançó de Saint Alexis, on la *-t-* llatina entre vocals i davant *-r-*, que avui està abolida (com *épée* de *spatha*, *père* de *patre*), és escrita amb *t*, *dh* o *d*, o és suprimida.

Amb això cresqué encara considerablement el dubte sobre quina forma calia escollir pròpiament en un text crític. Partint de la consideració que era impossible que haguessen existit simultàniament en la llengua les quatre etapes d'evolució de la *-t-* registrades en el manuscrit de la cançó de Saint Alexis, i que no és creïble que un mateix poeta usàs formes tan diferents, sinó que en bona part s'han d'atribuir al copista, es presentava com a

primera exigència científica el problema d'aclarir com havia escrit el poeta allò que els diferents copistes havien alterat. Quan s'hagués descobert això, es podia restituir al text la forma que fos la de l'original.

Aquest és estat precisament l'esforç dels dos principals investigadors d'aquesta especialitat, el savi alemany Adolf Tobler i el francès Gaston Paris: haver intentat reconstruir aquests textos normals. Altres investigadors els han seguits per aquest camí. Els seus predecessors s'eren contentats introduint signes de puntuació, i en els textos francesos posant els accents, que servien per distingir dos aplecs de lletres de diferent pronúncia i significat: així s'imprimia *chanté* com a participi per distinguir-lo de *chante* com a tercera persona singular del present; s'introduïa la ç trencada en *ço* (francès modern *ce*) en lloc de la forma *co* dels manuscrits.

Amb altres paraules: el temps antic s'era contentat amb fer més assequible al lector modern la intel·ligència del text per medi de signes auxiliars; els erudits posteriors aspiraren a donar al text la forma que havia rebuda del seu autor. Això és sens dubte més desitjable i científic, però té també els seus inconvenients i no petits. Primerament, té per base una suposició que no sabem [67] gens si és vertadera. Avui, precisament en llengües de mala ortografia com l'anglès, el francès o l'alemany, som molt rigorosos en les exigències d'una escriptura uniforme; però no sempre és estat així. Un home com Goethe mateix no ha mirat gaire prim en l'ortografia, car ha escrit *drei* i *drey* i altres variants. ¿Succeïa altrament entre els francesos de l'edat mitjana? ¿Miraven la qüestió des del nostre punt de vista de mestre d'escola actual, tal com es comprèn ja en l'edat escolar, o bé posseïen la despreocupació que trobam encara en el segle XVIII alemany? No ho sabem; però podem ben afirmar que uns eren més escrupulosos i altres no ho eren tant; d'aquí es segueix que l'editor modern que reconstrueix un text unificat, corre el perill d'esser més papista que el papa.

Cal afegir que aquests «textos normals» tenen per fonament allò que nosaltres consideram vertader segons els nostres coneixements filològics. Però ¿qui ens assegura que aquests coneixements sien vertaders

Efectivament avui ja sabem que moltes d'aquestes reconstruccions són falses, que els textos normalisats contenen, entre i entre, formes que no han existit, almenys en l'època de la qual prové el manuscrit.

Per això s'ha deixat anar de bell nou la normalisació i s'ha tornat atendre més fort al que els manuscrits ofereixen; ens satisfem amb les edicions anomenades «diplomàtiques», que reproduïxen exactament el manuscrit amb totes les seves evidents errades, de manera que no es té cap consideració al lector, i la tasca del publicador és en certa manera una tasca de fotògraf. Això és naturalment permès quan se té un públic il·lustrat, que passa gust d'experimentar totes les dificultats que ofereix la intel·ligència d'un text allunyat en el temps i en l'espai i perjudicat per l'acció del temps. Però això és completament fora de lloc quan un text té un interès literari més extens i troba molts de lectors que només s'interessen per l'assumpte del text en si, i que tenen perfectíssim dret a [68] demanar que los aplanin i adessin de brossa el camí que du al temple de l'esperit.

Una edició que aconseguís això, me sembla que pot ésser vertaderament assenyalada com una edició ideal i també com una edició crítica, si per crítica s'entén la purificació del text de les lletjors i errades que perturben el sentit.

És evident la conveniència d'introduir la puntuació segons les regles usals de l'escriptura moderna, car amb ella es facilita bastant al lector modern la intel·ligència del text. Però allò que primer havia estat assenyalat com a desideràtum, això és, restablir completament la forma originària, no és sinó una utopia, i moltes vegades, quan un se creu haver assolit aquest ideal, és una autosugestió, un engan de si mateix, amb el qual ni se facilita la comprensió del text ni s'aclareix en cap manera la situació de l'obra en l'evolució espiritual de l'autor o en l'evolució general de la literatura.

També és proclamada sovint la importància de la utilització de tots els manuscrits i edicions d'una obra, especialment tractant-se d'autors que pertanyen a època un poc remota. El simple fet de que quasi sempre, quan

un text és donat en tres o més manuscrits, els arbres genealògics dels manuscrits resulten diferents tot d'una que els estableixen dos savis independentment un de l'altre, ja demostra lo perillós d'aquest procediment. Una cosa és naturalment clara: que si en un manuscrit hi ha un passatge no comprensible, o sia, corromput, la concurrència de diferents manuscrits podria servir per aclarir-lo, únicament en el sentit de que un copista, no havent entès ja el passatge, hauria arriscat una conjectura, talment com ho feim nosaltres avui en dia, i l'hauria insertada en la seva copia. Però fora d'això, el registre de totes les variants no ofereix interès sinó a la historia de les transformacions lingüístiques o ortogràfiques. D'ell se pot deduir quines faltes poden aparèixer en la còpia en el curs del temps, [69] faltes que s'expliquen circumstancialment per l'adaptació o equivalència de formes ja no usades a les que són usuals a l'escriptor, i per això tenen valor lingüístic.

També les simples equivocacions de la copia poden esser d'importància científica, car els seus fonaments psicològics són els mateixos del que s'equivoca parlant. La major part de les vegades es tracta d'una desviació de l'escrivent envers alguna cosa que té davant els ulls o que en el moment d'escriure li acudeix al cap i li escapa per la ploma. Aquestes faltes, naturalment, no son característiques d'un sol text d'un temps determinat, sinó que es poden trobar a tots els llocs i en totes les èpoques; però justament per això són d'especial importància per al lingüista psicòleg. Però el sistema usual de posar aquestes variants sota el text és tan molest a la seva valorisació científica com l'anàloga exposició de les variants ortogràfiques que no fa sinó dificultar el seu aprofitament lingüístic. Una exposició de conjunt de les variants en la introducció o en un epíleg, seria més clara i alleujaria el text d'un cúmulo de variants que per la immensa majoria dels llegidors no és sinó un lastre. Els principis de tal economia, que per altra banda no sols fa millor el treball intel·lectual sinó que també redueix considerablement el volum i les despeses d'una edició, ja es troben adoptats çà i enllà.

Aquestes són les normes que jo seguiria si hagués de reproduir un text conservat en diferents manuscrits o edicions. El text més antic o més complet és posat com a base; s'introdueix la separació de mots i la puntuació; es milloren els passatges corromputs o incomprensibles. En la secció de variants no es posen sinó les variants de lèxic i de significat, i encara en això no aniria malament una limitació. Si, per exemple, certes paraules d'un text son substituïdes en un altre per altres paraules amb certa regularitat, això pertoca fer-ho constar en la introducció, que fa la historia de les variacions del text, i no en [70] una secció de variants, on la regularitat és més difícil d'observar. Així succeeix en un antic text espanyol, els *Bocados de Oro*, que en un manuscrit diu *apagado* (=pagado) i en un altre sol dir *contento*. L'editor ho ha advertit cada vegada que en el text s'ha trobat aqueixa duplicitat de formes; i ara l'estudiós lingüista ho ha de cercar d'una vegada en les notes que ocupen més de cent pàgines i encara no sap en quina proporció han estat constatades les altres variacions. Si l'editor hagués unificat l'exposició dels passatges d'una variant, per ell la feina seria estada la mateixa, i l'impressor, el corrector i el lector hi haurien sortit guanyant.

Certament una edició feta segons aquestes normes no aconsegueix l'objecte de reproduir exactament l'original, però també té l'avantatge de corregir en lo possible les errades de l'original, talment com es fa avui en una «segona edició inalterada», que no deixa de corregir les errades d'impremta de la primera edició. ¿És això una injustícia que es comet contra l'autor? Una tal edició no sols té el mèrit d'adaptar-se a tots els lectors que s'hi poden interessar, sinó que també es mou damunt el terreny de la realitat, sense simular una cosa ideal, que no ha existit mai. Naturalment, això no vol dir que no es donin edicions facsímils de les primeres estampacions, per satisfer els bibliòfils; però aquestes reproduccions són de més poca importància científica.

W. MEYER-LÜBKE

Universitat de Bonn

[71]

Consultes de Llenguatge (71-72)

—¿Per què s'escriu *àpat* i no *àpet*, amb la e de *apetit*, *apetència*, etc.?

—J. P.

R. —*Apat* no és un d'aquells mots d'etimologia molt segura: Manuel de Montoliu proposà, fa molts d'anys, l'etimologia APPASTU; Mn. Giera suposa que *àpat* ve del grec-llatí AGAPE (vejau l'article *àpat* en el *Diccionari Català-Valencià-Balear*). Sia com sia, el que ens sembla cert és que *àpat* no té res a veure amb *apetit*, i per tant, bé està la grafia *àpat* mentres no es demostri que contradiu a l'etimologia.

—¿Per què s'escriu *magatzem* i no *amagatzem* (de *amagar*)? —J. P.

R. —S'escriu *magatzem* perquè així es pronuncia en la major part de les regions de la nostra llengua, i no hi ha cap motiu que desaconselli aquesta grafia, car la relació amb *amagar*, que el consultant suposa, és imaginària. *Magatzem* ve de l'àrabic *maxzen*, que significa precisament la mateixa cosa, com en provenen també l'espanyol *almacén*, portuguès *almazem*, francès *magasin*, italià *magazzino*, etc. Totes aquestes paraules no tenen res que veure, certament, amb el nostre verb *amagar*.

En el parlar valencià s'usa la forma *amagacén*, però no demostra relació amb *amagar*, sinó que és una variant de *almagacén*, forma existent també en valencià i que procedeix del mateix mot àrabic *maxzen* precedit de l'article *al-*. Són moltes les paraules d'origen [72] àrabic que tenen dues formes: una amb *al-* o *a-* inicial i una altra sense aquest element: per exemple, *almorratxa* i *morratxa*, *ataüt* i *taüt*, *aixarop* i *xarop*, *arrova* i *rova*, etc.

—¿Per què s'escriu *món* i no *mond*, essent que els seus derivats són *mondial* i *mondà*? —J. P.

R. —Cal fer una rectificació: correctament no s'escriu *mondial* ni *mondà*, sinó *mundial* i *mundà*; i aquests mots no són realment derivats del català *món*, sinó presos directament del llatí MUNDIALE i MUNDANUM. Amb això ja es veu que la *d* de *mundial* i *mundà* no és cap motiu perquè conservem a *món* la *d* etimològica que fa molts de segles que ha desaparegut. L'aplec consonàntic llatí ND s'és reduït a *n* en l'evolució natural del català (cfr. *ona* de UNDA, *manar* de MANDARE, *pregon* de PROFUNDUM, etc.); i seria complicar l'ortografia (que prou hi està!) ressuscitar en l'escriptura una lletra que ningú pronuncia.

FRANCESC DE B. MOLL

CRÒNICA (73-78)

La publicació del Diccionari.

En el moment de sortir el present nombre del *Bolletí*, apareix també el fascicle 29 del *Diccionari Català-Valencià-Balear*, que arriba fins a la pàgina 86 del tom II i entra ja molt envant dins la sèrie de paraules de la lletra C. Amb un o dos fascicles més quedarà acabat el tom II d'aquesta obra que tants de treballs i sacrificis ens costa.

Hem rebut moltes indicacions de persones enteses, qui ens recomanen que augmentem el preu de subscripció del Diccionari, perquè diuen que és irrisori donar per dues pessetes un fascicle tan gros i replè de lletra menuda i presentat amb pulcritud tipogràfica. Efectivament, cal regonèixer que aquest preu és excessivament baix; obres similars de la nostra que es publiquen en el continent, es paguen a més de doble i de triple preu. I resulta un excés de generositat en nosaltres, que perdem tants de diners en aquesta obra, donar-la per un preu tan inferior al normal.

Desitjant conciliar aquestes consideracions amb la nostra gratitud als subscriptors antics, hem resolt:

1r Conservar el preu actual de dues pessetes per fascicle dins Espanya i tres pessetes a l'Estranger, per aquells subscriptors que s'hagin inscrit abans d'acabar la publicació del tom II.

2n Pujar els preus a tres pessetes dins Espanya i cinc pessetes a l'Estranger, per aquells subscriptors que s'inscriguin en haver-se acabat de publicar el tom II.

Així, no sols donam satisfacció als subscriptors que fins ara han contribuït a sostenir la nostra obra, respectant-los els drets adquirits, sinó que donam un termini acollidor als que encara no s'han subscrit, perquè ho puguin fer en les mateixes condicions avantatjoses dels primers. [74]

El volum I de la Biblioteca «Les Illes d'Or».

A la darrereria d'abril és sortit a la llum pública el primer volum de la Biblioteca «Les Illes d'Or», titulat *Comèdies d'En Pere d'A. Penya*. Conté les tres comèdies *El cordó de la vila*, *Un criat nou* i *La Pesta groga*, originals del popularíssim escriptor mallorquí. El tom consta de 152 pàgines i es presenta amb elegància i bellesa tipogràfica.

El públic ha acollit aquesta publicació amb grans demostracions de simpatia, adquirint copiosament el llibre i augmentant el nombre dels subscriptors fixos de la Biblioteca. La premsa baleàrica, sense distinció de tendències polítiques, ha dedicat elogis i mots d'encoratjament a la nostra nova empresa. Són especialment dignes del nostre agraïment les notes i articles publicats en els diaris de Palma *El Dia* i *Correo de Mallorca* i en la revista *La Nostra Terra*.

A hores d'ara està a punt de publicar el volum segon de la Biblioteca, que contindrà les exquisides *Poesies* del poeta mallorquí Pere Orlandis, mort prematurament i quasi ignorat del nostre públic.

Premi de Filologia.

El nostre Director Francesc de B. Moll ha obtingut per segona vegada el Premi de Filologia de l'Institut d'Estudis Catalans, pel seu *Vocabulari popular de l'art de la construcció*.

Carta d'un cooperador benemèrit.

Del nostre estimat amic Mn. Joan Canals, resident a Biniamar (Mallorca), hem rebut una carta plena de simpatia, de la qual ens plau reproduir un fragment per l'estímul que pot donar a possibles cooperadors del Diccionari:

«Biniamar, 25 de maig 1934. «Sr. Francesc de B. Moll.

«Molt senyor meu i amic: Ben merescuda i oportuna la columna central, que presidiu, en l'edició d'avui de *Correo de Mallorca*. Sempre és oportú un crit per la justícia, fort i entenedor, que faci sentir les

responsabilitats a qui les tenen desateses. Avui he renovat el propòsit de [75] propagar la vostra obra entre les meves amistats. I encara me dol no esser ric per donar-vos una mà d'amic. Si Déu no me deixa sortir del dol, alabat sia. Mes bé comprenc les vostres angúnies. Déu vos doni coratge, i demanem-li els amics que falten. Damunt el bufet tenia una nota preparada pel correu; aqueixa nota bé calia ampliar-la en carta per dir-vos la meva adhesió sincera encara que pobra, i la meva admiració. Volgueu, idò, acceptar la subscripció de Mn. E. M....»

Molt agraïts, amic Mn. Canals.

L'Obra del Diccionari té amics i simpatizants, no hi ha dubte. Els seus 800 subscriptors, evidentment, són amics d'aquesta obra, amics de la nostra cultura. ¿Seria demanar-los massa, pregar a cadascun que fes lo que ha fet ara Mn. Canals: procurar un subscriptor nou al Diccionari? No costaria gaire a ningú fer aquesta gestió; i si tots els 800 subscriptors la fessin, quedaria automàticament resolt el nostre problema econòmic, desapareixeria el dèficit de la nostra obra, la publicació del Diccionari se podria dur a terme amb una gran rapidesa, i la nostra terra hauria donat una prova de suficiència cultural que podria servir d'exemple a molts de països.

Dos mots a «El Camí».

El setmanari valencià *El Camí* ha tingut l'atenció, que agraim cordialment, de reproduir el nostre article *Els refranys del Tirant lo Blanc* publicat en el nombre d'aquest *Bolletí* corresponent al novembre de 1933.

Una queixa tenim del col·lega valencià, i és que no copïi les nostres paraules tal com les escrivírem, sinó amb algunes modificacions per adaptar-les a la varietat dialectal valenciana. Nosaltres quan transcrivim un passatge d'un autor valencià, ho feim amb tota fidelitat, conservant el llenguatge de l'original, car, convençuts com estam de la unitat idiomàtica de Catalunya, València i les Balears, admetem les paraules valencianes com a pròpies. ¿No tenim dret a esperar el mateix tracte, dels

valencianistes que tenen la mateixa convicció nostra sobre la identitat de llengua de les tres regions esmentades?

[76]

Llengües germanes i... cosingermanes.

Hem llegit a la premsa valenciana la *Crida* amb què són convocats els escriptors i artistes d'aquella terra als Jocs Florals de Manisses. S'hi anuncien quatre premis ordinaris i vint-i-cinc premis extraordinaris, com qui no diu res. Però hi trobam una cosa més extraordinària que el nombre de premis, i és el paràgraf primer de l'extracte de condicions, que diu textualment:

«Els treballs que opten a la Flor Natural deuran estar escrits en llengua valenciana o en qualsevol de les llengües germanes. Tots els demás podran presentarse també en castellà».

¿Què entenen els jocfloralistes de Manisses per llengües germanes de la valenciana? ¿En què se funden per considerar que el castellà no és llengua germana del valencià?

La Lingüística moderna té demostrada fa molt de temps la germanor de les llengües dites neollatines o romàniques, procedents totes del llatí, i entre aquestes llengües inclou totes les que es parlen a la península Ibèrica, fora el basc. El valencià i el castellà, doncs, són llengües germanes, tan germanes com el francès i l'italià, o com el castellà i el francès, o com el portuguès i el català.

Ah, el català! a està tot aclarit: els valencianistes que han redactat la *Crida* de Manisses, tenen per llengua germana del valencià precisament el català i el mallorquí. O, com dirien ells, «la llengua catalana» i «la llengua mallorquina», que són «llengües germanes de la valenciana». Considerat així el parentiu entre les llengües, és clar que, si el català i el mallorquí són només llengües germanes del valencià, el castellà no pot esser més que cosingermà.

Nosaltres tenim la convicció, com tots els filòlegs exempts d'apassionaments i monroïsmes comarcals, que el valencià, el català i el mallorquí (i menorquí i eivissenc) formen una sola llengua, com formen una sola llengua el castellà de la *meseta*, l'andalús i l'argentí (per no anomenar més que algunes de les variants de la llengua castellana). El valencià, el català i el mallorquí són, doncs, molt més que germans: són una mateixa cosa, i no poden tenir realment parentiu idiomàtic, perquè ningú pot ésser parent d'ell mateix. [77]

No sabem quines proves esperen els panvalencianistes per convèncer-se de la identitat de llur llengua amb la nostra. Però nosaltres los oferim una prova evident, que està en el text mateix de la *Crida* que comentam. Aqueixa Crida, que és bastant extensa, car conté prop d'un miler de paraules, està escrita en un llenguatge que, en no ésser per alguns castellanismes, ningú podria atribuir a un redactor valencià amb més motiu que a un català o mallorquí; està escrita en valencià, però ningú podrà negar que està escrita en català o en mallorquí. De la mateixa manera, un article d'un diari de Granada o de Cadis està escrit en andalusí i al mateix temps està escrit en castellà: està escrit en llenguatge literari, que sempre és més o menys uniformat i tant pot atribuir-se a una regió com a una altra on es parli el mateix idioma.

Doncs bé: ¿hi ha dret a seguir parlant de la llengua valenciana com d'una cosa distinta de la llengua catalana o de la mallorquina, quan els escriptors valencians escrivint la pròpia llengua podrien veure llurs firmes suplantades amb la més gran naturalitat per qualsevol escriptor de Catalunya o de Mallorca?

«Atlas lingüístico de la Península Ibérica»

Com ja anunciàrem en el nombre passat del BOLLETÍ, el nostre Director Francesc de B. Moll ha passat tot el mes d'abril a Madrid fent els estudis i treballs preparatoris per a la seva intervenció en l'*Atlas lingüístico de la Península Ibérica*, en unió dels col·laboradors Srs. Manuel Sanchis

Guarner, Aurelio M. Espinosa, J. Rodríguez-Castellano i Aníbal Otero, i sota la direcció del savi fonetista Sr. Navarro Tomis.

En el moment de publicar-se aquesta crònica, els Srs. Sanchis Guarner i Moll estan a punt d'empendre el primer viatge d'investigació lingüística, en el qual recorreran tota la província de Lleida i la Vall d'Andorra.

Col·laborador insigne.

Honram aquest nombre del BOLLETÍ amb la publicació d'un article del venerable patriarca de la Romanística mundial, Dr. W. Meyer-Lübke, qui l'escrigué aposta per aquesta revista. [78]

La col·laboració d'un mestre tan eminent no és sinó un preludi d'altres treballs que feim comptes de publicar, originals d'acreditats filòlegs catalans i estrangers, als quals hem demanat col·laboració.

Aspiram amb això a créixer l'interés i el valor científic del nostre modest BOLLETÍ, segurs que ens ho agrairan tots els qui dins i fora del nostre país dediquen atenció als estudis de llengua catalana.

Publicacions rebudes en la nostra Redacció (78-80)

La Littérature Catalane contemporaine, 1833-1933, par J. J. A. BERTRAND. Belles Lettres, Paris, 1933. —190 pàgines.

ARMAND GODOY. *Ite, missa est*, Précédé d'une Glose de Jean Royère. Paris, Editions Bernard Grasset. —152 pàgines.

ANDRÉ DEVAUX. *Armand Godoy*. Éditions des Portiques, Paris. —190 pàgines.

PIETRO S. PASQUALI. *Armand Godoy*. Con una prefazione di Jean Royère e un ritratto di Bilis. Éditions Romanes. Paris, Milan, Lausanne. —88 pàgines.

EZIO LEVI. *Motivos Hispánicos*. Prólogo de Ramón Menéndez Pidal. Florencia, G. C. Sansoni, editor. 1933. —132 pàgines.

Qüestions d'ara. Exposició i defensa de la veritat, pel Dr. Josep Roura, Prev. Foment de Pietat, Barcelona, 1934. —256 pàgines.

Psaltiri en laor de Deu e menyspreu del mon. —32 pàgines.

En aquest opuscle el P. Calveras reedita un extens fragment de l'obra ascètica impresa en 1495 sota el títol de *Psaltiri deuotissim ordenat per mestre Francesch Eiximenis en laor de nostre senyor Deu y en menyspreu del mon, induint quiscu a obrar virtuosament*. Es una traducció catalana, feta en 1416 per en Guillem Fontana, de dos tractadets en llatí de Fra Eiximenis: *Psalterium laudatorium* i *Expositio in psalmos poenitenciales*. Es tracta d'una obra altament interessant com a document de llengua. [79]

Anuari de l'Oficina Romànica de Lingüística i Literatura. Volum V. 1932. Barcelona, Biblioteca Balmes. —392 pàgines.

Important publicació que duu aquest interessant sumari:

FRANCESC DE B. MOLL, *La flexió verbal en els dialectes catalans* (Continua).

ANTONI GRIERA, *Études de géographie linguistique*.

HEINRICH KUEN, *El dialecto de Alguer y su posición en la historia de la lengua catalana*.

MIQUEL BATLLORI, *Un llibre de manescalia en català a la Biblioteca universitària de Bolonya*.

JOAN SERRA i F. DE B. MOLL, *Materials dialectològics catalans comentats*.

HANS RABOW, *Gli «Assolani» di Pietro Bembo*.

FRANCESC DE B. MOLL, *L'opuscle de Ramon Llull sobre el Pecat d'Adam*. Assaig d'edició crítica.

RAMON ARAMON, *Recensions*.

RAMON ARAMON, *Bibliografia de la llengua i literatura catalana*.

Crònica de l'Oficina Romànica.

PERE A. SANXO VICENÇ. *Confraries religioses en Mallorca, anys 1478-1484*. Aplec de documents. Publicacions de la Societat Arqueològica Luliana, Ciutat de Mallorca, 1933. —135 pàgines.

NICOLAU PRIMITIU, *Lo Rat-Penat és la Casa Pairal de la Valencianitat*. Discurs pronunciat per lo President de lo Rat-Penat al prendre possessió la nova junta de Govern el dia 8 de gener de 1933. —52 pàgines.

L'actual moviment cultural de València, davant l'hora present de Catalunya. Conferència llegida el 22 de febrer de 1931 a l'estatge de l'Agrupació Excursionista «Ginesta», per en FELIU MATEU I LLOPIS. Tarragona, 1931. —40 pàgines.

La Llibreria Verdaguer i el Renaixement Català. Barcelona, 1933. —18 pàgines.

Simpàtic opuscle on l'actual «llibreter Verdaguer», Sr. Anselm Domènech, fa l'història d'aqueixa clàssica llibreria de venerable tradició barcelonina.

PINHEIRO DOMINGUES. *Variaçao do género dos nomes*. Separata da *Revista de Catalunya*. Rio de Janeiro. —72 pàgines.

Extensa llista de paraules portugueses que presenten canvi de gènere gramatical, comparades amb paraules similars espanyoles, catalanes, franceses i italianes. [80]

WILHELM GIESE. *Volkskundliches aus Ost-Granada*. Sonderdruck aus *Volkstum und Kultur der Romanen*, VII, 25-54. Hamburg.

Aplec de Rondaies Mallorquines d'en Jordi des Recó (Mn. Antoni M. Alcover). Tom I. Tercera edició, il·lustrada amb dibuixos i un glosari de Francesc de B. Moll. Sóller, 1934. —140 pàgines.

M. L. WAGNER. *Ueber die Unterlagen der romanischen Phraseologie*. Sonderdruck aus *Volkstum und Kultur der Romanen*, VI, 1-26. Hamburg.

MANUEL SANCHIS GUARNER. *La llengua dels Valencians*. L'Estel. Quaderns d'Orientació Valencianista. València. —80 pàgines.

Lliçons de Gramàtica, Volum I. *Ortografia Valenciana* amb exercicis pràctics per CARLES SALVADOR. L'Estel. Quaderns d'Orientació Valencianista. València. —76 pàgines.

D'aquest opuscle i del de Sanchis Guarner sobre *la llengua dels valencians*, donarem compte amb alguna extensió en un dels nombres pròxims d'aquest BOLLETÍ.

Contribución a la fonética del hispano-árabe y de los arabismos en el ibero-románico y el siciliano, por ARNALD STEIGER. Madrid. «Revista de Filología Española», Anejo XVII. 1932. —520 pàgines.

Obra importantíssima que ressenyarem, amb l'extensió que mereix, en el nombre venidor del BOLLETÍ.

Impremta MN. ALCOVER

Bolletí del Diccionari
de la Llengua Catalana

REVISTA DE LINGÜÍSTICA,
FOLKLORE I LITERATURA

Tom XVI. -Núm. 3

JULIOL 1934

SUMARI

Obres de Mn. Alcover. Projecte de publicació: p. 81.

El text primitiu de «Lo patge cavaller», per Francesc de B. Moll: p. 83.

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana. Lliçó 8a: Verbs irregulars:
p. 86.

*Documents de la nostra llengua. Memorial d'un pagès igualadí del
segle XVI, per Gabriel Castellà i Raich:* p. 102

Crònica: p. 105.

Notes Bibliogràfiques: p. 106.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Mirador, 3, entr. esq.^a

Palma de Mallorca

Fabricació de tota classe d'articles de
GOMA I AMIANT
MEDINA GERMANS

Especialitat en Soles de Goma
per a calçat i espadenyes

FABRICA I DESPATX:

Av. de Barcelona, 30 — — Telèfon 2200
Palma de Mallorca

FABRICACIÓ DIÀRIA: 30,000 parells

OBRA NOVA

Sor Francina Aina dels Dolors

per

Mn. B. Oliver

És la primera biografia que es publica de l'admirable serventa de Déu **SOR FRANCINA AINA CIRER**, religiosa de la Caritat, coneguda amb el nom de *la Venerable de Sencelles*.

És un llibre ple d'atractiu i de saba mallorquina. Té tot el valor documental d'una història i tota l'amenitat d'una rondalla.

Un opuscle de 100 pàgines amb abundants gravats

PREU: 1'50 ptes.

Es ven en totes les llibreries de Palma i en els convents de religioses de la Caritat de Mallorca.

“almacenes matheu,,

brossa, 11

palma de mallorca

sempre novelats per senyora
assortit complet en llenceria

CASA MALONDRA

MAQUINES.
MOBLES I
MATERIAL
per Oficines

Jaume II, 78-Tel. 1732-Palma

però...

Menjau galletes

Galletes **CETRE**

Fàbrica i despatx: **BOLSERIA**, 7
Palma de Mallorca

FÀBRICA DE
Ratjoles Hidràuliques
de

Antoni Bauzà Ribas

Carrer de Zornoza, 10
SINEU (Mallorca)

GRAN ASSORTIT EN IMITACIONS
DE PEDRA

FERRETERIA
DE

J. ALBERTÍ SALAS

Sindicato, 62
Hostales, 37 y 41

Tel. 1323 = Palma de Mallorca

"CRÉDITO BALEAR,,

Carrer de Palacio, 67. Palma de Mallorca
Telèfon 1300-1 Telegrames: CREDILEAR

Capital i reserves: 10.120,520 pessetes

Sucursals i Delegacions:

ANDRATX

EIVISSA

FELANITX

INCA

LLUCHMAJOR

MANACOR

POLLENSA

SÒLLER

BANCA - BORSA - CANVI

Departament especial
per a estrangers

CAMBRA CUIRASSADA
amb compartiments de lloguer

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

Tom XVI. -Núm. 3

JULIOL DE 1934

[81]

OBRES DE MN. ALCOVER (81-82)

Projecte de publicació

El nostre bon amic Sr. Francesc Pons Vallès, editor, ha tingut la bona pensada de publicar en volums de 200 pàgines aquelles obres de Mn. Antoni M. Alcover que encara són inèdites o que, publicades fa molts d'anys, són avui agotades o quasi impossibles d'adquirir.

L'extraordinària laboriositat de Mn. Alcover el portà a escriure sobre una multitud de temes interessantíssims, i aquests escrits romanen en gran part escampats per dins periòdics ja desapareguts i que ningú s'ha cuidat de col·leccionar, lo qual fa que avui no es puguin aprofitar les innombrables dades que s'hi contenen i que podrien il·lustrar molt sobre qüestions d'història eclesiàstica, d'història de Mallorca, d'Apologètica, de Filologia, etc.

*Els darrers anys de la seva vida, Mn. Alcover els dedicà quasi íntegrament a redactar dues obres que són encara inèdites. Una és la que es titula *L'apostolat del Dr. Sardà i Salvany a Mallorca*, en la qual es fa la història, de les qüestions religioses i polítiques de la nostra illa des de 1880 fins a 1916; l'altra és [82] *l'Exercici de l'Hora Santa*, voluminosa obra ascètica de gran interès per tots els sacerdots, cases religioses i persones devotes.*

Doncs totes aquestes obres, inèdites o agotades, seran objecte de publicació ràpida i econòmica si el públic correspon a la iniciativa del Sr. Pons Vallès acudint a omplir les llistes de subscriptors. Fins a dia 31 d'aquest mes de juliol tindran dret al preu de favor de 3 pessetes per volum, en haver passat aqueixa data, el preu serà de 4 pessetes, segons s'anuncia en el Prospecte de la nova publicació.

No cal dir que veurem amb molt de gust que es pugui dur a terme aquesta empresa, a la qual esperam que no negaran el seu ajut totes les persones religioses i cultes de la nostra terra.

LA REDACCIÓ

NOTA IMPORTANT

Per concessió especial, els subscriptors del nostre *Diccionari* tindran dret al preu de favor (3 ptes. per volum) fins a dia 16 d'Agost.

Cal advertir que en aqueixa data romandrà tancada la subscripció, i després no podran adquirir-se les obres per compra, perquè la publicació es farà rigurosament per subscripció.

Dirigiu les subscripcions al Sr. Francesc Pons: Sol, 30. Palma de Mallorca.

[83]

El text primitiu de "Lo patge cavaller" (83-85)

En el volum II de la Biblioteca «Les Illes d'Or», que acabam de publicar, hem reeditat la curta però exquisida producció poètica del mallorquí Pere Orlandis i Despuig (1864-1897). Una de les composicions que hi figuren és la titulada *Lo patge cavaller*, que imita la forma de velles cançons del nostre romancer popular, tals com *La ciutat de Nàpols* i la de *El rei n'ha fetes fer crides*.

Ara que ja estava imprès el volum, fent recerques en l'arxiu de l'obra del Diccionari hem trobat un full de paper on hi ha una altra versió de *Lo patge cavaller*, escrita de mà del mateix Orlandis i datada a 13 de març de 1896, o sia, quatre mesos abans de la data que porta la redacció definitiva publicada en el seu llibre.

L'autògraf del poeta ens mostra una forma rudimentària del bell poemet, molt diferent de la que va donar-li quatre mesos després. Està escrita en versos de vuit síl·labes, tots de to rònegament narratiu, sense la graciosa retronxa «iai, ai, la vida!», que dóna a la versió definitiva un agradable regust de romancer.

El full autògraf que posseïm diu això: [84]

LO PATJE CAVALLER

Ajuda n'ha mesté, ajuda,
ajuda n'ha mesté el Rey;
ab la meynada del Compte
hi va lo patje en Guillem.
A la primera investida
sembla sortat y valent,
a la segona batalla
lo Compte el feu cavaller;
no havien passat set anys,
n'era senyor de castells.
Pronte D. Guillem replega
sos vassalls y meynaders;
si ara es senyor de vilatjes,
prest serà compte d'Urgell.
Ab los llops de sa meynada
ha assetiat Balaguer;
llansan pedres los fonévols,
segetes los ballesters.
Al cap d'un any y d'un jorn,
en el mur obrin portell.
D. Guillem per dins lo vall
resolt s'en entra el primer,
no l'aturen cops d'espasa,
no'l segueixen sos sirvents;
mes iai! entrant a la vila,
prou que l'atura un dardell.
.....
Set setmanes se passaren,
n'era pols lo cavaller.

Sa Punta, 13 Mars 1896.

[85]

Hem cregut interessant de publicar aquest primer text de la poesia perquè els lectors la puguin comparar amb el text que apareix en el volum de n'Orlandis i vegin amb quina habilitat anava el poeta perfeccionant la seva obra i refent-la completament fins a donar-li una forma que li fos relativament satisfactòria. Un poeta vulgar hauria trobat ja prou ben reeixit el text que acabam de transcriure; però el temperament de n'Orlandis, sempre insatisfet, no es conformava tan fàcilment, i tornava altra vegada al seu treball depurador fins a produir una joia digna d'un exquisit orfebre de la paraula.

F. DE B. MOLL

[86]

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana (86-102)

MORFOLOGIA

LLIÇÓ 8a

Conjugació dels verbs irregulars

82. ANAR.

Present d'indicatiu: *vaig*
 vas
 va
 anam, anem
 anau, aneu
 van

Present de subjuntiu: *vaja, vagi*
 vages, vagis
 vaja, vagi
 anem
 aneu
 vagen, vagin

Futur:	<i>aniré, iré</i> <i>aniràs, iràs</i> <i>anirà, irà</i> <i>anirem, irem</i> <i>anireu, ireu</i> <i>aniran, iran</i>	Condicional:	<i>aniria, iria</i> <i>aniries, iries</i> <i>aniria, iria</i> <i>aniríem, iríem</i> <i>aniria, iríeu</i> <i>aniria, irien</i>
--------	--	--------------	--

Imperatiu: *ves*
 anau, aneu

[87]

Els altres temps són regulars segons el model de la primera conjugació.

83. CABRE. Es conjuga segons el model de *rebre*. Només té irregularitats en el present de subjuntiu.

L'infinitiu presenta les formes *cabre* i *caber*, usades literàriament, i les variants dialectals *capiguer* i *quebre*, no admeses en la llengua literària.

Present de subjuntiu: *càpiga, càpia*
càpigues, càpies
càpiga, càpia
capiguem, capigam, capiam
capigueu, capigau, capiau
capiguen, càpien

Damunt el model del present de subjuntiu s'ha format un optatiu *capigués, capiguesses*, etc.; però literàriament s'usa *cabés, cabesses* o *cabessis*, etc.

84. CAURE. Es conjuga segons el model de *creure* (2a conjugació, classe IV). Només en els presents d'indicatiu i de subjuntiu, en el perfet simple i en l'optatiu, presenta irregularitat, que consisteix en la intercalació d'una *j* entre la vocal radical i l'element *c* o *g* de la flexió:

Indicatiu	Subjuntiu
<i>caic</i>	<i>caiga, caigui</i>
<i>caus</i>	<i>caigues, caiguís</i>
<i>cau</i>	<i>caiga, caigui</i>
<i>caiem, caem</i> (balear <i>queim</i>)	<i>caiguemi</i>
<i>caieu, caeu</i> , (balear <i>queis</i>)	<i>caigueu</i>
<i>cauen</i>	<i>caiguen, caiguin</i>
Perfet Simple	Optatiu
<i>caiguí</i>	<i>caigués, caiguera</i>
<i>caigueres</i>	<i>caiguesses, -essís,- caigueres</i>
<i>caigué</i>	<i>caigués, caiguera</i>
<i>caiguérem</i>	<i>caiguéssem, -éssim; caiguérem</i>
<i>caiguéreu</i>	<i>caiguésseu, -éssiú; caiguéreu</i>
<i>caigueren</i>	<i>caiguessen, -essin ; caigueren</i>

[88]

Les formes d'indicatiu *queim, queis*, pròpies del dialecte baleàric són poc recomanables en la llengua literària, car són formes analògiques sense tradició escrita. El mateix cal dir de les corresponents formes de l'imperfet *queia, queies, queia, quèiem, quèieu, queien*.

El participi passat de *caure* és generalment *caigut*.

85. DIR. Es conjuga segons el model de *creure* (2a conjugació, Classe IV), fora en l'imperatiu. Com per la seva especial terminació pot oferir dificultats la seva adaptació al paradigma de *creure*, donam ací la flexió completa de *dir*:

Present d'indicatiu	Present de subjuntiu
<i>dic</i>	<i>diga, digui</i>
<i>dius</i>	<i>digues, digues</i>
<i>diu,</i>	<i>diga, digui</i>
<i>diem, balear deim</i>	<i>diguem, digam</i>
<i>dieu, balear deis</i>	<i>digueu, digau</i>
<i>diuen</i>	<i>diguen, diguin</i>
Imperfet	Perfet simple
<i>deia, (val. dia)</i>	<i>diguí</i>
<i>deies, (val. dies)</i>	<i>digueres</i>
<i>deia, (val. dia)</i>	<i>digué</i>
<i>dèiem, (val. díem)</i>	<i>diguérem</i>
<i>dèieu, (val. díeu)</i>	<i>diguéreu</i>
<i>deien, (val. dien)</i>	<i>digueren</i>
Optatiu	
<i>digués</i>	<i>diguera</i>
<i>diguesses, diguessis</i>	<i>digueres</i>
<i>digués</i>	<i>diguera</i>
<i>diguéssem, diguéssim</i>	<i>diguérem</i>
<i>diguésseu, 'diguéssiu</i>	<i>diguéreu</i>
<i>diguessen, diguessin</i>	<i>digueren</i>

[89]

El futur i el condicional es formen afegint a l'infinitiu *dir* les terminacions pròpies dels dits temps en els verbs regulars (§§ 65, 66).

El gerundi és *dient*; el participi passat, *dit*.

Imperatiu: *digues, diguem, digau* (o *digueu*).

86. DUR. Es conjuga segons el model de *dir*. Únicament en el present i imperfect d'indicatiu i en l'imperatiu, és un poc diferent:

Present d'indicatiu	Imperfet
<i>duc</i>	<i>duia</i>
<i>duus</i> (o <i>dus</i>)	<i>duies</i>
<i>duu</i> (o <i>du</i>)	<i>duia</i>
<i>duem</i> , balear <i>duim</i>	<i>dúiem</i>
<i>dueu</i> , balear <i>duis</i>	<i>dúieu</i>
<i>duen</i>	<i>duien</i>

Imperatiu: *dit, duguem, dueu* (balear *duis*).

El participi passat és *duit* o *dut*.

87. ESCRIURE. Es conjuga segons el model de *beure* (2a conjugació, Classe III), però té aquestes particularitats:

La primera i segona persona plural del present d'indicatiu són *escrivim* i *escriuiu*, respectivament.

En el perfet simple, al costat de les formes regulars *escriguí*, *escrigues*, etc., existeixen i són preferibles aquestes altres:

escriví
escrivires
escriví
escrivírem
escrivíreu
escriviren

En l'optatiu, al costat de les formes regulars *escrigués* o *escriguera*, *escriguessis* o *escrigueses*, etc., existeixen i són preferibles aquestes altres:

[90]

<i>escrivís</i> ,		<i>escrivira</i>
<i>escrivisses</i>	<i>escrivíssis</i>	<i>escrivires</i>

<i>escrivís</i>		<i>escrivira</i>
<i>escrivíssem,</i>	<i>escrivíssim</i>	<i>escrivírem</i>
<i>escrivísseu,</i>	<i>escrivíssiu</i>	<i>escrivíreu</i>
<i>escrivissen,</i>	<i>escrivíssin</i>	<i>escriviren</i>

El gerundi normal és *escrivint* (preferible a *escriguent*), i el participi és *escrit*.

88. ESSER. Aquest és el verb més irregular, car en tots els temps de la seva flexió presenta peculiaritats.

Infinitiu: *esser* o *ésser* (i la forma reduïda *ser*).

Gerundi: *essent*.

Participi passat: *estat* o *sigut* (i més dialectal *sét*).

Present d'indicatiu: *som, só o sóc*
ets
és
som
sóu
són

Imperfet: *era*
eres
era
érem
éreu
eren

Perfet simple: *fonc, fon*
fores
fou, fon, fonc
fórem
fóreu
foren

Futur: *seré*
seràs
serà
serem
sereu
seran

Condicional: *seria*
serres
seria
seríem
seríeu
serien

[91]

Subjuntiu: *sia, siga, sigui*
sies, sigues, siguis
sies, siga, sigui
siguem, sigam

sigueu, sigau
sien, siguen, siguin

Optatiu: *fos; fóra*
fosses, fossis; fores
fos; fóra
fóssem, fóssim, fórem
fósseu, fóssiú, fóreu
fossen, fossin, foren

Imperatiu: *sè, sies, sigues*
siguem, sigam
sigueu, sigau, siau.

Les formes que hem posades en aquest paradigma són les que tenen ús en la literatura. N'hi ha moltes més, que són formes analògiques i dialectals i que únicament són admissibles en escrits de to comarcal. Tals són, entre altres, les següents:

Infinitiu: *estre* (rossellonès).

Gerundi: *siguent* (existent en tots els dialectes).

Participi passat: *segut* (valencià; es confon amb el participi de *seure*).

Present d'indicatiu: *sun* o *sum* (rossellonès)
eres (valencià, castellanisme)
é (català oriental i occidental)
siguem (rossellonès), *sem* (id.)
sigueu (rossellonès), *seu* (id.)
sun (ross.)

Imperfet: *eri* (ross.)
érets (català oriental i occidental) [92]

Perfet simple: *siguí* (Elx)
sigueres (valencià i baleàric)
sigué (val. i baleàric)
siguérem (val. i bal.)

siguéreu (val. i bal.)

sigueren (val. i bal.)

Futur: *siré, siràs*, etc.

89. ESTAR. Es conjuga segons el model de la primera conjugació en el gerundi, participi passat, imperfet d'indicatiu, futur i condicional. En els altres temps té aquesta flexió:

Present d'indicatiu

estic

estàs

està

estam, estem

estau, esteu

estan

Present de subjuntiu

estiga, estigui, estia

estigues estiguis, esties

estiga, estigui, estia

estiguem, estigam

estigueu, estigau

estiguen, estiguin, estien

Perfet simple

estigí

estigueres, estares

estigué

estiguérem, estàrem

estiguéreu, estàreu

estigueren, estaren

Imperatiu

està, estigues, esties

estiguem, estigam

estigueu, estau, estigau

Optatiu

estigués, estàs (mall.).

estiguesses, estiguessis, estasses, estassis

estigués, estàs

estiguéssem, estiguéssim, estàssem, estàssim

estiguésseu, estiguéssiu, estàsseu, estàssiu

estiguessen, estiguessin, estassen, estassin

[93]

I les formes pròpies del valencià:

estara, estiguera

estares, estigueres

estara, estiguera

estàrem, estiguérem

estàreu, estiguéreu

estaren, estigueren

90. *FER*. Verb totalment irregular.

Gerundi: *fant*. Participi passat: *fet*.

Present d'indicatiu

faig, faç
fas
fa
fem, feim
feu, feis
fan

Present de subjuntiu

faça, faci
faces, facis
faça, faci
facem, fem, façam
faceu, feu, façau
facen, facin

Imperfet

feia
feies
feia
fèiem
fèieu
feien

Perfet simple

fiu
feres
féu; fé
férem
féreu
feren

Futur

faré
faràs
farà
farem
fareu
faran

Condicional

faria
faries
faria
faríem
faríeu
farien

[94]

Optatiu

<i>fes</i>	<i>fera</i>
<i>fesses, fessis</i>	<i>feres</i>
<i>fes</i>	<i>fera</i>
<i>féssem, féssim</i>	<i>férem</i>
<i>fésseu, féssiu</i>	<i>féreu</i>
<i>fessen, fessin</i>	<i>feren</i>

Imperatiu: *fes o fé*
facem, fem, feim
feu, feis

No feim menció d'algunes formes dialectals (que abunden principalment en el subjuntiu i l'optatiu) perquè són completament inusitades en la llengua escrita i poden estudiar-se en el nostre treball *La flexió verbal en els dialectes catalans (Anuari de l'Oficina Romànica, V, 37 i ss.)*.

91. HAVER.

Gerundi: *havent* (amb *e* oberta en català oriental i baleàric).

Participi passat: *hagut*.

Present d'indicatiu

he
has
ha
havem, hem
haveu, heu
han

Present de subjuntiu

haja, hagi
hages, hakis
haja, hagi
hàgem, hàgim, hajam
hàgeu, hàgiu, hajau
hagen, hagin

[95]

Imperfet

havia
havies
havia
havíem
havíeu
havien

Perfet simple

haguí
hagueres
hagué
haguérem
haguéreu
hagueren

Futur

hauré
hauràs
haurà
haurem
haureu
hauran

Condicional

hauria
hauries
hauria
hauríem
hauríeu
haurien

Optatiu

hagués, havés
haguesses, -essis, havesses, -essis
agués, havés
haguéssem, -éssim, havéssem, -éssim

haguésseu, -éssiu, havésseu, -éssiu
haguessen, -essin, havessen, -essin

haguera, havera
hagueres, haveres
haguera, havera
haguérem, havérem
haguéreu, havéreu
hagueren, haveren

Aquest verb té moltes formes dialectals que no convé usar en la llengua literària. Tals són, entre altres: el gerundi *haguent*; la primera persona singular de l'indicatiu *hai*; les formes de subjuntiu *haiga* o *haigui*, *haiguis*, etc.; les de l'optatiu *haigués*, *haiguesses*, etc.

[96]

92. PODER.

Gerundi: *podent*. Cal evitar la forma *poguent*.

Participi passat: *pogut*.

Present d'indicatiu

puc
pots
pot
podem
podeu
poden

Present de subjuntiu

puga, pugui
pugues, puguis
puga, pugui
poguem
pogueu
puguen, puguin

Imperfet

podia
podies
podia
podíem
podíeu
podien

Perfet simple

poguí
pogueres
pogué
poguérem
poguéreu
pogueren

Futur

podré
podràs
podrà
podrem
podreu

Condicional

podria
podries
podria
podríem
podríeu

podran

podrien

Optatiu

pogués

poguesses, poguëssis

pogués

poguéssem, poguëssim

poguésseu, poguëssiú

poguessen, poguëssin

poguera

pogueres

poguera

poguérem

poguéreu

pogueren

[97]

En alguns dialectes es pronuncia *r* en lloc de la *d* del radical (*porer, poria, poré, etc.*); cal evitar aquestes formes amb *r* en l'escriptura literària.

93. SABER. L'infinitiu d'aquest verb té diferents formes segons els dialectes, però la única forma normal literària és *saber*, cal evitar les formes dialectals *sabre, sebre i sapiguer*.

Gerundi: *sabent*.

Participi passat: *sabut*.

Present d'indicatiu

sé

saps

sap

sabem

sabeu

saben

Present de subjuntiu

sàpiga, sàpia, sapi, sàbiga

sàpignes, sàpies, sapis, sàbigues

sàpiga, sàpia, sapi, sàbiga

sapiguem, sapigam

sapigueu, sapigau

sàpiguen, sàpien, sapin, sàbiguen

Imperfet

sabia

sabies

sabia

sabíem

sabíeu

sabien

Perfet simple

sabí

saberes

sabé

sabérem

sabéreu

saberen

Futur	Condicional
<i>sabré</i>	<i>sabria</i>
<i>sabràs</i>	<i>sabries</i>
<i>sabrà</i>	<i>sabria</i>
<i>sabrem</i>	<i>sabríem</i>
<i>sabreu</i>	<i>sabríeu</i>
<i>sabran</i>	<i>sabrien</i>

[98]

Opatiu

<i>sabés</i>	<i>sapigués</i>	<i>sabera</i>
<i>sabesses, -essis</i>	<i>sapiguesses, -essis</i>	<i>saberes</i>
<i>sabés</i>	<i>sapigués</i>	<i>sabera</i>
<i>sabéssem, -essim</i>	<i>sapiguéssem, -éssim</i>	<i>sabérem</i>
<i>sabésseu, -essiu</i>	<i>sapiguésseu, -éssiu</i>	<i>sabéreu</i>
<i>sabessen, -essin</i>	<i>sapiguessen, -essin</i>	<i>saberen</i>

Imperatiu: *sàpigues, sàpies*
sapiguem
sapigueu, sapigau.

94. TENIR. Hi ha la variant *tindre*, poc recomanable en el llenguatge escrit.

Gerundi: *tenint*.

Participi passat: *tingut, tengut*.

Present d'indicatiu	Present de subjuntiu
<i>tenc, tinc</i>	<i>tenga, tengui, tinga, tingui</i>
<i>tens</i>	<i>tengues, tenguis, tingues, tinguis</i>
<i>té</i>	<i>tenga, tengui, tinga, tingui</i>
<i>tenim</i>	<i>tenguem, tinguem, tingam</i>
<i>teniu</i>	<i>tengueu, tinguieu, tingau</i>
<i>tenen</i>	<i>tenguen, tinguin, tinguen, tinguin</i>
Imperfet	Perfet simple
<i>tenia</i>	<i>tinguí</i>
<i>tenies</i>	<i>tingueres</i>
<i>tenia</i>	<i>tingué</i>
<i>teníem</i>	<i>tinguérem</i>
<i>teníeu</i>	<i>tinguéreu</i>
<i>tenien</i>	<i>tingueren</i>

[99]

Futur

tendré, tindrè
tendràs tindràs
tendrà, tindrà
tendrem, tindrem
tendreu, tindreu
tendran, tindran

Condicional

tendria, tindria
tendries, tindries
tendria, tindria
tendríem, tendríem
tendríeu, tendríeu
tendrien, tindrien

Optatiu

<i>tengués o tingués</i>	<i>tinguera</i>
<i>tenguesses o tinguesses, -essis</i>	<i>tingueres</i>
<i>tengués o tingués</i>	<i>tinguera</i>
<i>tenguéssem o tinguéssem, -éssim</i>	<i>tinguérem</i>
<i>tenguésseu o tinguésseu, -éssiu</i>	<i>tinguéreu</i>
<i>tenguessen o tinguessen, -essin</i>	<i>tingueren</i>

Imperatiu: *té o ten, tingues*
tinguem, tingam
teniu, tingau

95. VENIR. Es conjuga exactament com *tenir*, fora de l'imperatiu, que té aquestes formes:

vina
vinguem, vingam, venim
veniu

96. VEURE. Es conjuga com *creure* (2a conjugació, Classe IV), en el present d'indicatiu (fora la primera persona singular), en l'imperfet, en el futur i en el condicional. Les seves irregularitats són les següents:

Primera persona singular del present d'indicatiu: *veig*.

Present de subjuntiu

veja, vegi
veges, vegis
veja, vegi
vegem, vejam
vegeu, vejau

Perfet simple

vegí
vegeres
vegé
vegérem
vegéreu

vegen, vegin

vegeren

[100]

Optatiu

<i>vegés,</i>	<i>veiés,</i>	<i>vés</i>	<i>vegera</i>
<i>vegesses,</i>	<i>veiesses,</i>	<i>vesses, -essis</i>	<i>vegeres</i>
<i>vegés,</i>	<i>veiés,</i>	<i>vés</i>	<i>vegera</i>
<i>vegéssem,</i>	<i>veiéssem,</i>	<i>véssem, -éssim</i>	<i>vegérem</i>
<i>vegésseu,</i>	<i>veiésseu,</i>	<i>vésseu, -éssiu</i>	<i>vegéreu</i>
<i>vegessen,</i>	<i>veiessen,</i>	<i>vessen, -essin</i>	<i>vegeren</i>

Imperatiu: *veges*
vejam, vegem
vejau, vegeu

97. VIURE.

Gerundi: *vivint*. (Més dialectal, *visquent*).

Participi passat: *viscut*.

Present d'indicatiu

visc
vius
viu
vivim
viviu
viuen

Present de subjuntiu

visca, visqui
visques, visquis
visca, visqui
visquem, viscam
visqueu, viscau
visquen, visquin

Imperfet;

vivia
vivies
vivia
vivíem
vivíeu
vivien

Perfet simple

visquí
visqueres
visqué
visquérem
visquéreu
visqueren

Optatiu

<i>visqués</i>	<i>vivís</i>	<i>visquera</i>
<i>visquesses -essis</i>	<i>vivisses -issis</i>	<i>visqueres</i>
<i>visqués</i>	<i>vivís</i>	<i>visquera</i>
<i>visquéssem -éssim,</i>	<i>vivíssem -íssim</i>	<i>visquérem</i>
<i>visquésseu -éssiu,</i>	<i>vivísseu -íssiu</i>	<i>visquéreu</i>
<i>visquessen -essin,</i>	<i>vivissen -issin</i>	<i>visqueren</i>

[101]

Imperatiu: *viu, visques*
visquem, vivim
visqueu, viviu

98. VOLER.

Gerundi: *volent*.

Participi passat: *volgut*.

Present d'indicatiu

vull
vols
vol
volem
voleu
volen

Present de subjuntiu

vulga, vulgui
vulgues, vulguis
vulga, vulgui
vulguem
vulgueu
vulguen, vulguin

Imperfet

volia
volies
volia
volíem
volíeu
volien

Perfet simple

volguí
volgueres
volgué
volguérem
volguéreu
volgueren

Optatiu

volgués
volguesses, volguessis
volgués
volguéssem, volguéssim
volguésseu, volguéssiu
volguessen, volguessin

volguera
volgueres
volguera
volguérem
volguéreu
volgueren

Imperatiu: *vulgues*
vulgueu

[102]

En el dialecte valencià, el present de subjuntiu, el perfet simple, l'optatiu i l'imperatiu tenen llurs formes que comencen amb la síl·laba *vull-* en lloc de *vul-* o *vol-* (subjuntiu *vullga, vullgues*, etc.; perfet simple *vullguí*,

vullgueres, etc.; optatiu vullguera, vullgueres, etc.; imperatiu vullgues, vullgheu o vullgau). No són recomanables aquestes formes en el llenguatge literari.

Documents de la nostra llengua (102-104)

MEMORIAL D'UN PAGÉS IGUALADÍ DEL SEGLE XVI

Die veneris XXII mensis septembris
anno dñi. MDLXIII...

Memorial, de tots los mobles o ahinas que jo barthomeu planas gich¹²
de ma quasa a nen magi vivas fadri.

Primo la porta forana ab son forralat y clau

Item la porta del corral ab son forralat pany y clau

Item una escon ab sa taula

Item un cubeyl de quatra o sinch quaraguas¹³ poc mes o manco

Item quatra botas la huna de duas quarraguas y l'altra de altres duas
carraguas y las duas de una quarragua quada una

Item una pastera ab son carnador¹⁴

[103]

Item uns clamascas¹⁵ ab sos levans¹⁶

Item dos banchs

¹² Nota (1) de l'original: GLOSSARI DEL DOCUMENT ADJUNT: *gich*: primera persona singular del present de *gicar*, 'deixar'.

¹³ Nota (2) de l'original: *quaraguas*: càrregues.

¹⁴ Nota (3) de l'original: *carnador*: cernedor.

¹⁵ Nota (4) de l'original: *clamascas*: cremalls, cadena que sosté l'olla penjada damunt el foc.

¹⁶ Nota (5) de l'original: *levans*: llévans, ganxos per despenjar l'olla dels cremalls.

Item un aster
Item vuyt galinas
Item una quaixa¹⁷ de quatra palms de larch
Item un mig coffra de naguer ab sa clau
Item duas escalas la huna te vuyt escalons la altra de sis
Item una aradra ab tot son bon gorniment
Item un geu¹⁸ sense aixengues
Item una braguadora y rebreguadora tot duna pessa
Item un cavach de set liuras y miga
Item un magay de set liuras y miga
Item una aixada formiguera de sinch liuras y miga
Item una dastral de una ma
Item una escarpara bona
Item una aixax
Item unas estisoras tonadoras
Item un marteyl ab son manach pesa set liuras y una paleta de obras
y una aixada de entrecavar sebas
Item un palador de paila¹⁹ bo ab duas arpias
Item un rascla bo de sinch puas
Item una reyla de dotze liuras
Item dos lums
Item tres forquas y un forquat y un tria paila un tiras per manaster de
la arera
Item una algerra de sis quartans
Item una post de noguer que hi avia duas estevas
Item un satri de terra de miga liura

[104]

Item una gavata²⁰ de obrar
Item unas tanalas²¹ de fuster per arrenquar claus

¹⁷ Nota (6) de l'original: *quaixa*: caixa.

¹⁸ Nota (7) de l'original: *geu*: jou.

¹⁹ Nota (8) de l'original: *paila*: palla.

²⁰ Nota (9) de l'original: *gavata*: gaveta.

Item un guardador²² de abelles
Item una salera de tenir sal de fusta
Item una pedra de moldre sal
Item un peu de debaneres tot de ferro
Item un triba²³ gran que fa adobar de punta
Item un pinte de cinc rengles bo, de pentinar canem
Item vuyt carregues de verema follada²⁴
Item cinch portadores de rahims de penjar.

(De l'arxiu parroquial d'Igualada)

Per la copia
GABRIEL CASTELLÀ i RAICH

²¹ Nota (10) de l'original: *tanalas*: tenalles.

²² Nota (11) de l'original: *guardador de abelles*: gavinet especial per tallar les bresques dins el rusc.

²³ Nota (12) de l'original: *triba*: barrina.

²⁴ Nota (13) de l'original: *follada*: trepitjada.

[105]

CRÒNICA (105)

Nous Socis Protectors del Diccionari.

Han ingressat a la «Lliga de Socis Protectors del Diccionari» els següents senyors:

Joan Sanxo i Tous. Palma.

Gabriel Martorell Cerdó. Palma.

Mn. Joan Vich Salom. Santa Maria del Camí.

Mn. Francesc Planas i Muntaner. Palma.

Mn. Joan Roig. Santa Margalida.

Mn. Jordi Frau. Palma.

A tots donam de tot cor les gràcies per llur cooperació.

«Cada subscriptor, que en faci un altre.»

Aquesta és la consigna que donarem en el nostre darrer nombre, com a manera segura de donar vida a la nostra obra. Si cada un dels 800 subscriptors que té el Diccionari, es prengüés la molèstia d'aportar un subscriptor nou, es duplicaria el nombre de subscriptors, quedaria automàticament resolt el nostre problema econòmic, desapareixeria el dèficit de la nostra obra, la publicació del Diccionari es podria dur a terme amb una gran rapidesa, i la nostra terra hauria donat una prova de suficiència cultural que podria servir d'exemple a molts de països.

Tot això dèiem en el nombre passat del BOLLETÍ. Hi ha hagut qui ha respost tot d'una a aquesta crida, i ens han arribat cartes prometedores, plenes de bons propòsits de complir aqueixa consigna. Alguns han fet qualque cosa més que propòsits: el nostre amic Josep Calatayud, de Sóller, ens ha enviat un nou subscriptor; Mn. Joan Roig, de Santa Margalida, s'ha inscrit com a Protector (lo qual equival a aportar un subscriptor nou) i s'ha ofert a esser el nostre corresponsal desinteressat en la seva vila.

Esperam que l'entusiasme d'aquests bons amics tindrà imitadors.

Notes bibliogràfiques (106-112)

Contribución a la fonética del hispano-árabe y de los arabismos en el ibero-románico y el siciliano, por ARNALD STEIGER. Madrid. Revista de Filología Española, Anejo XVII. 1932. —520 pàgines.

Fins avui els qui s'havien dedicat a estudiar l'element aràbic de les llengües romàniques eren arabistes, i no més que arabistes. A tots els mancava una formació romanística que contrapesàs la visió unilateral dels problemes etimològics, completàs llur camp de visió i reduís al mínim les possibilitats d'error. Per això els treballs dels nostres orientalistes eren imperfectes, endarrerits, i necessiten tots una atenta revisió. Per altra banda, els romanistes no són quasi mai res més que romanistes (*ars longa, vita brevis!*) i solen estar mancats dels coneixements de l'aràbic indispensables per rectificar fundadament les equivocacions dels arabistes, quant i més per proposar solucions noves dins el camp de la filologia hispano-aràbiga. Fins en els romanistes que han dedicat més atenció a les etimologies aràbigues, com Baist i De Gregorio, es nota una desproporció, una inferioritat de llur formació orientalista en reguard de llur vàlua com a neollatinistes.

Per tot això cal saludar amb íntim goig i amb sincera admiració l'aparició d'un llibre com el de Steiger, que ens revela l'existència d'un filòleg que val per dos, perquè és bon romanista i bon arabista, tot d'una peça. Ningú com ell pot controlar les teories d'ambdós dominis científics, el semític i el romànic, i donar una solució justa i equilibrada a molts de problemes que fins ara havien estat mirats amb un sol ull, amb l'ull de la passió per un o altre dels camps preferits de cada investigador.

Amb el seu voluminós llibre es proposa l'hispanista suís demostrar dues coses: primera, que la fonètica dels sons en els arabismes, que molt sovint semblava d'origen fosc, té segura relació amb els [107] testimonis formulats dels antics gramàtics aràbics; i segona, que els elements propis

dels arabismes (sons, formes, vocables) s'han d'estudiar principalment en conexió amb el caràcter general dels dialectes àrabs occidentals, tant antics com moderns. Per complir aquest doble propòsit, resumeix Steiger les explicacions que s'han donat de l'evolució dels sons des de l'àrab arcaic fins a l'àrab vulgar i medieval espanyol, i fa freqüent referència a la fonètica magrebí com a principal instrument il·lustratiu sobre l'evolució dels elements àrabs incorporats a les llengües romàniques. Aquesta valoració i aprofitament dels gramàtics i dels dialectes moderns constitueix la millor qualitat del llibre de Steiger i li dona una gran solidesa i superioritat sobre els treballs anteriors, que es limitaven massa a l'àrab literal i acadèmic.

S'aprofiten aquí per primera vegada d'una manera completa els materials d'obres tan importants com *el Vocabulista arauigo* de Pedro de Alcalà i la *Doctrina Christiana en lengua arauiga y castellana* (València, 1566); es posa a contribució una abundantíssima bibliografia oriental i romànica, i es donen proves d'haver espigolat l'autor copiosament dins documents tan interessants com els Repartiments de Mallorca i de València.

L'autor divideix el llibre en tres parts: en la primera dona la descripció fisiològica, ben documentada, dels sons de cada una de les lletres àrabs; en la segona parla extensament de l'accentuació i dels seus canvis en l'hispano-àrab en relació amb l'àrab literal i amb els dialectes magrebins; en la tercera part, que és la més extensa (pàgs. 101-376), exposa l'evolució fonètica de cada lletra àraba, estudiant-la en posició inicial, interior i final, no sols en els mots del llenguatge viu sinó també en els noms de lloc d'origen oriental. Ve després un sucós *Epílogo* on es resumeixen els resultats d'aquest estudi, i es clou el llibre amb un llarg *índice de palabras* que facilita molt el maneig i consulta d'aquesta obra.

La informació que posseeix el professor de Zuric sobre el català és abundant i apresada de bones fonts. Alguns punts del seu llibre ens han suggerit qualche observació, que tal vegada, completant o rectificat, contribuirà a eliminar les poquíssimes i petites imperfeccions que hi pugui haver: [108]

Pàg. 92. —*Almàcera* no cal posar-ho com a català antic, car és un mot ben viu en valencià, i probablement no ha estat mai en ús a Catalunya.

Pàg. 109. —La forma *algorfa*, que és dóna com a catalana al costat de *garrofa*, s'hauria de posar com a valenciana, i encara sota la responsabilitat del Diccionari d'Escrig.

Pàg. 110. —Entre els representants de *muħteseħ* caldria posar el català *mostassaf*. Entre els procedents de *ħubba*, falta el català *alcova* i sa variant dialectal *arcova*. En la llista de representants de *ħabbāra* trobam de manco el català *atzavara* (que és a la pàg. 167); en canvi es podria suprimir el «valenc. ant. *aħever*», essent que ja es posa el català *acèver*.

Pàg. 113. —Entre els derivats de *ħis*, al costat del murcià *ħeseta* es podria posar el mallorquí *ħeset*, que significa lo mateix.

Pàg. 116. —De *ħarfaħa* tenim també representant en català: *ħàrfega* o *ħàrfiga*.

Pàg. 117. —Falta aquí el mallorquí *ħafannàri(a)*, que és precisament la forma romànica que més s'assembla al mot aràbic *ħfannāriya*. —Al costat de *algorfa* caldria posar el català *ħolfa*, 'pis superior de la casa, sota teulada'.

Pàg. 123. —Jo suprimiria sense escrúpol el «cat. *ħomí*», que no he trobat a cap document antic i me sembla una catalanisació artificial del castellà *ħomín*, feta per alguns diccionarers del segle passat.

Pàg. 129. —Crec que cal prescindir de relacionar *ħlons* (més pròpiament *ħnfós*), com a nom d'un peix, amb l'aràbic *ħħūt*. Sembla que el mot *ħnfós* pot esser el mateix *ħnfós* o *ħlons*, nom propi d'home i d'alguns reis catalans, que podria haver-se aplicat al magnífic *Epinephelus*, que és un dels peixos més apreciats. És curiós d'observar que el mateix peix és anomenat també *ħei*, *ħriet* i *ħoll ħeial*; ¿no podria esser que en alguna contrada catalana, en lloc d'anomenar-lo *ħei*, li haguessin posat el nom propi del *ħei* (*ħnfós*)? Per altra part, podria esser també que l'origen d'*ħnfós* fos l'aràbic *ħl-ħħūt*, que hauria donat directament **ħlfot* i que aquesta forma

hagués estat canviada en *alfons* o *anfós* per etimologia popular del nom propi Alfons.

Pàg. 133. —Cal suprimir la nota de «cat.» a la forma *berengena*, i la de «ant.» a les formes *albergínia*, *aubergínia*, *obergínia*.

[109]

Pàg. 135. —Dubtam que existís en català antic la forma *atauc*, que no hem vista mai a cap document.

Pàg. 139. —Manca aquí la forma catalana *sucre*, representant normal de *súkkar*.

Pàg. 142. —Falta consignar les formes catalanes *pastenaga* i *bastenaga*.

Pàg. 150. —*Tafona* no s'hauria de posar com a català antic, sinó com a mallorquí, i s'hauria de consignar el seu significat de 'lloc on se mol i se premsa l'oliva'.

Pàg. 151. —Entre els mots procedents de *Sáṭal* caldria posar el català *setra* i el seu derivat *setrill*. —S'hauria de suprimir el «cat. *alcotà*», que no és sinó una catalanisació absurda del castellà *alcotán*.

Pàg. 158. —Lo mateix cal dir de *arreat* i *rebat*, que no són sinó falses adaptacions de *arreato* i *rebatto*. En canvi s'hauria de citar el verb *arreatar-se*, que apareix en la Crònica de Jaume I.

Pàg. 161. —Davant l'àrab *ḍājina* 'ovella', ens preguntam si pot haver influït aquest mot en la formació del català *daina*, que presenta un tractament tan anormal de la *m* del llatí *dama*.

Pàg. 167. —El menorquí posseeix el mot *safra* 'safata', referible a l'àrab *ṣafr*.

Pàg. 194. —Falta el català *llebetx* < *labaǧ*.

Pàg. 198. —Falta el català *xaloc* < *šalūk*.

Pàg. 205. —És tal vegada una troballa interessant la relació del mot *cassot* amb l'àrab *kisā*, però sembla que caldria explicar l'origen de la terminació *-ot*, que roman fosc.

Pàg. 230. —Crec que és errònia la torma *alhabia* que dona el Diccionari Aguiló sense citar-ne la procedència.

Pàg. 231. —Entre els mots procedents de *xandaḳ* podria citar-se el toponímic *Alfandec*, nom d'una vall valenciana.

Pàg. 230-231. —Convindria incloure aquí l'aràbic *xaraṣ*, que ha donat el valencià *alfarràs* 'evaluació feta a ull, sense pesar ni midar', i el castellà *alfarrazar* (cfr. Eguílaz, *Glosario* p. 162, i *Diccionari Cat.-Val.-Bal.* I, 479).

Pàg. 233. —Podria afegir-se aquí l'aràbic *balaxš* > català *balaix* espanyol *balaj*, 'espècie de robí de color de rosa'.

Pàg. 253. —Podria posar-se aquí l'aràbic *ḥabs* 'presó', que donà [110] el català antic *alcapç* 'presó domèstica' (cfr. el llibre de les *Costums de Tortosa*).

Pàg. 257. —Entre els representants de *ḥabb ar-ra's* caldria posar el català *caparrós*.

Pàg. 265. —Torna faltar aquí el català *mostassaf*.— Més avall, falta el català *aiguanaf*.

Pàg. 266. —*Maṭraḥ* ha donat també la forma *matalàs*, amb terminació modificada probablement per analogia del sufix augmentatiu *-às*.

Pàg. 269. —Per a la discutidíssima etimologia de *alarido*, acaba de proposar una nova solució el professor nord-americà C. C. Rice en la revista *Language*, tom X, p. 27.

Pàg. 281. —Podria incloure's aquí l'aràbic 'amara 'franja', amb els seus representants catalans *alamara*, *alimara*, castellà *alamar*.

Pàg. 287. —En els documents valencians del segle XV es troba la forma *nora* < *na'ūra*, en lloc de la moderna *sènia*.

Pàg. 297. —Cal suprimir la nota de «ant.» al català *alcavot*, que és ben viu en el català modern.

Pàg. 312. —Convindria advertir que el mallorquí *alaca*, *alhaca* és un castellanisme modern. —Cal afegir el català *albarà* entre els procedents de

barā. —El mot *algar*, que es dóna aquí com a català i valencià, el desconeixem com a mot viu; crec que no s'usa sinó com a toponímic.

Pàg. 338. —Entre els representants de *kursiy* caldria posar el català antic *alcorsí* `escambell`.

Pàg. 369. —Cal afegir el toponímic *Algaida*, nom d'una vila mallorquina.

Pàg. 373. —En el català continental hi ha *atzagallada* `desbarat`, derivat de *atzagaya*, amb canvi de la *y* en *ll* per ultracorrecció.

Pàg. 376.-Cal afegir el valencià *algeps*.

L'obra de Steiger romandrà com a fonamental i definitiva per a ulteriors estudis, i especialment per a la formació del futur Diccionari etimològic de les paraules ibero-romàniques i sicilianes d'origen oriental. Sabem que el mateix autor està treballant en la preparació [111] d'aquest Diccionari, o almenys en la refundició i modernisació del *Glosario* d'Eguílaz, que serà segurament una obra plena d'utilitat i mereixerà l'agraïment de tots els filòlegs.

F. DE B. MOLL

EZIO LEVI. *Motivos Hispánicos*. Prólogo de Ramón Menéndez Pidal. Florencia, G. C. Sansoni editor, 1933. —VIII + 133 pàgines.

Aquest bell volum duu el nombre I de la nova *Biblioteca Hispano-Italiana*, que dirigeix el mateix autor del llibre, l'eminent hispanista Ezio Levi, professor de la Universitat de Nàpols. En el programa de la Biblioteca llegim els títols i autors dels altres volums de pròxima publicació, plens d'interés per tothom qui es preocupi de la història cultural espanyola i de les seves relacions amb Itàlia. Els noms de Maximiliano Canal, Gabriel Alomar, L. González Alonso i Eugenio Mele són garantia d'erudició, d'elegància i d'interés en els volums projectats.

Segons diu el mateix programa, la finalitat de la Biblioteca Hispano-Italiana «es ilustrar los documentos de la literatura española yacentes en

Bibliotecas y Archivos de Italia y los referentes a la literatura italiana que se conservan en España; y además, publicar investigaciones italianistas de autores españoles o hispano-americanos y trabajos italianos en torno a la vida, a la literatura y a la historia de España, de América Latina».

Ezio Levi titula *Motivos Hispánicos* el seu llibre, que consta de set documentadíssims articles sobre temes espanyols:

El Islam y el Cristianismo en los documentos de Toledo. A base dels documents publicats per A. González Palencia, fa un resum de la vida, costums i mútues relacions dels sarraïns i els cristians en els segles XI i XII.

La epopeya almogávar en Italia. Estableix un paral·lel de Barcelona amb Florència i Nàpols, descriu l'èpica expedició catalana a Itàlia sota les banderes de Roger de Flor i exposa la influència d'aqueixa expedició damunt els temes de la literatura italiana, especialment damunt l'*Orlando furioso*. [112]

Mercaderes florentinos en tierra de pastores valencianos. Exposa les relacions dels pastors del Maestrat, com a productors de llana, amb els mercaders italians que anaven a aquella comarca a adquirir primeres matèries per als telers de Florència; parla també amb alguna extensió dels pintors i altres artistes del Maestrat, donats a conèixer principalment pels nostres erudits Mn. Betí i A. Sánchez Gozalbo.

El romance florentino de Jaume de Olesa. Dóna notícia detallada d'un romanç transcrit per l'estudiant mallorquí Jaume d'Olesa, de la primeria del segle XV, a les pàgines sobrerres d'un llibre, i estudia les relacions d'aquest romans amb altres versions espanyoles.

Un juglar español en Sicilia. Conta les aventures i reprodueix documents referents a la vida de Juan de Valladolid, joglar espanyol del segle XV.

Historia española de un Fausto morisco. Curiosa narració de la vida del *curandero* Román Ramírez, precursor del Faust alemany com a metge diabòlic.

La poesia de Antonio Machado. Breu estudi crític del valor literari d'aquest poeta contemporani.

Tot el llibre d'Ezio Levi està escrit en bon espanyol i se fa llegir per la seva gran amenitat, qualitat tan difícil d'obtenir en obres d'erudició.

Una de les opinions que exposa l'autor, crec que necessita revisió, que tal vegada serà confirmatòria, però que també podria esser rectificadora. Una nota aferrada en el llibre de Jaume d'Olesa parla d'un oncle d'aquest, anomenat «domini Jacobi Cupini»; aquest llinatge que llatinist apareix escrit *Cupini*, és considerat per Levi com a italià, *Cuppini*, «puesto que parece italiano y no catalán ni castellano». Però tractant-se de família de mallorquins, crec que *Cupini* podria esser una llatinistació del llinatge *Cubi*, existent a Catalunya, València i Mallorca.

F. DE B. MOLL

Impremta MN. ALCOVER

Bolletí del Diccionari
de la Llengua Catalana

REVISTA DE LINGÜÍSTICA,
FOLKLORE I LITERATURA

Tom XVI. —Núm. 4

Agost 1934

SUMARI

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana. Lliçó 9a: Formació del plural i del femení: p. 113.

Notes marginals a la nova edició del Diccionari de Meyer-Lübke, per Francesc de B. Moll. (Continuació): p. 117.

Crònica: p. 121.

Notes Bibliogràfiques: p. 123.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Mirador, 3, entr. esq.^a

Palma de Mallorca

“almacenes matheu,,

brossa, 11

palma de mallorca

sempre novetats per senyora
assortit complet en llenceria

CASA MALONDRA

MAQUINES,
MOBLES I
MATERIAL
per Oficines

Jaume II, 78-Tel. 1732-Palma

Menjau galletes

però...

Galletes C E T R E

Fàbrica i despatx: BOLSERIA, 7
Palma de Mallorca

FÀBRICA DE
Ratjoles Hidràuliques
de

Antoni Bauzà Ribas

Carrer de Zornoza, 10
SINEU (Mallorca)

GRAN ASSORTIT EN IMITACIONS
DE PEDRA

FERRETERIA
DE

J. ALBERTÍ SALAS

Sindicato, 62
Hostales, 37 y 41

Tel. 1323 = Palma de Mallorca

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

Tom XVI. -Núm. 4

AGOST DE 1934

[113]

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana (113-117)

MORFOLOGIA

LLIÇÓ 9a

Formació del plural i del femení

99. Regla general per a la formació del plural. —100. Regles especials per als mots acabats en vocal. —101. Regles per als acabats en consonant sibilant. —102. Regla general de la formació del femení dels adjectius. —103. Femenins irregulars. —104. Adjectius d'una i de dues terminacions.

99. El plural dels mots es forma generalment afegint *-s* al singular. Exemples: *adob adobs, superb superbs, fàstic fàstics, forc forcs, àcid àcids, verd verds, ample amples, verge verges, cadaf cadafs, llarg llargs, premi premis, natural naturals, mòbil mòbils, fam fams, erm erms, gran grans, extern externs, pany panys, ferro ferros, cep ceps, camp camps, alzinar alzinars, primer primers, senyor senyors, pur purs, gat gats, sant sants, sort sorts, àpex àpexs, índex índexs, etc.*

100. Els mots acabats en *-a* àtona, per formar el plural canvien la terminació *-a* en *-es*. Exemples: *corda cordes, dotze dotzes, santa santes*. L'aplicació ortogràfica d'aquesta regla, implica modificació de la [114] consonant que precedeix la terminació, quan la dita consonant no pot tenir

el mateix so davant e que davant a; així es canvia en *qu*, la *g* en *gu*, la *ç* en *c*. Exemples: *poca poques, llarga llargues, puça puces*.

Els mots monosíl·labs o aguts acabats en vocal formen el plural afegint *-ns* a la forma de singular. Exemples: *ca cans, ple plens, delfí delfins, canó canons, comú comuns*. S'exceptuen els mots *mercè (pl. mercès), café (cafès), bisturí (bisturís), landó (landós)*, i algun altre vocable d'origen modern i exòtic.

En el llenguatge parlat és freqüent l'ús de la terminació *-ns* en els mots exòtics que acabam de citar (*cafens, bisturins, landons*, etc.); però en l'ús literari és recomanable que s'evitin aquestes formes analògiques de plural.

La terminació *-ns* s'aplicava antigament, i s'aplica encara ara en certs dialectes continentals, a la formació del plural dels mots *ase (àsens), cove (còvens), home (hòmens), jove (jóvens), orde (órdens), rave (ràvens), terme (térmens), verge (vèrgens)*. Avui s'escriuen generalment aquests plurals amb la terminació *-s*: *ases, coves*, etc.

101. Els mots plans o esdrúixols acabats en *-s* tenen el plural igual al singular. Exemples: *llapis, omnibus*.

Els mots aguts masculins acabats en consonant sibilant, formen llurs plurals afegint a la sibilant la terminació *-os*. Això pot dir-se d'una manera general en quant a la pronúncia; ara en quant a l'aplicació ortogràfica d'aquesta terminació s'han d'observar diferents regles:

I. S'escriu *-os* en els acabats en *ç* o *x*. Exemples: *feliç felços, esforç esforços, baix baixos, moix moixos, despatx despatxos, sufix sufixos*.

II. S'escriu també *-os* en els acabats en *-s* precedida de consonant i en aquells en què la *-s* en passar al plural torna sonora. Exemples: *pols polsos, cas casos, pagès pagesos, abundós abundosos*. S'exceptuen *dilluns*,

dimarts, dijous, temps i fons que són invariables (els [115] *dilluns, dos dimarts, tres dijous, els nostres temps, tots els fons*).

III. S'afegeix *-sos* als mots acabats en *-s* precedida de vocal, que en formar el plural conserven aquesta *s* com a sorda. Exemples: *fracàs fracassos, espès espessos, baralladís baralladissos, mos mossos, esmús esmussos*.

IV. En els acabats en *-ig* amb la *i* accentuada s'afegeix una simple *-s* o es canvia aquella terminació en *-itjos*. Exemples: *desig (desigs o desitjos), mig (migs o mitjos), trepig (trepigs o trepitjos)*.

V. En els acabats en *-ig* precedit de vocal, s'afegeix una simple *-s* o es canvia aquella terminació en *-tjos*. Exemples: *goig (goigs o gotjos), correig (correigs o corretjos), roig (roigs o rotjos)*.

Els mots acabats en *-sc* i *-st* formen el plural normalment afegint una simple *-s* (*bosc boscs, fresc frescs; ast asts, aquest aquests, post posts, rost rosts*, etc.). Però també s'usen a vegades, per als masculins, els plurals en *-os* (*boscós, frescos, aquestos, rostos*, etc.), equiparant en això els dits mots als acabats en consonant sibilant.

102. El femení dels adjectius es forma, per regla general, afegint una *-a* al masculí. Exemples: *superb superba, xerec xereca, agostenc agostenca, bord borda, llarg llarga, bifi bífia, espanyol espanyola, nanell nanella, segon segona, estrany estranya, esquerp esquerpa, avar avara, primer primera, pagès pagesa, honrós honrosa, estret estreta, fort forta, alt alta, continu continua, coix coixa, perplex perplexa*, etc.

103. Els masculins plans acabats en *-e* o en *-o*, formen el femení canviant aquestes terminacions en *-a*. Exemples: *ample ampla, pobre pobra, fondo fonda*.

Els masculins acabats en vocal accentuada formen el femení afegint la terminació *-na*. Exemples: *cerdà* [116] *cerdana*, *ple plena*, *fi fina*, *redó redona*, *comú comuna*. S'exceptuen *cru* i *nu* (escrits també *cruu* i *nuu*, que formen llurs femenins *crua*, *nua*).

Els noms acabats en *w* (*u* precedida de vocal) formen el femení canviant aqueixa *u* en *-va*. Exemples: *blau blava*, *esquiú esquiva*, *nou nova*, *meu meva*, *teu teva*, *seu seva*. S'exceptuen els acabats en *-eu* (amb *e* oberta), que canvien aquesta terminació en *-ea*: *europèu europea*, *hebreu hebrea*.

Una sèrie de noms masculins acabats en *-c* o en *-t* precedida de vocal, formen els femenins canviant la *-c* en *-ga* i la *-t* en *-da*. Els principals són: *manyac manyaga*, *obac obaga*, *embriac embriaga*, *grec grega*, *feréstec feréstega*, *ròneg rònega*, *rústec rústega*, *amic amiga*, *feixuc feixuga*, *poruc poruga*; *fat fada*, *humit humida*, *infinit infinida*, *exquisit exquisida*, *mut muda*, i els adjectius que originàriament són participis de pretèrit, com *espantat espantada*, *ressentit ressentida*, *perdut perduda* (però *eixut eixuta*).

Alguns mots acabats en *-s* precedida de vocal, formen el femení afegint a la forma masculins la terminació *-sa*. Exemples: *escàs escassa*, *gras grassa*, *grandàs grandassa* (i tots els augmentatius en *-às*), *espès espessa*, *baralladís baralladissa* (i tots els derivats, verbals en *-ís*), *gros grossa*, *ros rossa*, *rus russa*, *esmús esmussa*.

Hi ha alguns femenins anòmals: *roig roja* (o *rotja*), *boig boja*, *mig mitja* (o *mija*), *lleig lletja*; *oblic obliqua*, *iníc iniqua*, *anàleg anàloga* (amb tots els altres en *-leg*).

104. La major part dels adjectius tenen dues terminacions: la masculins i la femenina. Hi ha, però, cert nombre d'adjectius que tenen una sola terminació per als dos gèneres; per exemple, *alegre*, *breu*, *cruel*, *feliç*, *gran*, *insigne*, *jove*, *major*, *prudent*, *sublim*, *terrible*, etc. A [117] tots aquests adjectius corresponen en castellà adjectius d'una sola terminació (*alegre*, *breve*, *cruel*, etc.). No obstant això, el català té cert nombre

d'adjectius de dues terminacions als quals corresponen en castellà adjectius d'una sola terminació; els principals són: *calent calenta, comú comuna, cortès cortesa, covard covarda, dolç dolça, ferm ferma, fort forta, gris grisa, pobre pobra, trist trista, verd verda*.

Els adjectius en *-ant* i en *-ent* procedents de participis de present, regularment són d'una sola terminació; però també s'usen (i a vegades són literàriament preferibles) les respectives formes femenines; per exemple: *amargant amarganta, bullent bullenta, coent coenta, lluent lluenta, valent valenta*. Aquestes formes de femení eren molt sovint usades per Maragall:

«Amb la pols del senet, tan *amarganta*».

«L'onada s'esberla
i cau *ressonanta*;
mar brava, mar verda, mar *escumejanta!*»

Notes marginals a la tercera edició del Diccionari de Meyer-Lübke (117-121)

(Continuació)

1778, CAULIS. En la secció de composts cal incloure el català *colflor*, mallorquí *colflori* (< ital. *cavolfiori*) 'Blumenkohl'.

1783b, CAUTERIUM. La forma *caltiri* convé fer constar que és del català antic, no de l'actual.

1788, CAVARE. Entre els seus derivats s'hauria de posar el català *càvec* 'aixada' i el seu diminutiu *caveguell* [118] 'aixadell', que semblen procedir d'una forma llatina *CAVICU.

1789, CAVEA. Cal escriure català *gàbia* en lloc de *gavia*.

1806, CENA. Podria posar-s'hi el català *cena*, com a mot conservat per conducte dels clergues amb el significat de 'el darrer Sopar de Jesucrist amb sos apòstols'. (Cfr. *Bolletí del Diccionari*, XV, 137).

1808, CENARE. Pot dur confusió posar *cenar* rònegament com a català, car es podria creure que té en la nostra llengua la mateixa vitalitat que en castellà. Cal fer constar que ell verb *cenar* és completament desconegut del nostre poble, i sols es troba en alguns antics escriptors catalans per indicar precisament el darrer Sopar de Jesucrist. Probablement haurà contribuït a fer desaparèixer del català el verb *cenar*, la seva homonímia amb *sanar*, amb més motiu en aquelles regions on *sanar* té el significat de 'castrar'.

1859, CHAMAEDRYS. En mallorquí tenim *calamandri*.

1863, CHARACTER. Entre mallorquins i catalans analfabets, *caràcter* ha pres el significat de 'cara', per etimologia popular.

1869, CHELANDIUM. Insistesc a considerar inexistent en català el mot *xelendrin*, com ja vaig indicar en el meu *Suplement*.

1928, CINGULUM. *Cengle* és errada, per *cingle*.

1947, CIRCULUS. En el català oriental s'usa el mot *xescle*, 'cércol de bóta', 'arc de fusta que serveix per sostenir la vela del carro'.

1988, CLETA. Reiter les observacions fetes en el meu *Suplement*, sobre el significat que Meyer-Lübke atribueix a *cleda* i sobre el valencià *clede* usat erròniament com a masculí.

2004, COACULA. *Guatta* és forma equivocada, per *guatlla*.

2012, COCHLEARIUM. Cal llevar *cullar*, que no existeix.

2023, COEMETERIUM. Cal corregir *cimintiri* en *cementiri*.

[119]

2048, COLLIGERE. *Encogir* és errada, per *encollir*.

2051, COLLIS. Caldria posar ací el català *coll* 'pujol', 'cim més alt d'una muntanya'. (Els significats de 'pas estret entre dues muntanyes' i de 'depressió que serveix de pas d'una muntanya a una altra' pertanyen més aviat a *coll* <COLLUM, que no a *coll* <COLLIS, com vaig indicar en el meu *Suplement*).

2078a, COMES STABULI. En català antic, *conestable*.

2199, CONVIARE. Per error d'impremta, el signe < està invertit i sembla que vol dir que el francès *convoyer* ve del català *comboyar*, allà on evidentment ocorre tot el contrari.

2252, *CORREDARE. És errada la forma *correu* (per *conreu*) i el significat de 'Ausrüstung', que aquí se li atribueix.

2279, COSTA. És errada la forma *coste* (per *costa*), que es posa aquí com a catalana, espanyola i portuguesa.

2304, CRATIS. Caldria afegir aquí el català *grada* o *grasa*, 'reixa que separa una capella de la clausura de les monges'.

2305a, CREATURA. Cal afegir-hi el català *criatura* i fer constar el canvi de significat que ha sofert en el llenguatge vulgar, passant a significar 'infant' i en mallorquí 'persona humana'.

2310, *CREMACULUM. En català hi ha les formes *cremall*s, *asclemall*s, *cremalla*, que pertanyen a aquesta variant.

2353, CUBILE. Cal corregir *dinsc obillis*, que és errada d'impremta, per *dins cobil·lis*. La cita de l'evangeli de Sant Lluç ha de dir *12, 3*, i no *123*. (Val a dir que això de les cites en xifres és deficientíssim en el *REW*; hi ha a mils de cites equivocades).

2354, CUBITUS. Crec que és ben admissible la influència de *polze* damunt CUBITUS per a formar el català *colze*: no que hàgim de suposar ja en llatí un *CUBICE (Spitzer), sinó que la contaminació ha partit de *polze* en [120] època tardana, ja dins el català. Cfr. H. Kuen en *Butlletí de Dialectologia Catalana*, XVII, 46-50.

2448, ČABATA. Cal afegir-hi el català *sabata*.

2455a, DABBA. No es veu clar com es pugui separar el català continental *balda* del mallorquí *baula*, que té el mateix significat.

2457, DACTYLUS. Es mantén en aquesta edició la forma *atil*, que es dóna com a valenciana; insistesc a manifestar que cal suprimir-la.

2489, DEAURARE. La verdadera forma catalana és *daurar*, no *dorar*, que és castellanisme modern.

2498, DECEMBER. A més de la forma arcaica *dehembre*, caldria citar la forma normal *desembre*.

2504, DECIPERE. Convindria posar *decebre* com a «alt-kat.», i no com a «kat.» simplement.

2509, DECURRERE. Hi ha el català *decórrer*.

2569, *DEPANARE. Cal escriure en català *debanar*, no *devanar*. És errada la forma *despanadora*, que es dóna ací com a catalana, en lloc de *debanadores*. El portuguès *espiar*, més aviat que d'un canvi de prefix *DEPANARE+*EXPANARE, prové del germànic HASPEL (cfr. el català *às pia* i el verb *aspiar*).

2626, DiB. No coneixem la forma *adep* en català.

2759, DRACO. *Tragó* és errada, per *dragó*.

2795, DUNC. Està bé que posi la forma catalana *donques*, però per això no calia suprimir la forma més general *doncs*, que figurava en la primera edició.

2802, DUPLUS. L'autor m'atribueix equivocadament la conformitat amb l'etimologia *dolla* < DOGA, quan en el meu *Suplement* dic això: «En quant a l'ètim menorquí *doa* < DOGA (BDC XI, 89), no es pot admetre ni pel vocalisme (car la *o* seria oberta i no tancada) ni per la comparació amb les formes continentals i mallorquines amb *-ll-* i amb *-y-*». Això ho dic en el núm. 1224 del *Suplement*, article DOLIA, on expòs la meva opinió que el català *dolla* amb ses variants mallorquina *doia* i menorquina *doa* [121] vénen de DOLIA, plural de DOLIUM. I seguec mantenint aquesta opinió mentres no se presenti una teoria més convincent.

2812, DWERH. Cal corregir *guirsa* en *guerxo*.

2816, EBENUS. Cal suprimir la nota de «kat», a *èbano*, que no ha existit mai en la nostra llengua.

2817, *EBOREUS. Cal corregir *bori* en *vori* o *ivori*.

2822, ECCE. No sabem d'on ha tret l'autor el «kat. *eis*», que no tenim notícia que existesqui com a equivalent de ECCE; en menorquí s'usa *eis* com a crit per fer aturar les cavalleries.

2833, E(I)DERDUN. Estan errades les formes catalana i espanyola, *ederdó* i *ederdon*, que han d'esser *edredó* i *edredón*.

2836, EJULARE. El català *adular* no és arcaic, ni crec que tengui res a veure amb EJULARE, sinó que ve directament de ULULARE.

F. DE B. MOLL

CRÒNICA (121-122)

El nou Degà de la Seu de Mallorca.

Per Bul·la de la Santa Seu, ha estat nomenat Degà de la Catedral de Mallorca el M. I. Mn. Joan Rotger i Niell. Amb aquest nomenament, l'Excm. i Rdm. Sr. D. Josep Miralles, Arquebisbe-Bisbe de Mallorca, ha volgut premiar els bons serveis prestats amb talent i laboriositat pel Sr. Rotger en els vuit anys d'ocupar el càrrec de Secretari de Cambra, i darrerament el de Vicari General d'aquesta Diòcesi.

Seria poc, dir que ens alegrem de la notícia i que donam l'enhorabona al nou Degà. Mossèn Rotger és per nosaltres, per l'Obra del Diccionari, qualche cosa més que un bon amic al qual hem d'acompanyar en els goigs [122] i en les tribulacions: és (per dir-ho amb paraules del nostre enyorat Mn. Alcover) «el benefactor més insigne, l'amic més coral i més fi, l'heroic emparador de l'Obra del Diccionari i el defensor més incontestable d'aquesta»; així l'anomenava Mn. Alcover en les dedicatòries d'alguns dels seus llibres, en els darrers anys de la seva vida. I mort Mn. Alcover, subscriuim i ratificam de tot cor tots aqueixos títols i redoblam per ells la nostra gratitud a Mn. Rotger.

Devés l'any 1928, quan Mn. Alcover, ferit de la malaltia que el dugué a la mort i abatut també per les adversitats morals, passava una fonda crisi de pessimisme, una minva del seu coratge natural, s'alçà espontàniament, desinteressadament Mn. Rotger com a defensor i vindicador entusiasta de l'apòstol de la llengua catalana; en defensa d'ell escriví el llibre *Don Antonio Maria*, que fou tan comentat, i per ajudar a l'obra del Diccionari promogué

l'homenatge a Mn. Alcover, consistent tot en cosa útil i pràctica: publicació de dos volums científics i literaris dedicats a l'homenatjat, i subscripció de quotes voluntàries destinades a cobrir el dèficit que planava damunt l'obra del Diccionari. Aqueixa intervenció de Mn. Rotger va esser una vertadera injecció de vida per a l'esperit malalt de Mn. Alcover.

Des d'aleshores, ens plau manifestar-ho, el canonge Rotger és estat per nosaltres l'amic més cordial, el conseller més franc i desinteressat, el protector més eficaç, encara que modest i callat. Tenim motius per afirmar que sense la seva cooperació, probablement s'hauria hagut d'interrompre la publicació del Diccionari, no hauríem reprès la d'aquest Bolletí i tal vegada no ens hauríem decidit a emprendre la de la Biblioteca «Les Illes d'Or», que avui és ja una bella realitat.

Per tot això acollim amb vertader goig la promoció de Mn. Rotger a la més alta dignitat de la Seu de Mallorca i li oferim públicament, en tan bona ocasió, el nostre homenatge més sincer de gratitud.

Per una curiosa coincidència, el millor amic que Mn. Alcover tingué en sos darrers anys és el seu successor en l'alt càrrec que ell deixà vacant, després de dos anys i mig d'estar sense proveir. Desitjam al nou Degà el millor encert en la seva actuació.

[123]

Notes bibliogràfiques (123-128)

MIQUEL RAMIS ALONSO, Prev. *Al marge de «El Criteri» de Balmes*. Publicació del «Círculo de Estudios». Palma de Mallorca. 1934. —102 pàgines.

Bell enfilall de pensaments i orientacions sobre la manera de pensar bé. Coneixíem ja l'autor d'aquest llibret per un altre opuscle titulat *El llibre d'apunts en la formació intel·lectual*, guia molt útil per qui vulgui treure el màxim profit de les seves lectures; ara es va consolidant el prestigi del jove pensador Sr. Ramis amb aquest nou fruit intel·lectual, que no dubtam de recomanar a estudiants i pedagogs.

F. DE B. M[OLL]

PEDRO-ANTONIO MATHEU, Pbro. Doctor en Teologia. *La cota del agua y la derrota de Fat-Ellah*. Estudio histórico-critico de estos dos incidentes del sitio de la Ciudad de Palma. Publicación del «Círculo de Estudios». 1934. —72 pàgines.

En les Cròniques catalanes que reconten la conquesta de Mallorca per Jaume I, es narren dos episodis que presenten certes divergències entre un i altre cronista: l'episodi de quan els moros tallaren la font de la vila per privar d'aigua l'exèrcit cristià i foren vençuts per un destacament d'aquest, i l'episodi de la derrota del caporal sarraí Fat-Ellah que es dedicava a hostilitzar des de fora de la ciutat l'exèrcit assetjador. Segons el cronista Desclot, el tallament de l'aigua pels sarraïns i la derrota de Fat-Ellah foren dos incidents completament diferents; en canvi, segons el *Llibre dels Feyts* de Jaume I i la Crònica de Fra Pere Marsili, aquells fets no foren sinó un sol incident, ocorregut en un sol dia i en una mateixa expedició.

El Dr. Matheu procura posar en clar les circumstàncies d'ambdós episodis, i a base de l'estudi de les cròniques i de l'observació topogràfica dedueix que es tracta de dos incidents diferents, que la font [124] que tallaren els moros era la que es diu *Font de la Vila* i no la de Canet, i que el pujol on fou vençut Fat-Ellah era probablement el que avui té el nom de *Es Corral des Moros*, coronat de ruïnes megalítiques.

F. DE B. M[OLL]

Ebusus. Ciclo romano, por ISIDORO MACABICH LLOBET, Presidente de la Junta de Patronato del Museo Arqueológico de Ibiza. Palma de Mallorca, Impr. F. Soler, 1932. —43 pàgines i catorze làmines de gravats directes.

Aquest opuscle és el volum II de les «Monografias sobre la importancia arqueológica de Ibiza y de su Museo Arqueológico», subvencionades pel Ministeri d'Instrucció Pública. Així com el primer volum descrivia el *Ciclo fenicio*, aquest va dedicat a descriure els monuments eivissencs del *Ciclo romano*, i és redactat de l'eminent historiador eivissenc Mn. Macabich, qui en el breu text i en les profuses notes que l'acompanyen dóna una nova prova de la seva gran erudició en història de la seva illa nativa, a la qual ha dedicat desinteressadament els esforços de tota sa vida.

D'aquest fascicle ens interessa especialment un capítol titulat *Toponímia románica*, en el qual tracta de l'origen del nom d'Eivissa i d'altres noms de lloc eivissencs, sobre un dels quals em permetré qualche observació:

Balanzat, nom d'un dels quatre districtes en què es dividí l'illa després de la conquesta cristiana, crec que és un nom que no ha estat ben interpretat pels etimologistes. El nostre mestre Mn. Alcover considerava probable que *Balanzat* fos el participi del verb català *balanzar* (V. *Bolletí el Diccioniari*, XII, 60). Però per clara que sia la relació de forma entre *Balanzat* i el verb *balançar*, és mal de comprendre que a un districte, a una extensió de terra se li doni un nom que significa 'pesat amb unes balances'.

L'arabista Sr. Asín y Palacios, consultat per Mn. Macabich, no veu cap probabilitat d'etimologia aràbiga per al mot *Balanzat*, i insinua també si caldrà pensar en un origen romànic, tal vegada de *balanza*. Crec que l'etimologia s'ha de cercar precisament en la toponímia aràbiga d'Eivissa. Segons diu Macabich, «vino a tomar el nombre de *Balanzat* uno [125] de los cinco principales términos en que se dividía la isla durante la dominación sarracena: el de *Benizamid*». Si el territori que avui es diu *Balanzat* tenia en temps dels sarraïns el nom de *Benizamid*, nom tan semblant a *Balanzat*, ¿caldrà anar a cercar altres orígens? Per mi *Balanzat* té tot l'aspecte d'esser una evolució de *Benizamid*, no evolució fonètica regular, sinó modificada pels catalans conquistadors en virtut d'un fenomen d'etimologia popular, tan freqüent en l'adopció de paraules estrangeres. Crec, doncs, que en *Balanzat* hi ha efectivament influència del romànic *balança*; però és una influència secundària, no és la vertadera paternitat etimològica.

F. DE B. M[OLL]

R. VIOLANT I SIMORRA. *Recull folkòric-etnogràfic de les Valls del Flamisell. Instruments populars*. Club Muntanyenc Barcelonès. Barcelona, 1932. —20 pàgines.

R. VIOLANT I SIMORRA. *Indústries casolanes. Elaboració del cànem i de la llana al Pallars*, amb dibuixos de n'A. M. Lairisa i Francesc Aysa. Barcelona, 1934. —60 pàgines.

No sabríem fer altra cosa que aplaudir i encoratjar el Sr. Violant i Simorra per aquests opuscles, altament interessants en l'aspecte lingüístic i principalment en el folkloric. Sols qui hagi recorregut aquelles belles comarques pirenenques situades al N. de la Conca de Tremp i n'hagi assaborit la riquesa de llenguatge i de cultura típica que encara posseeixen, pot apreciar en tot el seu valor els aplecs de notícies que en aquests treballs es donen i desitjar de tot cor que el Sr. Violant no abandoni la seva clara vocació de folklorista.

En el primer dels seus fullets explica el Sr. Violant la construcció i ús dels instruments de música popular usats entre els noiets i pastors de les Valls dels Flamicell. Alguns d'aquests instruments són molt primitius i han desaparegut, de manera que l'autor els ha hagut de construir expressament per poder-los fer dibuixar.

El segon opuscle és una descripció detallada del cultiu i elaboració del cànem i la llana, amb gran riquesa de vocabulari i excel·lents il·lustracions.

F. DE B. M[OLL]

[126]

JOSEP CALVERAS. *Consultes de llenguatge*. Quadern I. Fonologia : Morfologia. Publicacions de l'Oficina Romànica. Biblioteca Balmes, Barcelona, 1933. —126 pàgines.

A Catalunya no s'ha fet d'aquest llibre, públicament, el cabal que es mereix. És tan rar el cas d'un gramàtic que exposi idees pròpies, avui que es considera rebel·lia el tenir-ne, que l'aparició d'un llibre de temes gramaticals independent produeix un moviment d'alarma i molta gent es posa a la defensiva davant l'intrús, com si la seva publicació fos una declaració de guerra. La discussió serena és mirada com a pedra d'escàndol, i la tàctica que s'adopta és de defugir la discussió, de tirar-hi terra damunt perquè no transcendesqui al públic. Així s'explica que la premsa catalana, tan pròdiga sovint en la lloança de llibres mediocres, hagi fet el silenci quasi absolut a l'entorn d'aquesta obreta que està molt per damunt de la vulgaritat.

Les Consultes de llenguatge que ofereix el P. Calveras, són una sèrie de vint-i-sis preguntes sobre qüestions interessants de fonologia i morfologia catalana, amb les corresponents respostes o solucions ben documentades i orientadores. Davant cada qüestió que una pregunta planteja, el P. Calveras es situa en una posició imparcial: estudia objectivament els diferents aspectes del problema, reuneix la

documentació, en dedueix les conclusions i ho aboca tot en la seva contesta, tant si concorda com si no concorda amb les regles generalment acceptades. El lector il·lustrat pot estar conforme o no amb les conclusions que l'autor estableix, però no pot deixar de regonèixer-li preparació, riquesa d'informació i bona voluntat en les seves argumentacions. Generalment cal regonèixer-li també l'encert, l'exactitud en les deduccions.

Com a mostra de la lògica amb què raona el P. Calveras les seves opinions gramaticals, ens plau de transcriure aquests paràgrafs, on advoca per l'admissió del pronom datiu plural *lis* en la llengua literària:

«En alguns documents catalans antics de caràcter local apunta una forma *lis* alternant amb *los* per datiu plural, que és viva actualment en tot València, a les Balears, sobretot a Menorca, i a Catalunya en el Camp de Tarragona i alguns altres indrets de les províncies de Lleida i Barcelona. [127]

«La forma *lis*, que és invariable, tant val pel masculí com pel femení, igual que la forma *li* singular: no LIS convé allò a vostès; a les malaltes posa-LIS flors, dóna-LIS un duro als xiquets, etc. Però les mateixes persones que diuen *lis*, diuen també *los*, *les* en datiu quan no hi pot haver confusió: dóna-LOS un duro; compra-LES una nina.

«Aquesta forma *lis* un hom diria que és feta expressa per omplir la llacuna d'una forma diferenciada de datiu plural en el llenguatge literari català. D'una banda forma amb *li* un sistema net i definit de pronoms, que pot enamorar el gramàtic més afectat de la simetria:

<i>Sing.</i>	<i>Plur.</i>
D. li	lis
A. lo, la	los, les

D'un altre canto no porta cap confusió amb els pronominals *hi*, *ne*, i per la seva invariabilitat fa fàcils les combinacions:

Els envio a França

Els hi envio

Lis poso préssecs al cistell

Lis hi poso els préssecs (al cistell)

Lis hi poso una dotzena (de préssecs al cistell)

Lis en donen massa (de préssecs)

«A més, per la seva gran difusió en les tres principals regions del nostre domini lingüístic, es pot dir que és una forma general. Només faltaria que un gramàtic d'autoritat la proposés als escriptors, que en cent anys de renaixença encara no se n'han adonat. I res hi fa que no tingui tradició literària clàssica, perquè tampoc en temen *amb*, les formes invertides *em*, *et*, *es*, etc., l'article *el* rebutjant *lo* absolutament, el perfecte *ha estat* del verb *ésser*, *no gens menys* inventat darrerament, i altres formes i construccions encara, que avui són corrents en el català escrit».

Això no vol dir que estiguem completament d'acord amb les opinions del P. Calveras i que no vegem en el seu llibret alguns punts flacs, alguna distracció:

Pàg. 17. Fent notar la diferència entre els diversos dialectes en la pronúncia de la *t* final precedida de *n*, diu que a València i a les Balears majors fan sonar aqueixa *t*, i posa com a exemple la *t* de *sant* [128] en les locucions *un sant antic* i *els sants màrtirs*. El primer exemple és bo, però el segon no, car la fonètica sintàctica ens obliga a elidir la *t* quan va entre dues consonants.

Pàg. 27. Posa *Prèxens* en lloc de *Prexens*, que és un nom agut.

Pàg. 29-30. Parlant del nom de lloc *Panadès* o *Penedès* i tractant de justificar la primera grafia, en fa un xic massa d'equiparar aquesta duplicitat de grafies a la duplicitat de formes com *Vinaròs* i *Binalaròs*, *Vilanant* i *Vila Abundant*, etc. Una cosa son les variants merament ortogràfiques i una altra cosa molt diferent les variants de forma i de pronúncia, i bellament es pot tractar de simplificar o reformar aquelles sense haver de tocar per res aquestes.

Pàg. 66. Posa els adverbis italians *vi* i *ci* com a procedents tots dos del llatí IBI, que en realitat sols ha donat origen al primer.

Pàg. 67, nota 6. La partícula *hi* dels exemples que cita («No *hi* romàs fill ne filla», «e si *hi* roman fiyl») no és usat aquí per datiu de persona, sinó

que és simplement l'adverbi local *hi*. El verb *romandre* en català antic i en mallorquí, i el verb *quedar* en mallorquí actual, s'usen quasi sempre acompanyats de l'adverbi *hi*. Qualsevol mallorquí d'avui dirà: «Ja no *hi* queda res»; «No *hi* ha quedat gens de menjar». És un cas semblant al del verb *haver*, si bé no és tan constant com en aquest la presència de l'adverbi.

Pàg. 107. No acaba d'esser exacte això que diu: «Sobre les variants *d'ésser, ser i esser, és tan natural fer sét i esset, com de dir hem fet dit; de fer, fet; de dur, dut; de cantar, cantat, etc., amb el sol canvi de r a t*». No és tan natural, car nosaltres en català no hem fet les formes *dit, fet, dut i cantat*, sinó que les hem heretades del llatí per evolució fonètica, mentres que la forma *sét* s'ha congriada analògicament, tan analògicament com *sigut*, si bé aquesta darrera és formada damunt el subjuntiu i *sét* ho és damunt l'infinitiu.

F. DE B. M[OLL]

Fabricació de tota classe d'articles de
GOMA I AMIANT
MEDINA GERMANS

Especialitat en Soles de Goma
per a calçat i espadenyes

FABRICA I DESPATX:

Av. de Barcelona, 30 — — Telèfon 2200
Palma de Mallorca

FABRICACIÓ DIÀRIA: 30,000 parells

OBRA NOVA

Sor Francina Aina dels Dolors

per

Mn. B. Oliver

És la primera biografia que es publica de l'admirable serventa de Déu **SOR FRANCINA AINA CIRER**, religiosa de la Caritat, coneguda amb el nom de *la Venerable de Sencelles*.

És un llibre ple d'atractiu i de saba mallorquina. Té tot el valor documental d'una història i tota l'amenitat d'una rondalla.

Un opuscle de 100 pàgines amb abundants gravats

PREU: 1'50 ptes.

Es ven en totes les llibreries de Palma i en els convents de religioses de la Caritat de Mallorca.

"CRÉDITO BALEAR,,

Carrer de Palacio, 67. Palma de Mallorca

Telèfon 1300-1 Telegrames: CREDILEAR

Capital i reserves: 10.120,520 pessetes

Sucursals i Delegacions:

ANDRATX

LLUCHMAJOR

EIVISSA

MANACOR

FELANITX

POLLENSA

NCA

SÓLLER

BANCA - BORSA - CANVI

Departament especial

per a estrangers

CAMBRA CUIRASSADA

amb compartiments de lloguer

“almacenes matheu,,

brossa, 11

palma de mallorca

sempre novelats per senyora
assortit complet en llenceria

CASA MALONDRA

MAQUINES.
MOBLES I
MATERIAL
per Oficines

Jaume II, 78-Tel. 1732-Palma

Menjau galletes

però...

Galletes C E T R E

Fàbrica i despatx: BOLSERIA, 7
Palma de Mallorca

FÀBRICA DE
Ratjoles Hidràuliques
de

Antoni Bauzá Ribas

Carrer de Zornoza, 10
SINEU (Mallorca)

GRAN ASSORTIT EN IMITACIONS
DE PEDRA

FERRETERIA
DE

J. ALBERTÍ SALAS

Sindicato, 62
Hostales, 37 y 41

Tel. 1323 = Palma de Mallorca

Bolletí del Diccionari
de la Llengua Catalana

REVISTA DE LINGÜÍSTICA,
FOLKLORE I LITERATURA

Tom XVI. —Núm. 5

SETEMBRE-OCTUBRE 1934

SUMARI

Documents de llengua i folklore. En Mirando, rondalla mallorquina inèdita: pàg. 129.

Nota marginal a la rondalla d'En Mirando: per F. de B. Moll: pàg. 138.

Glanures dans le Diccionari Alcover-Moll: per Leo Spitzer: pàg. 140.

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana. Lliçó 10a. Els articles definits: pàg. 143.

Crònica: pàg. 148.

Consultes de llenguatge, sobre el mot Llull, per F. de B. Moll: pàg. 153.

Notes Bibliogràfiques: pàg. 154.

Altres publicacions rebudes a la nostra redacció: pàg. 159.

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Mirador, 3, entr. esq.^a

Palma de Mallorca

"CRÉDITO BALEAR,,

Carrer de Palacio, 67. Palma de Mallorca
Telèfon 1300-1 Telegrames: CREDILEAR

Capital i reserves: 10.120,520 pessetes

Sucursals i Delegacions:

ANDRATX

LLUCHMAJOR

EIVISSA

MANACOR

FELANITX

POLLENSA

INCA

SÓLLER

BANCA - BORSA - CANVI

Departament especial
per a estrangers

CAMBRA CUIRASSADA
amb compartiments de lloguer

Fabricació de tota classe d'articles de
GOMA I AMIANT
MEDINA GERMANS

Especialitat en Soles de Goma
per a calçat i espadenyes

FABRICA I DESPATX:

Av. de Barcelona, 30 — — Telèfon 2200
Palma de Mallorca

FABRICACIÓ DIÀRIA: 30,000 parells

OBRA NOVA

Sor Francina Aina dels Dolors

per

Mn. B. Oliver

Ès la primera biografia que es publica de l'admirable serventa de Déu SOR FRANCINA AINA CIRER, religiosa de la Caritat, coneguda amb el nom de *la Venerable de Sencelles*.

Ès un llibre ple d'atractiu i de saba mallorquina. Té tot el valor documental d'una història i tota l'amenitat d'una rondalla.

Un opuscle de 100 pàgines amb abundants gravats

PREU: 1'50 ptes.

Es ven en totes les llibreries de Palma i en els convents de religioses de la Caritat de Mallorca.

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

Tom XVI. -Núm. 5

SETEMBRE-OCTUBRE 1934

[129]

Documents de llengua i folklore

EN MIRANDO

(Rondalla mallorquina inèdita) (129-137)

Això era un fadrí i una fadrina, enamorats un de s'altre fins a ses rels des cabeis, que no porien pus.

Ell cau soldat i se'n va a servir, i ella se n'hi va darrera ell, d'amagat de ca-seua, i tota sola.

Com és darrera s'Aujub des Lleters, des camí de Manacor, devers una hora lluny de Ciutat, repara dins una bassa de fang, ran des camí, una jaia encallada, que demanava ajuda a la gent que passava, i a negú li llevia donar-n'hi, perque deien:

-¿Què hi havia de reprémer dins sa bassa aquesta pertefè? iNo hi fos entrada! Ell aqueixes veiardes tot ho volen tocar amb so nas! iJust Sant Tomàs, que hi volia posar ses mans dins ses nafres del Bon Jesús!

Aquella al·lota que seguia ses petjades de s'enamorat, veu aquella malanada, se'n compateix, s'hi acosta i li allarga sa mà. Sa jaia s'hi aferra; sa jove pega tirada i treu sa jaia fora de sa bassa.

—Per amor de Déu sia, fieta meua dolça estimada des meu cor! diu sa veieta. iOh, quin favor, i quin favor tan gros i tan gros que m'has fet! iJo el te vui pagar! [130]

—iCa! diu sa fadrina. És un favor que no ho paga es parlar-ne, de poca cosa que és!

—Per mi, diu sa jaia, és ben gros, i el te vui agrair.

Sa jaia se posa mà a sa butxaca, se treu dues cintes que feien ses colors de s'Arc de Sant Martí, i les dóna a sa fadrina dient:

—Jas, fieta meua estimada des meu cor, aqueixes cintes. Guarde-les bé, i alerta a perdre-les! I sempre que et veges estreta i apurada, les agafes amb ses dues mans i me crides amb tot es teu cor, i jo t'assistiré a l'acte.

An aquella fadrina allò li vengué molt de nou. Agafa aquelles dues cintes i les se posa dins sa butxaca, dient:

—Germaneta, tantes de gràcies d'aquest do, i que Déu vos ho pag.

Se despedeix de sa jaia, i cap a Ciutat manca gent.

Hi arriba; se'n va a ca un taiador de cabeis i se fa tair sa coa. Llavò li estreny a ca un sastre i li prenen mida per un vestit d'homo; le hi fan, el se posa, i ja és partida, com si fos un fadrí d'aquells més abrinats.

Se presenta en es corter a apuntar-se per soldat. El volien regonèixer, i digué que no importava, perquè era ben condret de tot es cos. L'admeten, li donen es vestit de soldat, el se posa totd'una. Demana per veure s'enamorat, dient que era paisà seu; le hi deixen veure; però lo endemà els embarquen tots dos: a s'enamorat l'envien a les mars perdudes, i a ella l'envien a ca'l rei, per guardar allà on fos necessari.

Li demanen què ha nom, i diu Juanet.

La reina el veu, i digué que el volia per fer sentinel·la a sa cambra reial; però En Juanet digué que s'estimava més fer-la en es portal de davant, en es carrer.

A la reina allò no li agradà, i se posà a dur contrari En Juanet; i sempre portava llegots d'ell an el rei, tot coses que la reina se treia des carabassot, maldament mai fossen veres.

Un dia diu an el rei: [131]

—¿Que no saps què diu En Juanet?

—¿Què diu? demana ell rei.

—Diu, respon ella, que es donaria amb coratge de fermar En Mirando!

En Mirando era un animal ferest que capllevava dins un bosc; mai hi havia hagut negú que li pogués fer res, i se menjava tots es qui s'hi arrambaven.

El rei, com sent allò, ell que tenia tan mal a pler aquell animalot, crida En Juanet i li diu:

—Mira, se fa precis que t'espitxes a tal bosc, que hi ha un animal així i així, que li diuen En Mirando: el fermes ben fermat i el menes aquí, i el tancarem dins un estable, i tu li tendràs esment. Això serà tot es teu quefer.

En Juanet compregué que era ben debades anar a treure capítols contra aquella orde del rei, i li digué:

—Vossa Reial Majestat, supòs que deixarà anar-me'n a enllestir una mica, abans de partir.

—Prou, prou! digué el rei. Enllesti't tot quant vulgues, i llavò li coparàs cap an aqueix bosc; i a veure si el mos menes, an aquest gran diantre de Mirando!

En Juanet no tengué altre remei que anar-se'n a tancar dins sa seua cambra, se treu ses dues cintes, les agafa amb ses dues mans i s'exclama amb tot es seu cor:

—iOh germaneta que vaig treure de dins s'encallador! Vós qui me donàreu aqueixes cintes i me diguéreu que en veure'm apurada vos cridàs i compareixeríeu allà on fos, iveiam si veniu més que depressa a donar-me un camí per sortir de s'encallador a on m'ha tirat el rei amb aqueixa comanda d'En Mirando!

Encara no hagué acabades aqueixes paraules, com izas! ja compareix sa jaieta de ses dues cintes, dient tota remolesta:

—M'has cridada? Idò ive-me-t'aquí! Ja pots esser partida a dir-me coses. ¿Què és això d'En Mirando?

En Juanet li diu sa comanda del rei, i li demana com se n'havia de desfer. [132]

Sa jaieta li diu:

—iNo hages por, dona! Vetaquí lo que has de fer: Demanes an el rei un mirai de sa teua alçada, una ensaimada com un garbell, un ribell d'aigo i un dogal d'or; te'n vas amb tot això an es bosc on caplleva En Mirando, i li presentes totd'una es mirai; en veure ell es mirai i veure-s'hi dedins, s'amansirà a l'acte; tu llavò poses s'ensaimada dins es ribell d'aigo; En Mirando totd'una s'hi acabussarà i ibones bocinades, d'afamegat que estarà! Tu aleshores li passes es dogal d'or pes coll; i com s'haurà acabada s'ensaimada, l'estires pes dogal i el poràs menar cap aquí, i te seguirà com un xotet de cordeta.

—¿l serà vera aqueixa?, diu En Juanet, badant uns uis com uns salers.

—iJa ho veuràs! diu sa jaia. iHala depressa a demanar an el rei ses coses que t'he dites! i llavò, icap a menar En Mirando falta gent!

En Juanet se'n va a demanar an el rei un mirai tan alt com ell, una ensaimada com un garbell, un ribell d'aigo i un dogal d'or, per anar a menar En Mirando. El rei mana an es criats que li donin tot allò, le hi donen, i En Juanet amb aquelles coses icap an es bosc d'En Mirando!

Hi arriba i s'hi afica manades fetes. En Mirando l'afina, i ja és partit cap an En Juanet, i En Juanet cap an En Mirando, presentant-li aquell mirai tan alt com ell.

Com En Mirando s'hi veu dedins, s'amanseix a l'acte. En Juanet li planta es ribell davant i hi tira s'ensaimada com un garbell. En Mirando s'hi acabussa totd'una, i bocinada ve i bocinada va, no donant-se raó a ses barres. En Juanet aleshores li passa pes coll es dogal d'or, sense que s'animal fes cap escaravit ni se bategàs, perque a lo que tenia compte ell era a acabar-se s'ensaimada. Al punt la s'hagué acabada i llavò se begué tota s'aigo des ribell. [133]

Com se veu amb so dogal d'or pes coll, se cala a riure. En Juanet prova d'estirar-lo pes dogal, En Mirando segueix, i En Juanet ide d'allà cap a ca'l rei! I En Mirando darrera darrera, com un xotet de cordeta.

Pes camí troben una taringa de gent que se'n duien a enterrar un infant mort. Aquell infant era del rei, que estava, poreu pensar, tot atribulat, i plors i descabdell tota la cort, fora un sentinel·la de sa cambra

reial, que li pegava per cantussetjar. I aquí En Mirando se torna calar a riure.

En Juanet arriba a la fi a ca'l rei amb En Mirando; com el rei i tota la cort veren allò, tothom se n'esglaià i la gent se'n feia creus i no se'n porien avenir.

El rei mana an En Juanet que se'n men En Mirando dins un estable, que le hi tanc ben tancat i que se cuidi d'ell En Juanet, i que no se cuidi de res pus més que de tenir esment an En Mirando a fi que no li falt res d'aquesta vida.

Quant En Juanet menà En Mirando a s'estable, s'animal se torna calar a riure.

Tothom romangué a pler i satisfet d'aquella feta d'En Juanet; tothom fora la reina, que no el poria veure amb uis que tengués an En Juanet, però ben alerta que hi anava a dir gens perquè era que el duia tan en vençó!

¿I què me'n direu? Ell no parà la reina de posar-li mal davant el rei, dient:

—iEll En Juanet se deixa dir que seria capaç de fer parlar en Mirando!

El rei s'ho arribà a creure, i crida En Juanet: —Escolta, li diu. Me diuen que tu te deixes dir que series capaç de fer parlar En Mirando.

—Jo no he dita una tal cosa, senyor rei! diu En Juanet.

—Es qui m'ho ha dit, diu el rei, no crec que m'engan. Per lo mateix, l'has de fer parlar, i foris! Així com te saberes enginyar per agafar-lo an En Mirando i per [134] menar-lo aquí com un xotet de cordeta, l'has de fer parlar, surta des llevant, surta des ponent. I ses raons sien acabades:

Paraula de rei no pot mentir,

i sa meua ha d'esser així.

Com En Juanet vé el rei tan enfabiolat, digué:

—Per amor de Déu, no s'enfad, senyor rei! Deman per favor a Vossa Reial Majestat que me deix mitja hora per pensar com ho he de fer per treure ses paraules an En Mirando.

—No mitja hora, sinó una hora sencera te don per pensar-hi. I si vols més temps, digue-hu.

—Me basta mitja hora, diu en Juanet.

Se'n va a tancar-se dins sa seua cambreta, se treu ses dues cintes, les agafa amb ses dues mans i s'exclama amb tot es seu cor:

—iOh germaneta que vaig treure de dins s'encallador! Vós qui me donàreu aqueixes dues cintes i me diguéreu que en veure'rn apurada vos cridàs i compareixeríeu, fos allà on fos: veiam si veniu més que depressa a donar-me un camí per sortir d'aquest altre encallador a on m'ha tornat tirar el rei amb aquesta comanda sobre En Mirando.

Encara no ho hagué acabat de dir, com izas! ja compareix sa jaieta de ses dues cintes, dient tota remolesta:

—¿M'has cridada? Idò ve-me-t'aquí. Ja pots esser partida a dir-me coses. ¿Quina és s'altra comanda que t'ha donada el rei sobre En Mirando?

En Juanet li conta fil per randa sa comanda del rei, i llavò li diu que En Mirando havia rigut tres vegades mentres el menava a ca'l rei. Sa jaieta s'escoltà bé En Juanet i llavò li diu:

—Mira, escolta bé lo que et dic: Diràs an el rei que, per fer parlar En Mirando, has menester un gaietet amb un cap d'or i un de plata. Tu llavò agafes aquell gaietet pes cap de plata i pegues amb so cap d'or damunt es cap [135] d'En Mirando dient-li: ¿Per què te calares a riure sa primera i sa segona i sa tercera vegada, com te menava a ca'l rei? I En Mirando t'ho dirà, i ja veuràs quin ball s'armarà amb ses tres contestes que En Mirando farà. An En Mirando, sempre que el preguntaràs, li has de dir: —Mirando Mirando! —I ell te contestarà: —¿Què mana, missenyor Predicando?

—¿M'ho assegurai, germaneta, que me dirà bé, tot això que me comanau? diu En Juanet.

—T'ho assegurai! diu sa jaieta.

—Idò, Déu vos pag la caritat, germaneta! diu En Juanet. Poreu ver sa vostra via i jo faré sa meua! An el rei me'n vaig més que depressa.

En Juanet se'n va an el rei, li demana es gaietet amb un cap d'or i s'altre cap de plata, el rei le hi fa fer i l'entrega an En Juanet, i fa unes dictes: que tothom que vulga sentir parlar En Mirando, que comparega.

Compareix tota la ciutat, i En Juanet se presenta amb En Mirando fermat amb so dogal d'or pes coll davant el rei i tota la cort i tota la ciutat.

—¿Que porem començar, senyor rei? diu En Juanet.

—Sí fa, diu el rei. ¡Hala, espedeix! i sortiguem-ne!

Aquí En Juanet agafa es gaiatet pes cap de plata, i pega amb so cap d'or an En Mirando pes cap, dient:

—Mirando, Mirando!

—¿Què mana, missenyor Predicando? respon totd'una s'animal.

—¿Per què te calares a riure quan dins es bosc te vaig passar es dogal d'or pes coll i vaig començar a estirar-te cap a ca'l rei?

—¿I qui no hauria rigut, allà on tants d'homos com eren venguts no eren estats capaços de fermar-me, i haver hagut de venir una donzella a posar-me es dogal?

I tothom s'exclamà:

—iMirau! iI li ha dit donzella, i és donzell!

En Juanet pega altre cop an En Mirando su es cap, amb so gaiatet pes cap d'or, dient: [136]

—Mirando, Mirandol

—¿Què mana, missenyor Predicando? respon s'animal.

—¿Per què te calares a riure, demana En Juanet, quan topàrem aquell infant del rei que duien a enterrar?

—¿I qui no hauria rigut, diu En Mirando, de veure que es qui no era son pare plorava, i es qui ho era cantussetjava?

—Però ¿i que no era el rei, qui plorava?

—Lo que he dit, dic, i no em desdic! respon En Mirando.

—iMirau què ha dit! s'exclama tothom. ¿I s'infant mort era del rei i de la reina?

Aquí tothom se posa a fer pensaments sobre lo que poria esser sa dita d'En Mirando.

Però En Juanet torna pegar cop devés es cap d'En Mirando amb so cap d'or des gaiatet, dient:

—Mirando, Mirando!

—¿Què mana, missenyor Predicando? diu s'animal.

—¿I per què te calares a riure, diu En Juanet, com te vaig menar dins s'estable del rei?

—¿I qui no hauria rigut? diu En Mirando. El rei, que és un homo tan destre i tan trempat per totes ses coses, allà on se creu tenir criats, té criades; i allà on se creu tenir criades, té criats.

—Juanet, diu el rei, fe-li explicar aquest misteri ara mateix an En Mirando.

En Juanet aquí entaferra cebaiol devés es cap d'En Mirando amb so cap d'or des gaiatet, dient:

—Mirando, Mirando!

—¿Què mana, missenyor Predicando? diu s'animal.

—Que expliquis es misteri d'aqueixes paraules que has dites.

—Que regoneguen ses sentinel·les de sa cambra de la reina i te regoneguen a tu.

El rei a l'acte mana que es faça tal regoneixement. El feren, i resultà que aquelles sentinelles no eren [137] fadrines, com volia demostrar es vestit que duien, sinó fadrins vestits de dona, i En Juanet no era cap donzell, com volia demostrar es vestit de soldat que duia, sinó una donzella ben garrida i ben taiada de totes ses parts des seu cos. Tothom en romangué esglaiat i amb sos cabeis drets.

Era la reina, d'amagat del rei, que feia anar desfressats de dona ses sentinelles de sa seua cambra, per fer amb ells coses que no pertocaven poc ni gens.

El rei no en va tair més: fa fermar la reina a ses coes de quatre cavalls i fa altre tant amb totes ses sentinel·les de sa cambra reial. Cada cavall d'aquells pren per son vent i cadascun se'n dugué un tros d'aquelles còrpores pecadores, i les rossegaren fins que en quedà cap bocinet.

En Mirando resultà esser una ànima encantada per amor des pecats de la reina; i amb sa sentència del rei, romangué desencantada i se n'anà allà on el Bon Jesús va dispondre.

Ara En Juanet, vist de tothom que no era Juanet sinó Juaneta, el rei se casà amb ella. Se feren unes noces de pinyol vermei i un ball ben vitenc, i festes per llarg. I encara deuen ballar i fer festa, si no se són aturats ni se són morts.

I al cel mos vegem tots plegats. Amèn.

† ANTONI M. ALCOVER, PRE.

Ciutat de Mallorca, 8 de Març de 1930.

Nota marginal a la rondalla d'En Mirando (138-140)

He cregut interessant de publicar aquesta rondalla, una de les darreres que escrigué Mn. Alcover, no sols perquè és inèdita, sinó també perquè el seu tema és interessantíssim sota el punt de vista literari-mitològic.

La rondalla d'En Mirando és evidentment una de tantes de versions de la llegenda de Merlin, el famós màgic i profeta de la cort del rei Artur. Ho demostra la seva missió de descobrir la infidelitat de la reina, i ho demostra també la curiosa circumstància de les tres rialles d'En Mirando, que reflecteixen les rialles misterioses del profeta que han estat estudiades per Alexander H. Krappe.²⁵ Ara el que manca aclarir (i no estam preparats per estudiar-ho fonament) és si la rondalla mallorquina d'En Mirando procedeix de les narracions medievals de la vida de Merlin, o si prové de les nombroses contarelles orientals, principalment índies, de les quals la llegenda de Merlin sembla estar inspirada.²⁶ [139]

Un detall hi ha que tal vegada doni fonament a suposar l'origen merlinià de la nostra rondalla: és el nom d'En *Mirando*, que realment té semblança amb *Myrddin*, vertader nom bretó del profeta arturià. En la transformació de *Myrddin* en *Mirando* hauria influït la contaminació del llatí *mirandus*, admirable. La influència del llatí eclesiàstic es demostra, per altra part, en l'expressió «Missenyor *Predicando*», que el misteriós animal-profeta usava per anomenar la donzella que l'havia capturat.

Un cas de llatinisació a base del verb *admirari*, es troba en les deformacions baix-llatines del grec *amerados* per a significar 'almirall': *admiratus*, *admirandus*, *admirabilis*, *admirarius*, etc., són variants que es troben en els documents llatins medievals com a sinònimes de 'almirall' o

²⁵ Nota (1) de l'original: A. H. Krappe, *Le rite du Prophète*, en *Studies in English Philology*, A Miscellany in honor of Frederick Klaeber, Minneapolis, 1929, p. 340 i ss.

²⁶ Nota (2) de l'original: Cfr. A. H. Krappe, *La naissance de Merlin*, en *Romania*, LIX, 12 i ss.

de 'cabdill sarraí'; l'emperador del Marroc, anomenat en aràbic *Emir-al-Muminin* ('príncep dels creents'), era designat pels cristians amb el nom llatí *Admirabilis mundi*.²⁷

Aquesta gran mobilitat i intensificació de formes era afavorida segurament pel gran prestigi de què estava revestida des del segle XIII la personalitat de l'almirall, d'aquell home que dominava la mar i de qui es contaven grans proeses, suficients per a justificar davant els ulls del poble el títol d'*admirable* per antonomàsia.²⁸ Doncs bé, el mateix motiu de relació amb *admirar* es troba en la personalitat d'un esser extraordinari com Merlin o com el nostre Mirando, per la seva vidència sobrenatural i pel seu do de profecia.

El mateix episodi de la captura de l'animal per una donzella que li posa un dogal, podria ésser una [140] reminiscència de la captura de Merlin dins el cercle màgic de la fada Viviana.

En resum, és la rondalla d'En Mirando una peça folklòrica plena de problemes suggestius, que oferim a l'estudi dels tècnics.

F. DE B. MOLL

Glanures dans le Dictionari Alcover-Moll (140-142)

Beninoy.

L'article du *Diccionari* reproduit à peu près mon article de *Lexicalisches aus dem Katalanischen*, p. 27: «tal vegada és derivat del llatí BENIGNU ab

²⁷ Nota (3) de l'original: Cfr. Du Cange, *Glossarium mediae et infimae Latinitatis*, ed. Niort, I, 226.

²⁸ Nota (4) de l'original: Cfr. F. de Moll, *Sobre la historia de un vocablo: «almirante», «almirall»*, en la revista *Studia*, I (Palma de Mallorca 1929), p. 38 i 87.

el sufix diminutiu amorós -oy (cfr. *ninoy* > *noy*, mallorquí *garridoy*, català *bonicoy*, etc.)». Les auteurs ajoutent encore: «La forma *beninoni* presenta el sufixe modificat per tal de construir una fórmula apofonica, fent ressortir el contrast del *beni* inicial y del *noni* final».

De même, Meyer-Lübke dans *REW*³ s. v. BENIGNUS a accepté mon explication, bien que le développement du GN me semble assez douteux.

Dans un compte-rendu du *Französisches Etymologisches Wörterbuch* de W. von Wartburg publié dans *Die neueren Sprachen* LIII, p. 21, j'avais attiré l'attention des romanistes, à propos de norm. havr. *bénoni* 'enfant préféré', châtenois *benoñeni* 'fils gâté, préféré' = *Benjamin*, sur le catalan *beninoni*, *beninoy*, Un article de M. F. Cramer sur les expressions gallo-romanes pour [141] 'dernier-né'²⁹ cite les mots de Moissy, *Patois normand* p. 64, à propos de *benoni*: «Les noms de Benjamin et de Bénoni s'appliquent, d'après la Bible, au même individu, le plus jeune des enfants de Jacob. Le patois normand, pour exprimer l'idée de prédilection que renferme le nom de Benjamin, a choisi l'autre nom, celui de Bénoni, qui, comme le prouve le passage suivant de la Génèse, a cependant une signification bien différente: «Mais Rachel, sentant la vie lui échapper par la force de la douleur, nomma son fils Bénoni, c'est-à-dire le fils de ma douleur; et le père le nomma depuis Benjamin, c'est-à-dire le fils de la droite, le bien aimé».

Le passage biblique en question est Gen. XXXV, 18 (voir Forcellini, *Lexicon totius latinitatis*, s. v. BENJAMIN). Il faudrait donc introduire une division dans l'article du *Franz. Etym. Wörterbuch*: 1, *Benjamin...*, 2, *Benoni...*, et grouper avec les mots patois français que j'ai cités plus haut, le cat. *beninoni*, qui remonte à *un benoni* 'Benjamin' croisé avec les nombreux noms arabes commençant par *Beni-* ou formé d'après le rythme que suggèrent les auteurs du Dictionari.

Beninoy est une déformation secondaire (suffixe hypocoristique -oy). L'enfant dernier-né est quelquefois plus pesant et moins gaillard que les

²⁹ Nota (1) de l'original: *Zeitschrift für romanische Philologie*, LIV, p. 221 et suiv.

autres (v. Cramer p. 227), de là l'acception 'mou, sans énergie': «*persona massa bona, que de tan bona resulta beneytona*».

Caninea.

Le *Diccionari* donne l'acception 'multitud d'infants' et donne l'étymologie: «*caní, com si diguéssim 'multitud de cans' (cfr. el mot canalla...)*».

Je crois que le 'chien' s'est immiscué après coup dans un mot d'une toute autre provenance: cf. *cananea* [sc. [142] *terra = terra Canaan*] que représente le napol. *kananea* «Ghetto, unruhiges flaus» cité par Meyer-Lübke REW³ núm 1569 s. v. CANANAEUS. Le nom de peuple *canineu* en ancien provençal montre la même voyelle *-i-*. On trouve dans le *Burlador de Sevilla* de Tirso de Molina dans la bouche d'un valet l'exclamation populaire *ivalgame la cananea!*, qui, d'après l'éditeur M. A. Castro, serait un *hacanea* déformé (p. 187 de l'édition de «Clàssicos castellanos»). Je serais plutôt porté à douter: ne serait-ce pas pourtant cette *mulier chananaea* 'gentilis' de l'Évangile de Matthieu (XV, sur laquelle existe une homilie (voir Forcellini)?

L'acception d'«avare» qu'a le logoudorien *kananeu* cité par le REW, remonte au passage des Proverbes, XXXI, 24: *Sindonem fecit et vendidit, et cingulum tradidit chananeo = 'negotiatori'*.

La signification du mot catalan s'expliquera par un sens intermédiaire 'ghetto' (comme il est attesté à Naples), ensuite 'grand désordre', 'cohue' et de là (avec immixtion de *canalla*) 'multitude d'enfants'.

LEO SPITZER

Université d'Istanbul.

[143]

Lliçons elementals de Gramàtica Catalana (143-147)

MORFOLOGIA

LLIÇÓ 10a

Els articles definits

105. L'article definit. —106. Formes contractes de l'article. —107. Article baleàric. —108. La forma *so*. —109. L'article neutre.

105. L'article definit usat correntment en la llengua literària presenta aquestes formes:

el (davant mot començat en consonant)

Masculí singular:

l' (davant mot començat en vocal)

Masculí plural: *els*

la (davant mot començat en consonant o en *i*, *u* àtones).

Femení singular

l' (davant mot començat en vocal que no sia *i* o *u* àtones).

Femení plural: *les*.

El, *els* són formes relativament modernes de l'article masculí. *Lo* i *los* són les formes antigues, usades de tots els clàssics i dels escriptors renaixentistes anteriors a la reforma Fabra, i vives encara avui en el parlar de bona part de Catalunya i del País Valencià. Sembla que actualment les formes *lo* i *los* estan bandejades implacablement de la llengua escrita, sense cap raó que ho justifiqui, al nostre entendre. Molt sovint els poetes

podrien obtenir, amb les formes *lo* i *los*, matisacions de ritme i d'eufonia que no s'obtenen amb *e* i *els*. [144]

Exemples de l'ús encertat de *lo*.

«Damunt *lo* front de la serra
bé pots, cor meu, reposar»...

(Costa i Llobera)

«I en l'altre ronca, assedegat de presa,
lo lleó de Venècia amb sos cadells».

(J. Verdaguer)

Si en el primer exemple diguéssim «damunt *e/* front de la serra» i en el segon «*e/* lleó de Venècia», resultaria alterada la bona distribució de síl·labes llargues i curtes en el vers, i aquest perdria un element estètic que tal vegada no tothom és capaç de percebre, però que no per això deixa d'ésser un valor real.

Quan En Ruyra escriu, en *El País del Pler*.

«els nois *els* ulls tanquen
i la son els venç»,

deixa perdre evidentment un bon efecte rítmic que hauria obtingut escrivint:

«els nois *los* ulls tanquen»...

Nosaltres defensam, doncs, no el predomini de *lo*, sinó el dret d'usar aquesta forma (que és la més tradicional, clàssica i encara estesa avui en el llenguatge viu), sobretot quan pot aportar un benefici a la bellesa de l'estil.

106. L'article definit masculí, quan va seguit d'una paraula començada en consonant i precedit d'una de les preposicions *a, de* o *per*, es contreu amb elles i resulten les formes *al, del, pel*, i en el plural *als, dels, pels*. Exemples: «*Al* temps que el gran Alcides anava per la terra» (Verdaguer); «Quan *al* mig del rotlo vaig haver fet lloc» (P. d'A. Penya); «La primera llei fou dita *pel* govern del rusc humà» (J. Alcover).

Quan l'article masculí va seguit de vocable començat en vocal, no sofreix contracció amb les preposicions, sinó amb la vocal següent.

L'article femení no sofreix contracció amb preposicions. [145]

107. Hi ha un altre article, que es sol anomenar «baleàric» perquè és el que domina en el parlar de les Balears, i presenta aquestes formes:

es (davant mot començat en consonant)

Masculí singular:

s' (davant mot començat en vocal).

es (davant mot començat en consonant).

Masculí plural:

ets (davant mot començat en vocal).

sa (davant mot començat en consonant)

Femení singular:

s' (davant mot començat en vocal).

Femení plural: *ses*.

Aquest article té poc ús en els escrits, perquè tothom qui escriu literàriament adopta l'article general, *el, la*. Aquesta substitució té el seu fonament en la conveniència de facilitar la comprensió dels escrits d'autors baleàrics entre els llegidors del continent.

Els mallorquins, menorquins i eivissencs conscients no es senten gens violentats per l'adopció de l'article literari (*el, la*) perquè aquest article conserva una gran vitalitat en el parlar viu de les illes Balears. És ver que per determinar la majoria de paraules baleàriques s'empra l'article dialectal *es, sa* (*es cavall, sa cuina, ets homos, ses dones*); però s'usa indefectiblement l'article literari amb una multitud de paraules nostres que mai per mai han admès l'article baleàric: tothom diu *la mar, el rei, el Papa, el bisbe, el rosari, la vera creu, dur la doma, fer la bona*, etc. L'article literari és, doncs, ben viu entre els insulars, i adoptant-lo absolutament en els escrits literaris no feim altra cosa que ampliar un poc el seu ús en benefici de la unitat idiomàtica. A més, aquesta substitució de l'article dialectal pel literari està justificada per la tradició: en tots els documents oficials mallorquins [146] de tots els segles apareix usat *el* i *la* en lloc de *es* i *sa*;³⁰ a Pollença encara domina absolutament l'article literari (*eu, l', la*); i per altra banda les cançons populars de les nostres illes demostren la mateixa tendència a la superació del dialectalisme:

«Jo no hauré de menester
mocador per recordança;
ja em bastarà l'enyorança
el temps que tot sol viuré».

108. L'article baleàric masculí, quan va precedit de la preposició *amb*, apareix amb la forma *so*, plural *sos*. Exemple: «Umpl, se'n torna amb *sos* odres plens» (A. M. Alcover).

És un cas de duplicitat (*es* i *so*) comparable a la de l'article literari (*el* i *lo*).

³⁰ Nota (1) de l'original: Basta repassar qualsevol dels milers de documents mallorquins publicats en el *Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana*, per a observar aquest predomini quasi absolut de l'article literari.

109. Fins ara hem parlat de l'article definit considerat com a determinador d'un substantiu, i per tant com a participant del gènere gramatical del substantiu que el segueix: tenim, doncs, article masculí (per exemple *el cor, els ulls*) i article femení (com *la mare, les escoles*). Però a vegades la forma masculina de l'article va seguida immediatament d'un adjectiu singular o de tota una oració introduïda pel relatiu *que*, i en aquests casos se'n diu article neutre, que en realitat equival a un pronom neutre (*això, allò*) o a la locució *la cosa*. Exemples:

«*El millor que pots fer és anar-te'n*» (equivalent a «*la cosa millor que pots fer és anar-te'n*»);

«*El que tu dius no és ver*» (equivalent a «*això que tu dius no és ver*»).

En la llengua literària antiga, l'article neutre era *lo* davant mot començat en consonant, i *l'* davant mot [147] començat en vocal; i si anava precedit d'una de les preposicions *a* o *de* sofria contracció amb elles (*al, del*). És a dir, que tenia les mateixes formes de l'article masculí (cfr. § 10-5). Exemples:

«*En fer lo contrari està amagat gran verí*» (Eiximenis, *Terç del Crestià*, c. 129). «*Per tal que fos pus baix que'ls angels e pus alt que les bèsties e que hagués alcuna cosa comuna ab lo sobirà e ab lo jussà*» (Bernat Metge, *Somni*). «*En saber diverses coses que al spiritual o al temporal no li aprofiten*» (ibid.). «*Tu has dit lo pijor que has pogut de dones*» (ibid.). «*Loaren lo que aquell baró hauia dit*» (*Tirant lo Blanc*). «*Complit tot lo dessus dit*» (ibid.).

En la reforma gramatical moderna, així com s'ha eliminat completament la forma *lo* davant els substantius masculins, s'ha foragitat també com a article neutre, encara que en la llengua viva s'usa el *lo* neutre per tot arreu, fins en aquelles regions que desconeixen aquesta forma com a article masculí, i fins i tot a les Balears, on l'article masculí general no és *el* sinó *es*. Aquest predomini del *lo* com a article neutre, és tal vegada degut a la influència castellana, principalment en locucions com *lo harmoniós, lo indecent, de lo millor*, que els clàssics catalans haurien escrit *l'harmonió, l'indecent, del millor*. Però quan l'article *lo* precedeix un

adjectiu començat en consonant i no va precedit d'una de les preposicions *a, de* o *per* (amb les quals pertoca contreure'l: *al, del, pel*), no pot esser mirat realment com a castellanisme.

Fins i tot l'adopció de la forma *lo* davant adjectiu començat en vocal podria denotar, més que influència castellana, una tendència natural del català a distingir en tots els casos la funció de l'article neutre per evitar la seva confusió amb l'article masculí.

[148]

CRÒNICA (148-152)

Visites a les nostres oficines.

El Dr. Chaytor.

Dia 30 d'agost proppassat ens honrà amb la seva visita l'il·lustre Dr. E. H. Chaytor, professor de la Universitat de Cambridge i ben conegut entre els romanistes pels seus treballs sobre l'antiga literatura provençal.

Ens féu la seva presentació el nostre bon amic senyor Joan Mascaró, professor de literatura anglesa a la Universitat de Barcelona.

Ambdós professors examinaren els immensos materials que tenim ordenats dins les calaixeres lexicogràfiques i que meresqueren del Dr. Chaytor paraules d'admiració; mirà també el professor anglès el nostre Diccionari, del qual féu amables elogis, i s'oferí a fer-ne propaganda entre les Universitats i altres institucions d'alta cultura d'Anglaterra.

La Dra. Sponer

Fa alguns mesos que rebérem també la visita d'una altra catalanòfila estrangera, la Srta. Margot Sponer, encarregada de curs a la Universitat de Berlín, que vingué a Mallorca per completar amb la confrontació de manuscrits el seu estudi i edició crítica del Llibre de *Consolació d'ermità*, obra del nostre Ramon Llull. Ens féu una pila de consultes sobre coses dubtoses del llenguatge lul·lià, i tinguérem el gust d'acompanyar-la i ajudar-li en les seves recerques, principalment a la Biblioteca Provincial de Palma, tan rica de fons lul·lians. [149]

Nous volums de la Biblioteca «Les Illes d'Or».

Seguim publicant amb regularitat els volums que formen la nova *Biblioteca «Les Illes d'Or»*, que el públic baleàric acull amb mostres de simpatia creixent.

Darrerament han aparegut els següents:

Nº. 3. *Novel·letes Menorquines* per Àngel Ruiz i Pablo.

Nº. 4. *Cançons populars mallorquines*. Selecció i comentari per Francesc de B. Moll.

Està en premsa el nº. 5: *La Conquesta de Mallorca per Jaume I*, estudi tècnic militar per Miquel Ribas de Pina, Tinent Coronell d'Artilleria, C. de l'Acadèmia de la Història.

En preparació hi ha volums de poesies, comèdies de Bartomeu Singala i altres autors populars, monografies d'història de Mallorca i de les illes germanes, etc.

Afegitó a l'article del Dr. Spitzer

Honram avui les nostres pàgines amb un article etimològic de l'eminent filòleg alemany Dr. Leo Spitzer, professor de la Universitat d'Istanbul. Quan ja teníem l'article imprès, hem rebut de l'autor un paràgraf addicional, que diu això:

Le nom hébreu «Benjamin» a été senti comme diminutif dans les langues possédant un «-ino» diminutif. Voici un passage curieux tiré d'une nouvelle italienne de Giovanni Procacci («Prose moderne italienne», ed. Martini, 1907, p. 223), intitulée «Lo Tio Beniam»:

«S'inquietava moltissimo del suo dolce nome de Beniamino ogni volta che doveva adoprarlo per raggloni ufficiali. Avvezzo a atteggiarsi sempre a soldato, e a gridare anche in casa come se fosse in piazza d'arme, avrebbe voluto cambiarlo; ma era il nome del nonno, e lui su queste tradizioni di famiglia non transigeva. Si contentò di troncarlo, e di sentirsi chiamato da tutti e chiamarsi anche da sè, con soldatesca risoluzione, Beniam».

Ce type curieux a donc réagi à sa façon, par le «troncamento», contre le sentiment linguistique qui met autour du nom du dernier-né une atmosphère d'enfant gâté.

LEO SPITZER

[150]

Rectificació.

El nostre bon amic l'historiador eivissenc Mn. Isidor Macabich ha publicat en el *Diario de Ibiza* un article en què ens tributa elogis excessius, que agraïm però que no acceptam sinó com una prova de benevolència exagerada, i rectifica la nostra opinió manifestada en el darrer nombre del BOLLETÍ sobre el nom de lloc *Balanzat*.

«Regularmente por exceso de concisión en mí, —diu Mn. Macabich— no interpretó cumplidamente mi razonamiento el señor Moll. Dando esto al suyo una base infundada.

«Con la reconquista, en 1235» —anoto yo, ciertamente, en la Monografía «Ebusus», «vino a tomar el nombre de «Balanzat» uno de los principales términos en que se dividía la isla durante la dominación sarracena: el de «Benizamid». «Pero este nombre» —advierdo allí mismo, a continuación—, «no fué introducido por los conquistadores: tráelo una de las «carias» del propio término de «Benizamid» en la escritura de reparto. Esto me indujo a consultar el caso con el sabio arabista Rdo. D. Miguel Asin...»

«O sea, que al dar los nuevos pobladores cristianos del siglo XIII el nombre de «Balanzat» al término de «Benizamid» no hicieron más que cambiar este último por el de una de las «carias» («caria» significa lugar foráneo de pocas casas) pertenecientes al propio término durante la época árabe: la «caria de Balanzat», cual consta en la escritura de reparto de la isla entre los conquistadores. Dieron al todo el nombre de una de sus partes. No modificaron el nombre de «Benizamid», sino que lo substituyeron por otro tomado de la propia toponimia arabica.

«Trátase, pues, de dos nombres coexistentes, simultáneos, entre los cuales podrá haber, por tanto, una relación de semejanza, pero no de continuidad o evolución.

«De aquí que, atendiendo a que el nombre de «Balanzat» era a anterior a la Reconquista (contra el supuesto del benemérito Mossén Alcover y del propio señor Moll), consultara yo el caso con el señor Asín, por si podía tratarse de un nombre realmente árabe, no obstante las [151] apariencias de formación románica que el señor Alcover señalaba (de acuerdo por cierto con la tradición heráldica de la familia ibicenca «Balanzat») y que estimaba yo muy atendibles. Y de aquí que, negada la contextura arábica de tal nombre por el señor Asín, y hasta insinuado por el mismo su entronque románico (en el mismo sentido que el señor Alcover), viniera yo a aceptarlo como tal, y juzgue que así cabe seguir clasificándolo, fundamentalmente, en tanto que se opongán razones de mayor entidad.»

† Amics morts.

Rd. P. Samuel d'Algaida. Ens ha deixats, abans d'entrar a la vellesa, aquest virtuós i treballador caputxí, que havia dedicat gran part de les seves activitats a estudis sobre la història cultural de Mallorca i havia publicat interessants treballs en les prestigioses revistes *Estudis Franciscans* i *Criterion*. Una de les seves principals curolles era l'estudi i exaltació de la gran figura del Beat Ramon Lull, i aquests anys darrers havia intervingut eficaçment en la preparació del centenari lul·lià. Era un bon amic de l'obra del Diccionari i amic personal nostre, com ho era de tots els qui treballen pels ideals mallorquinistes. Al cel lo vegem.

Sra. Anna Canalias. Dia 4 del juliol proppassat, després de llarga malaltia, se morí en la seva vila natal de Molins de Rei la cultíssima i integèrrima Sra. Anna Canalias, professora de l'Escola Normal de Girona. Havia passat més de dotze anys a Mallorca com a professora de Pedagogia de la Normal d'ací, i s'havia guanyat la simpatia i el respecte de tothom per la seva extensa cultura, integritat moral i esperit de justícia, per la seva

protecció a totes les obres culturals i de beneficència, i per la seva amabilitat i generositat envers dels humils. Era poetessa delicada, una de les primeres figures femenines del catalanisme. La coneguérem fa molts anys, quan fórem condeixebles seus en les lliçons de llengua aràbica que ens donà el professor Sr. Fernando Montilla. Després la tractàrem amb relativa assiduitat, com a membres directius, amb ella, de la societat *Foment del [152] Civisme*, on sempre aparegué la figura de Na Canalias com a portaveu i símbol de serenitat, d'equanimitat i d'entusiasme per tota obra bona, de tolerància per totes les idees sinceres i d'intolerància per totes les injustícies. Era subscriptora i propagandista del nostre Diccionari, protectora d'aquest BOLLETÍ, i els seus consells i iniciatives havien tingut part important en el nostre projecte de la Biblioteca «Les Illes d'Or», que avui és una bella realitat. Per les seves altes qualitats i per les atencions que sempre ens havia tingudes, llamentam de tot cor la mort d'aquesta insigne patriota i bona amiga, que Déu tenga en la seva santa glòria.

Dr. David S. Blondheim. Llegim a la premsa nord-americana la trista nova de la mort de l'eminent romanista David Simon Blondheim, Professor a la Universitat Johns Hopkins de Baltimore. S'és mort jove, quan tot just havia complit cinquanta anys i estava en la plenitud de la producció científica. S'havia especializat en l'estudi del francès medieval i del llenguatge judeo-romànic, i havia publicat sobre aquests temes treballs notables que li havien donat gran prestigi dins el món savi.

Fa devés tres anys que es posà en relació epistolar amb nosaltres, subscriuint-se al Diccionari i manifestant gran interès envers de les nostres publicacions. Parlà al professor Mario Roques, Director de la prestigiosa revista parisenca *Romania*, perquè publicàs un article nostre en què exposaríem el pla i execució de l'obra del Diccionari, article que M. Roques acceptà amb molt de gust; però l'acumulació d'altres treballs urgents ens ha impedit fins avui de redactar el dit article.

[153]

Consultes de Llenguatge (153)

Veig que uns escriuen Ramon Lull i altres Ramon Llull ¿Qui té raó? —
M. C.

CONTESTA

El llinatge del Beat Ramon no és altre que el llinatge actual *Llull*, molt estès a Mallorca, i que es pronuncia i s'escriu amb *ll* inicial. Per tant, evidentment pertoca escriure *Ramon Llull*.

La causa d'haver-se generalisat temps enrera la grafia *Lull* és, en part, el predomini d'aquesta forma en els manuscrits antics, i en part la influència de la forma llatinisada i castellanisada *Lulio*. Però això no són motius raonables. La segona causa (influència castellana) no hi haurà ningú que l'admeti com a vàlida. I si és la primera (predomini de la forma *Lull* en els manuscrits antics), no té més valor que l'altra; perquè si haguéssim de conservar la *l* inicial que apareix en els vells manuscrits en lloc de la *ll*, també hauríem d'escriure *leó*, *ladre*, *loc*, etc., puix que així es solia escriure antigament. Per altra banda, hem vist diferents manuscrits lul·lians on es troba escrit *Ramon llull* i no *lull*.

Tal vegada hi haurà qui faci una objecció: ¿perquè hem d'escriure lul·lià amb *l* inicial? La raó és aquesta: s'escriu lul·lià, no com a derivat de *Llull*, sinó com a llatíisme escolàstic pres de la forma *lullianus* adoptada pels comentadors de les obres del savi mallorquí. D'una manera semblant, els francesos escriuen *cartésien* com a llatíisme (de *cartesianus*), i no *descartien* que seria el derivat francès normal de *Descartes*.

F. DE B. MOLL

Notes bibliogràfiques (154-158)

MANUEL SANCHIS GUARNER. *La llengua dels valencians*. «L'Estel». Quaderns d'Orientació Valencianista. València. 1934. —80 pàgines.

Vetací un excel·lent llibret de divulgació que es proposa i compleix dues finalitats: demostrar *quina és la llengua dels valencians*, i orientar sobre *què cosa és la llengua dels valencians*. En la fecunda activitat que està desplegant avui el valencianisme, aquest opuscle serà una bona guia i una arma amb què els propagandistes podran contestar a les objeccions dels aprovincianats i portar en molts de casos la convicció als enteniments serens.

L'obreta de Sanchis Guarnier consta de cinc capítols, que es poden resumir així:

I. *L'obligatorietat de la llengua*. Exposa la doctrina nacionalista, distingint entre Nació i Estat. Diu que «els factors de la nacionalitat són la Geografia, la Història, l'Economia i la Cultura pròpies... La determinació de la Pàtria és la consciència nacional que s'expressa per la voluntat d'esser lliures, dret que reclamen els pobles d'una consciència nacional desperta, i en la manifestació d'eixa voluntat consistix el veritable fet diferencial. L'expressió més sensible d'este fet diferencial és la llengua pròpia». Segueix desplegant aquesta argumentació per arribar a la conclusió que «la llengua dels valencians és el valencià».

II. *La defensa de la llengua*. Exposa i refuta els principals arguments que solen oposar-se pels antivalencianistes al conreu del valencià: el d'aquells que diuen que el valencià no és més que un dialecte; el dels que el volen bandejar perquè és una llengua poc parlada i el món marxa cap a la unitat; el dels que voldrien limitar el [155] seu ús a les esferes populars i familiars, i el d'aquells que suposen que és una llengua grossera i impròpia de persones elegants.

III. *La bellesa de la llengua*. Copia tres elogis del valencià formulats per tres escriptors castellans (Cervantes, Castelar, Menéndez Pelayo), i comenta després imparcialment i amb aguda crítica científica els elogis que n'han volgut fer alguns valencianistes, fundats en suposades superioritats i inferioritats estètiques d'una lletra a una altra.

IV. *La Geografia de la Llengua*. Assenyala amb mapes i estadístiques l'extensió geogràfica de la llengua catalana i el nombre d'homes que la parlen, la divisió en dialectes, els límits i fronteres amb el castellà, i finalment les principals característiques dialectals de la varietat valenciana.

V. *La Història de la Llengua*. Exposa sumàriament les principals teories que han estat formulades sobre aquests punts històrics: «La llengua dels valencians, ¿és una llengua autòctona o importada? És a dir: ¿és una llengua portada per les hosts del rei En Jaume, o ja era parlada al País Valencià abans de la Reconquesta? I si ens la portaren els conqueridors, ¿quina llengua era esta? ¿Era provençal?; ¿era catalana? ¿Quina és la subagrupació romànica del nostre idioma? ¿Pertany al boldró gal·loromànic, o és una llengua musaràbica peninsular, o és un parlar de nissaga ibèrica, com alguns pretenen?»

Acaba el llibre amb unes *Conclusions* en què advoca per l'estudi desapassionat, vertaderament científic i objectiu, dels problemes lingüístics valencians, especialment dels que es refereixen directament a la història de la llengua, a la determinació definitiva de l'origen i filiació del valencià.

Ja hem dit al començament d'aquesta nota el concepte altament favorable que ens mereix el llibret de l'amic Sanchis, i no dubtam d'afirmar que aquest opuscle és tota una revelació del futur mestre dels filòlegs valencians. Dins totes les seves pàgines se veu el coneixement clar que té de les qüestions que tracta; se manifesta bé la seva bona preparació, molt superior a la desconsoladora superficialitat amb què fins avui havien treballat els lingüistes valencians.

Una de les virtuts que demostra posseir Sanchis Guarnier és una circumspecció extrema, una gran moderació en l'emissió d'opinions [156] pròpies i en la crítica de les alienes. Gos a dir, però, que aquesta virtut

arriba a esser excessiva, en tal manera que la prudència arriba a vegades a convertir-se en tímida. Ell ja diu, modestament, que els escassos estudis que té fets no li permeten desautorisar cap de les eminències filològiques que defenen les tesis diferents. Però tenim la impressió que els seus estudis són suficients i sobrants per a declarar francament absurda, per exemple, la teoria de Mn. Grandia sobre l'origen hebraic de la nostra llengua. Si el llibret de Sanchis anàs destinat a un públic de filòlegs, seria innecessària aquesta declaració, per massa obvia; però anant dirigit a un públic de tota mena i en el qual predominen els no iniciats, ¿qui t'ha dit, amic Sanchis, que a algun o alguns lectors no els entri l'afició a la teoria semítica i no la prenguin com a article de fe?

Petites errades a corregir: en la pàg. 29, posa el manacorí com a dialecte diferent del mallorquí (segurament per una interpretació exagerada d'unes paraules de Barnils); en la pàg. 56 diu que el text de les *Homilies d'Organyà* no està gens provençalísat, i no és exacte: precisament aqueixes homilies semblen una adaptació d'un sermonari provençal i presenten bastants senyals d'aquesta procedència (cfr. *Les Homilies d'Organyà*, transcripció diplomàtica per Antoni Griera, Barcelona 1917, p. 7); en la pàg. 69 diu que la pronúncia de /l/ és incorrecta gramaticalment en casos com *espal·la*, *armel·la*, *cél·lebre*, la qual afirmació només és vertadera en quant al darrer exemple; en els mots *espal·la* i *armel·la* per *espatlla*, *ametlla*, el so de doble /l/ difereix de la pronúncia del català oriental, però no pateix de cap incorrecció.

F. DE B. MOLL

Catálogo de los ponderales monetarios del Museo Arqueológico Nacional, con diversas notas numismáticas, por FELIPE MATEU Y LLOPIS, Dr. C. H., Archivero-Bibliotecario, de la Sección de Numismática del mismo Museo. Madrid, 1934. —XX-290 pàgines.

F. MATEU I LLOPIS. *Les relacions del Principal de Catalunya i els regnes de València i Mallorca amb Anglaterra, i el [157] paral·lelisme monetari d'aquests països durant els segles XIII, XIV i XV.* (Notes per a un assaig). Castelló de la Plana, 1934. —125 pàgines.

El Sr. Mateu i Llopis dedica els seus pacients treballs a estudiar i donar a conèixer la moneda com a exponent de l'intercanvi de la cultura entre el nostre país i els altres pobles europeus. En aquestes dues obres s'acredita com a numismàtic ple d'erudició, digne successor dels Vives Escudero i dels Botet i Sisó.

No essent apropiat al caràcter d'aquest BOLLETÍ parlar de la numismàtica considerada en si mateixa, ens limitarem a assenyalar el gran interès lexicogràfic que també tenen els llibres del Sr. Mateu per a determinar la vertadera equivalència dels noms de monedes que trobam en els documents antics i que sovint són difícils de concretar. És realment curiosa la semblança del català *croat* amb l'anglès *groat*, que eren noms d'etimologia diferent però que coincidiren a significar la mateixa valor monetària, això és, la moneda d'argent o moneda grossa.

En la pàg. 23 de la segona de les obres del Sr. Mateu i Llopis trobam escassament provada la nacionalitat anglesa dels personatges Sir Nicola, Jacobus de Lesceyles i J. Angles, anomenats en el Repartiment de València com a participants en la conquesta i repartició d'aquesta terra. *Sir Nichola ingeniarius domini regis*, sembla que no pot esser altre que mestre Nicoloso d'Albenguena, enginyer, que apareix en la Crònica de Jaume I, § 157, com a constructor del trabuc que baté les murades de Mallorca i del castell de fust que serví en el setge de Borriana; i aquest Nicoloso, tant per la forma del seu nom com per la seva procedència d'Albenguena, devia esser d'Albenga, ciutat italiana de la costa de Ligúria. El títol de *Sir* no era en aquell temps exclusiu dels anglesos; en la mateixa Crònica trobam anomenat *Sire* Guilleumes, que era un cavaller francès. El *Jacobus de Lesceyles* podria esser d'algun punt de Catalunya anomenat *Les Celles*, o tal vegada d'algun dels *Celles* que figuren en la toponímia francesa.

Finalment, el *J. Angles* podia esser *Anglès* de cognom, com tants n'hi ha avui en terres catalanes, sense que tal cognom indiqui que el qui el porta sia nadiu d'Anglaterra.

F. DE B. MOLL

[158]

PERE-ANTONI MATHEU MULET, prevere. *La Palomera*. Publicació del «Círcol d'Estudis». 1934. —50 pàgs.

El jove i laboriós investigador Dr. Pere-Antoni Matheu ens ofereix en el seu nou opuscle una visió ràpida i suggestiva de la història del tros de terra mallorquina anomenat *La Palomera*, situat a la costa occidental de la nostra illa, davant per davant de la illeta del Pantaleu tan memorable en les cròniques de la nostra Reconquesta.

Amb bell estil descriu l'autor les vicissituds d'aqueix territori des del temps de la dominació mora (en què era La Palomera una gran possessió formada de dues alqueries i un rafal), passant pels episodis del desembarcament del rei En Jaume i de la traïció del moro Ali, i resseguint després la documentació referent als successius habitants de la comarca, a la fundació de la «reial població de La Palomera», que estigué habitada fins al segle XVII, i als seus darrers habitants que foren els frares de la Trapa.

Encapçala l'opuscle un pròleg del conegut erudit en topografia mallorquina Sr. Jaume Lladó i Ferragut, que fa marcar l'interés d'aquest estudi i els mèrits del seu autor.

El treball de Mn. Matheu és apropiat a la divulgació. Per als erudits resulta tal vegada un poc massa retòric i abundós de divagacions. Per altra banda, no compartim les seves suspicàcies en el que es refereix a la sinceritat de les declaracions del moro Ali al rei En Jaume: les cròniques no donen peu a suposar que N'Ali fos altra cosa que un ressentit del walí i un

traïdor amb tota l'ànima a la causa dels sarraïns. A més, ¿té Mn. Matheu documents històrics que concretament contradiguen a l'afirmació de N'Ali referent al nombre de combatents que formaven l'exèrcit d'Abu Yahya? Perquè amb tot i haver llegit i rellegit totes les cròniques d'aquella gesta, no recordam que hi haja tal contradicció, que l'autor dóna com a cosa sabuda.

Felicitam el nostre bon amic Mn. Matheu per aquesta nova obreta, i desitjam que no sia la darrera que dediqui a estudiar punts de la nostra història.

F. DE B. MOLL

[159]

Altres publicacions rebudes en la nostra Redacció (159-160)

MARIA VERGER. *L'Estela d'Or...* Palma de Mallorca, Impremta Mn. Alcover, 1934. —60 pàgines.

JOAN AMADES. *Tradició dels jueus a Catalunya*. Barcelona, 1933. —11 pàgines.

VENANZIO TODESCO. *Cenni sul «Libro de Sant Antonio» di Mateo Alemán*. Estratto dal fascicolo nº 4 della Rivista «Padova». Padova, 1934. —15 pàgines.

VEIKKO VAANANEN. *Le nominatif pluriel en -as dans le latin vulgaire*. Sonderabdruck aus *Neuphilologische Mitteilungen*, XXXV, 81-95.

JOHN FLAGG GUMMERE. *The neuter plural in Vergil*. University of Pennsylvania Dissertation. Linguistic Society of America. 1934. —54 pàgines.

HAROLD ROSEN. *Old high German prepositional compounds in relation to their Latin originals*. University of Pennsylvania Dissertation. Linguistic Society of America. 1934. —92 pàgines.

T. ATKINSON JENKINS. *Word-Studies in French and English*. First Series. Baltimore. Language Monographs published by the Linguistic Society of America, number XIV, December 1933. —64 pàgines.

Language. Journal of the Linguistic Society of America. Baltimore. Volume IX, number 4 (December 1933). Volume X, number 1 (March 1934).

Interessen principalment al romanista les *Romance Etymologies* (IX, 309 ss.) i les *Hispanic Etymologies* (X, 27 ss.), de CARLTON C. RICE.

T. NAVARRO TOMÀS y M. SANCHIS GUARNER. *Análisis fonético del valenciano literario*. Tiratge separat de la *Revista de Filologia Española*, XXI, 113-141.

ARMAND GODOY. *Du Cantique des Cantiques au Chemin de la Croix*. Editions Bernard Grasset, Paris. —201 pàgina.

[160]

The Troubadours and England, by H. J. CHAYTOR, fellow of St. Catharine's College. Cambridge, 1923. -VI-164 pàgines.

Les chansons de Perdigon éditées par H. J. CHAYTOR. Paris, H. Champion, 1926. —76 pàgines.

The travels in Spain of Thomas Williams edited by H. J. CHAYTOR. Reprinted from the «Bulletin of Spanish Studies», vol. IV, nº 14, April 1927. —17 pàgines.

King Edward's Ring, by H. J. CHAYTOR. Reprinted from *A Miscellany of Studies in Romance Languages and Literatures*, pàgs. 124-127. Cambridge.

Six Vaudois Poems from the Waldensian MSS in the University Libraries of Cambridge, Dublin and Geneva, edited by H. J. CHAYTOR. Cambridge, at the University Press, 1930.-XXI-128 pàgines.

H. J. CHAYTOR. *Dialogue between the living and the dead in the Pantheon of the Escorial*. Reprinted from the «Bulletin of Spanish Studies», vol. LX, nº 34, April 1932. —15 pàgines.

CHARLES GOETSCH. *The phonology of the low German deeds in the oldest registry at Riga*, Latvia. Baltimore, 1934. —59 pàgines.

ANGEL SÁNCHEZ GOZALBO. *El Paisatge en la Literatura Valenciana*. Parlament del Mantenedor dels jocs Florals celebrats per «Lo Rat Penat», a València. Castelló de la Plana, 1934. —37 pàgines.

Impremta MN. ALCOVER

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

Tom XVI. -Núm. 6

NOVEMBRE 1934

[161]

LLENGUA I FOLKLORE (161-169)

JOCS DE PARAULES

Aquestes gracioses i interessants fórmules lingüístiques participen de dues diferents valors, tenint la majoria d'elles tot el caire d'un doble document: per la seva freqüent dificultat de dicció revessa i revenxinada tenen un caràcter ortofònic, servint per exercitar en el fluid bellugar de la llengua, ensinistrant en el perfet i ràpid parlar, i per la seva complicada comprensió (la qual sovint es fa impossible, no ja dient-les depressa, com cal dir-les, sinó fins i tot dient-les amb la rapidesa corrent del parlar) participen de l'endevinalla, puix que estan fetes d'una tal manera, que sense amagar cap idea i limitant-se a la sola dicció d'una frase, és aquesta difícilment compresa si no es tracta d'un entenedor privilegiat. Com a fórmules ortofòniques ja les tenim estudiades en un article publicat en el nombre primer de la revista folklòrica catalana *Arxiu de Tradicions populars*. Avui les considerarem tan sols sota el punt de vista enigmàtic.

Un dels tipus aparentment més simples, però més enginyosos de composició, i potser de major mèrit, són aquells en què es juga amb diverses idees homònimes combinant-ne una frase incoherent a primer cop d'orella puix que sempre se sent sonar la mateixa paraula, i [162] tenen, amb tot i axò, un perfecte endegament i presenten un argument ben correcte i definit. D'aquest tipus són les següents:

En cap cap cap el que cap en aquest cap.

—Senyora, vinc de part de la senyora a veure si la senyora s'enyora.
—Senyora, digui a la senyora que la senyora no s'enyora.

El que roba una arrova de roba, no roba l'arrova, que roba la roba.

El senyor Fet ha fet un fet; si el senyor Fet no hagués fet el fet que ha fet, no passaria el que passa el senyor Fet per haver fet el fet que ha fet.

M'han dit que tu has dit un dit que jo no he dit; el que tu has dit, jo no l'he dit, perquè si jo hagués dit que tu ho has dit, fóra ben dit per haver-ho dit jo.

Així és com tu dius, així com tu dius és; així com tu dius és, així tu dius com és.

Quan dic dic no dic dic que dic dec; si no dic dic i dic dec, no és pas dic el que dic, sinó dec com ho dic.

Un altre tipus, potser no tan enginyós com aquest, però de comprensió més difícil, és el que reuneix mots d'una fonètica semblant, però no igual, ni que siguin homònims, formant frases al revés, que en escoltar-les donen la sensació d'un garbuix, de que el qui parla diu gairebé sempre el mateix. Així tenim les següents mostres:

Duc pa sec al sac, m'assec on sóc, i el suco amb suc.

Visc al bosc, i busco vesc; i visc del vesc que busco al bosc.

Un bou pelós, tinyós, xaiós, tot empudega de ros ronyós, rascós, esgarrifós, espantallós, merdós i pollós.

Un xai xaiós, xaiat, es féu la Tuies amb pel de xai xirimbingatxinxiritxat amb xutxe sota la xaia xirimicaxanxinatxada de la xemeneia xirigolada i xiripinxilinxolinatxada. [163]

El meu pare poda parres, i el seu pare parres poda; bé podia podar parres, si el seu pare parres podava.

En Pau al peu del pou pouava un piu que en tocar el peu li ha fet un piu al peu d'En Pau del peu del pou.

L'estiba que estava l'Esteve, ni és teva, ni és teva ni va a l'estiva.

La Pepa palpa la pipa del papa, i el papa palpa la popa a la Pepa, i ni la Pepa palpa la pipa del papa, ni el papa palpa la popa a la Pepa.

Un pinxo va dir a un panxo: «—Vols que et punxi amb un punxó?»; i el Panxo va dir al pinxo: «—Punxa'm, però a la panxa no.»

Una boteta, tota redoneta, té vi, vi té; té tap, tap té; té tap i tapo, tap i tapo té.

Teta tonta, amb tanta tinta tota t'untés! Tens, tu, tinta al tinter, Anton?

Qui un pam de capa parda compra, un pam de capa parda paga; qui un pam de capa parda ha comprat, un pam de capa parda ha pagat.

Al calaix del sastre hi ha retalls, retalls hi ha al calaix del sastre.

—Què fas aquí, Pepa?

—Pelo faves, Pau.

—Faves peles, Pepa?

—Pau, faves pelo.

Bóta picota, pitota de bóta; qui no dirà bóta picota pitota de bóta, no beurà vi de la bóta.

—Què fas aquí dalt, Fèlix?

—Pelo fesols.

—Fesols peles, Fèlix?

La perdiu diu a la guatlla:

—Què las aquí guatlla?

—I què hi fas tu aquí, perdiu?

li diu la guatlla.

Un plat blanc, pla, ple de pebre n'era; un plat blanc, pla, ple de pebre negre està.

Al Marroc un marrec tira un roc i cau al rec, i un ric li va dir:

«—Roc, no siguis ruc, que jo no ric». [164]

Un tigre, dos tigres, tres tigres.

Com a ploure, plou, Pau; però plou poc.

La Basília d'en Bas es basta embastant el vestit del bast de la bèstia bastonera d'en Bas.

Un rus, que és ros, s'estava al ras sense fer res.

Tinc una son, una gana i una set,
que ni dormo, ni menjo, ni bec;
si dormia, menjava i bevia,
la son, la gana i la set se'm passaria,
però com que ni dormo, ni menjo, ni bec,
no em fuig la son, la gana i la set.

En Garrigosa, carregat de garrons, rosega cigarros rebregats, regalats pels esgarrats de La Garriga, quan amb regadores reguen els graons de la grota cigarrera; rebreguen gorres grogues, i rosequen guimbarros i rosegons arrossegats pels cecs reguerots i regueres.

Amb gran rigor fan guerra als gripaus, quan guerrejant amb les granotes reneguen i recaragolen ses garres i gargaritzen aiguarràs.

Mal garranyic garranyac et facin els ossos.

Un altre tipus més interessant sota el punt de vista lingüístic, és el que tota la dificultat consisteix en una paraula, algunes vegades derivada d'un mot corrent, altres estrafeta i les més creada de bell nou, la qual es juga i rejuga per donar enrevessament a la frase:

Vols que et canti una cançó
que en som portada d'Eivissa?
Una post rodoladissa,
amb son rodoladissó.

Una post arrossegadissa, amb el seu arrossegadissadoret, el que la desarrossegadissarà, un bon desarrossegadissador serà.

Un camatimó, ben encamatimonat, jo el desencamatimonaria, si estés ben encamatimonat, i no l'encamatimonaria, si estés desencamatimonat.
[165]

Si un enrajolador de rajoles enrajola amb rajoles desenrajolades, l'enrajolat es desenrajolarà aviat, per haver estat enrajolat i desenrajolat tants cops, que quasi ni rajoles d'enrajolat desenrajolat semblaven.

Vaig anar a Constantinoble, i al punt em varen constantinoblelitzar, tan bé, que ara cap desconstantinoblelitzador fóra prou per desconstantinoblelitzar-me, encara que fos el primer desconstantinoblelitzador de tots els desconstantinoblelitzadors de Constantinoble.

Una guilla enguillardenca, que qui la desenguillardencarà, un bon desenguillardencador serà; que la desenguillardenqui qui bon desenguillardencador sia, que jo que desenguillardencar no sé de desenguillardencar-la no provaré.

Un quinquar, ben enquinqueragolat, qui el desenquinqueragolarà un bon desenquinqueragolador serà; jo el desenquinqueragolaré, perquè sé desenquinqueragolar molt bé.

Un llépol enllepolit, qui el desenllepolirà serà un bon desenllepolitador; no el desenllepolitizaré jo, que no soc bon desenllepolitador.

A Madremanya madremaneyegen amb un madremaneyador que tenen, ells amb madremaneyador i jo sense madremaneyador, a veure qui madremaneyarà millor!

L'aspecte següent és d'un tipus semblant, però és més ric de forma, puix que en lloc de fer jugar una sola paraula, són diverses, que, com les anteriors, són un xic estrafetes, adulterades, i fins, també, creades de bell nou:

Una polla xica, pica, pollerica, cama-curta i becarica, que va tenir set polls xics, pics, pollerics, cama-curts i becarics; si la polla no hagués estat xica, pica, pollerica, cama-curta i becarica, no hauria tingut els set polls xics, pics, pollerics, cama-curts i becarics.

Una cabra sedega, bedega, banyuda, banyega, peluda, pelada, va tenir un cabrit sedec, bedec, bannyut, banyec, pelut, pelat; si la cabra no hagués estat sedega, bedega, banyuda, banyega, peluda, pelada, no hauria tombat al cabrit sedec, bannyut, banyec, pelut, pelat. [166]

La clau d'un quinquiribadal, vegeu-la, toqueu-la, però no me la xinxirolineu ni me la quinquiribadaleu, perquè si me la xinxirolinàveu i me la quinquiribadalàveu, ben xinxirolinada i quinquiribadalada, jo amb el xinxirolinador i el quinquiribadalador us ben xinxirolinaria i quinquiribadalaria a vosaltres.

Un bastó que tot ho té, bon carai farà boter, bona lligadura, bona flocadura, bon carai farà botura, ben lligat, ben flocat, bon carai farà botat.

Una vella seca, meca, cucurutxada, sorda i cega, va tenir tres nets, secs, mecs, cucurutxats, sords i secs; ja que els fills de la vella seca, meca, cucurutxada, sorda i cega, en varen ser secs, mecs, cucurutxats, sords i cecs.

Hi ha un altre tipus de sentit bon xic maliciós i de força enginy de composició, que combina termes i mots d'una manera tal, que si el dient no és ben hàbil a dir-ho i es confon o equivoca sols d'una lletra traspassada,

diu una paraula lletja i malsonant. Aquests no són gaire abundants, puix que la seva maliciosa composició és bastant difícil:

De genollons, genollons, collia collia; de genollons genollons collia codonys; de genollades, codonyades, i amb els dits, codonys collits.

A l'hort del Senyor me n'entrí, en entrar cotó colli, al redó collí cotó, i en sortir cotó collí.

Sota el pont n'hi ha una nina, que renta un davantal de cotolina, que la flor trau que la flor tria, que la flor tria que la flor trau.

Costa avall baixa un tupí, tupí xo, xo tupí; xo tupí, tupí xo; xo tupí, tupí xo.

Dalt de la muntanya de Sant Martí hi ha un cairal d'aigua, i un cairal de vi, un cairal de vi i un cairal d'aigua.

Una vegada una vella passava per un terrat, amb un plat de filtri foltri foradat, i jo li dic: «—Vella, voleu que us filtri foltri aquest plat de filtri foltri foradat?» [167]

Hi ha uns altres jocs de paraules que tenen ja un caràcter de semi-rondalla, que consisteixen en una curta narració a la qual són aplicats un seguit de mots incoherents i estrafets darrera cada frase, donant-li un caràcter tot especial, difícil de dir si no es té enginy de dicció i de comprendre i si no s'és un entenedor fàcil. Tals són les rondalles dels *Tres germans colans* i la dels *Tres fadrins digodins*.

Hi havia tres germans, colans, bufans, entrepolicans, caceroletatropicans...

que se'n varen anar a caçar colar, bufar, entrempolicar, caceroletatripicar.

Varen caçar un conillet, colet, bufet...

Quan ja l'havien caçat, colat...

Varen sentir tocar a missa, colissa...

Per no anar a missa amb el conill, colill...

Varen demanar a una hostalera, colera...

Si els hi volia guardar, colar...

Quan varen sortir de missa, colissa...

Varen anar a cercar el conill, colill...

i els hi va dir l'hostalera, colera...

«El gat se me l'ha menjat, colat...»

Ja s'arrenquen d'un punyal, colal...

i maten a l'hostalera, colera...

i també an el senyor gat, colat...

I vet aquí el conte acabat, colat, bufat, entrempolicat, caceroletatripicat.

Si n'hi havia tres fadrins digodins, de la sala capotins, pimpoladins, tirolirolirolins, xiroxiroxironxins,

que anaven per un camí digodí, de la sala capots, pimpoladí, tirolirolirolí, xiroxiroxironxí.

Varen caçar una llebre digodera...

i van anar cap a un hostal digodal...

Pregunten a l'hostalera digodera...

—Escoltau, mestressa digodessa...

que ens voldríeu coure aquesta llebre digodera...

—Prou, els fadrins digodins...;

us la couré amb un suquet digodet...

Quan ja se l'havien menjat, els pregunta l'hostalera digodera...: [168]

—Què tal, fadrins digodins...;

Us ha agradat? —Ja ho crec, i que, per cert, ha estat ben bona i ben guisada, que de segur que ni la cuinera del rei, en tot i esser la cuinera del rei, no hauria estat capaç de coure-la ni guisar-la millor.

—Doncs, mireu que era un gat digodat...

—Ah, doncs així ens heu enganyat!— Van i maten l'hostalera digodera...

I fugen per un camí digodí...

i troben un fraret digodet...

i li diuen: —Ai, faret, el bon fraret, si ens volguessis confessar d'un pecat digodat...

que n'hem morta una hostalera digodera...

i el fraret els hi respon: —De confessats ja ho esteu, però absoldre-us, l'heu feta massa grossa digodossa...!

—Ah, sí?— Van i maten el fraret digodet...

i trenquen per un altre camí digodí...

i aviat varen trobar un altre fraret digodet...

i li diuen: —Ai fraret, el bon fraret, si ens volguessis confessar d'un pecat digodat...;

que n'hem morta una hostalera digodera i un fraret digodet...

—A confessar-vos no m'hi puc negar, i després que l'heu dit el vostre pecat digodat...

però absoldre-us?, ca barret digodet...!

—No ens vols absoldre?— Van i maten l'altre fraret digodet...

i trenquen per un altre camí digodí...

i troben un altre fraret digodet...

i li repeteixen, com als altres: —Ai fraret, el bon fraret, si ens volguessis confessar d'uns pecats digodats...

que n'hem morta una hostalera digodera...

i uns frarets digodets...

I aquest frare també els diu com els altres, que no els pot absoldre; però ells, més valents que mai, maten el fraret digodet, de la sala capotet, pimpoladet, tirolirolirolet, xiroxiroxironxet.

(En arribar ací la narració, el que conta fa com qui s'ha distret anomenant tants de frares i tantes de morts, i, dissimuladament, pregunta als oients: «—Quants frares he dit?» Algú dels que escolten, hi cau, i respon: «—Tres,» a la qual resposta el narrador replica com a final: «—Doncs besa'm el c... que no en sé més.») [169]

Un altre tipus està format per un enfilall de paraules de fonètica un xic estranya, que combinades i entreteixides formen enfilalls de paraules, que si bé formen frases senceres, sovint no existeix entre aquestes gaire coherència, composant un conjunt difícil de comprendre si es diu depressa, i es té així la impressió que no s'ha dit cap concepte corrent i fins que ni tan sols s'han dit mots propis de la nostra parla:

Passen frau, xafen xussos i fan traus.

A pi xic, escala no li cal; si cal, duu-li.

Ànecs grocs morts sense haver-hi hagut cap espeter nec.

Sac arnat, rem usat, suro amb ham, petat arran.

Sac arnat, rem usat, qui tard dina, cep i om.

Passi, pisqui i no s'arrisqui; busqui que no se li osqui; si té basca, busqui qui li refresqui; que no es trenqui la closca quan rellisqui, i qui li piqui que s'ho rasqui.

El dilluns va dir al dimarts que anés a casa del dimecres, i preguntés al dijous si era cert que el divendres havia dit al dissabte que el diumenge era festa.

Tots els jocs i diferents i variades combinacions de mots i paraules sols obtenen un efecte enigmàtic, caòtic i incomprensible si es diuen ben depressa, i perden tota la seva gràcia i tota la valor per la qual han estat creades, si es diuen a poc a poc i de manera que el que escolta pugui percebre i entendre amb facilitat el seu significat.

JOAN AMADES

[170]

Notes bibliogràfiques (170-176)

JERONI MARVÀ. *Curs Pràctic de Gramàtica Catalana*. Grau superior. Segona edició, ampliada. Editorial Barcino. Barcelona. 1934. 455 pàgines.

Manual prou discret; probablement la millor gramàtica preceptiva que tenim, considerada sota l'aspecte pedagògic. Les regles i doctrines gramaticals hi són exposades amb claredat i quasi sempre amb exactitud, il·lustrades i amenisades amb una multitud d'exercicis, en els quals és especialment lloable la importància que es concedeix als exemples de les millors obres literàries antigues i modernes. Per a aprendre bé la gramàtica catalana tal com avui s'entén a Catalunya, cal recórrer al *Curs* d'En Jeroni Marvà. No seriem sincers si no fèiem constar que això no significa una aprovació absoluta de la doctrina gramatical continguda en aquesta obra, de la qual discutiríem més de quatre punts interessants; però no són punts flacs imputables al Sr. Marvà, que no és sinó un expositor d'un sistema gramatical que ja ha trobat fet; els defectes són del sistema i no de l'expositor.

En canvi hi ha altres cosetes que afecten directament a aquesta obra i que s'haurien de rectificar en fer-ne la tercera edició, que segurament no es farà esperar. El mapa de les terres de llengua catalana (p. 11) el trobam massa petit i escassament detallat; sense sortir dels límits de la pàgina, es podria fer molt més gran i millor. En el paràgraf que parla dels mots forasters (p. 22), no posaríem *alcalde* com a mot d'importació aràbica directa, car és evident que és un castellanisme modern. Entre els mots d'origen germànic es posa erròniament *tassa*, que és d'origen aràbic. Allà on diu que el català ha anat prestant manlleus a altres llengües, especialment a la [171] castellana (p. 23), seria oportú citar-ne alguns (per exemple *añorar*, *nao*, *panoli*, *capicúa*, etc.). En el § 3 dóna com a exemple de *o* tancada la del mot *por*, que realment ho és en el parlar de Barcelona,

però que en molts de dialectes catalans i particularment a les Balears és oberta; caldria substituir aqueix exemple amb un altre de més constant, per exemple *sord*. En el § 9 posa com a linguodentals les consonants *s, z, n, l, r*, que més exactament caldria posar com a alveolars (només són dentals quan van seguides d'una oclusiva dental, *d* o *t*, a la qual s'assimilen). En el § 95 trobam una nota molt antipedagògica, que diu: —Al futur i condicional [del verb *anar*] les terminacions són les dels verbs de la tercera conjugació en lloc de les de la primera que li correspondrien». Aquesta manera tan simplista d'explicar les formes *aniré* i *aniria* per *anaré* i *anaria*, és francament absurda i pertorbadora de la comprensió del vertader mecanisme del llenguatge. —En el § 106 es posa el paradigma de la flexió del verb *heure* o *haver*, amb les formes *hec* del present d'indicatiu i *hegui, heguis, heguin* del subjuntiu; valdria la pena d'advertir que es tracta del verb *haver* usat com a transitiu, no fos cosa que algun aprenent de català prengués aquelles formes com a pròpies per a l'ús auxiliar i escrivís «jo *hec* vingut» o «quan *heguin* tornat». —En el § 134, on parla de la forma *so* de l'article mallorquí, en lloc de dir que s'usa «davant de certs complements verbals preposicionals» (expressió un poc massa envitricollada), podria dir senzillament que s'usa sempre darrera la preposició *amb*. —En el § 176 ens sorprèn que es prescriu un ús dels pronoms de tercera persona que té tot l'aspecte d'una lletja francesada. Diu que cal escriure: «Eren els teus cosins? —No *els* eren». «Semblen les veïnes de casa, però no *les* són». Sempre hem sentit que els catalans de parlar depurat, en casos així, diuen: «Eren els teus cosins? —No *ho* eren.» «Semblen les veïnes de casa, però no *ho* són». En el § 257, després d'una sèrie d'exemples literaris de l'ús de les preposicions *per* i *per a*, diu: «Noteu en aquest darrer exemple la intercalació d'un altre mot... entre els dos elements de la preposició composta *per a*.» Per bé que hem mirat, no hem sabut veure tal exemple d'intercalació en el paràgraf citat. Segurament la nota havia d'anar a continuació dels exemples finals del § 258. —En el § 283 es diu equivocadament que els mots *capçal*, [172] *capçó*, *capçalera*, *capçana*, *escapçar* són derivats de *cap* per intercalació de la consonant *ç* entre el

radical i el sufix; això és inexacte, car aquells mots no són derivats de *cap* sinó procedents de mots llatins començats en *capiti-* (**capitale*, **capitione*, **capitiana*, etc.) i la ç no és un mer so intercalat, sinó el resultat català del grup llatí *ti* seguit de vocal. —En el § 201 manquen els sufixos col·lectius *-al romagueral*), *-im (brotim)* i *-um (cabrum, vacuum)*. —En la pàgina 338 i següents, on Marvà posa el «Capbreu dels principals sufixos i de llur funció», caldrà corregir una serie d'errors: no és exacte que en català el sufix *-able* formi adjectius de possibilitat «activa»; el cas de *comptable* no és sinó un gal·licisme que no té res de català. Cal suprimir l'imaginari sufix *-ànic* que segons Marvà serveix per a formar noms «gentilicis», dels quals posa com exemple el mot *oceànic* (!): el radical de *oceànic* és *océan-*, i per tant no hi ha el sufix *-ànic*, sinó simplement *-ic*. També s'ha d'eliminar l'*-au* «gentilici», del qual es posa com exemple l'adjectiu *eslau* sense tenir en compte que l'*-au* pertany també al radical. Tampoc no es pot admetre que el sufix *-ible* formi adjectius de possibilitat «activa»; per cert que l'autor no en presenta cap exemple, ni és probable que en trobi cap. No és exacte que el sufix *-ut* formi mots despectius: el que forma són adjectius indicadors de possessió de la qualitat indicada pel nom originari; per exemple, *ganxut* indica 'cosa que té ganxo'; *nassut*, 'home que té el nas gros'; si alguns d'aquests adjectius prenen un matís despectiu, és secundàriament. —En el § 384 diu que el mallorquí conserva la primera *r* de *prendre* i els seus composts; però cal advertir que perd la segona, de manera que en mallorquí no es pronuncia *prendre*, *comprendre*, sinó *prende*, *comprende*. La pronúncia de totes dues *r* en aquests verbs no existeix en cap dialecte. —En el § 390 diu inexactament que és corrent al mallorquí la substitució de *x* per *tx*, i posa com exemple *retxa* per *reixa*. Hem d'advertir que ni *retxa* significa *reixa* ni existeix cap cas, que sapiguem, de substitució de *x* per *tx*.

F. DE B. MOLL

[173]

La Nostra Terra. A Ramon Llull, Mallorca. Número extraordinari. Agost-setembre-octubre 1934. —148 pàgines.

Saludam amb goig l'aparició d'aquest robust fascicle amb què la revista mallorquina *La Nostra Terra* celebra el naixement del Beat Ramon. El seu Director, Sr. Antoni Salvà, m'havia fet l'honor de convidar-me reiteradament a col·laborar en aquest extraordinari; li havia promès la meva modesta contribució; però l'excés de feines no em permeté donar fornia al meu article fins fa poques setmanes, quan el fascicle ja estava estampat. Per això no hi figura el meu nom; encara que no li hauria afegit ni una mica de valor, tenc interès a manifestar-hi l'adhesió, perquè la meva absència no sia interpretada com una prova d'hostilitat o d'indiferència a l'homenatge.

Col·laboren en aquest nombre de L. N. T. el floret dels escriptors mallorquins i algunes de les principals figures literàries de Catalunya. Els nostres poetes Maria-Antònia Salvà, Guillem Colom i Miquel Forteza desgranen belles estrofes a lloança del venerable Mestre. Elvir Sans fa un complet resum dels principals esdeveniments de la història de Mallorca en temps de Ramon Llull. Mossèn Carles Cardó parla de la fecunditat de Ramon Llull com a iniciador o preludiador del missionisme, de la novel·la, de la mística, de la pedagogia, de les grans navegacions, de l'abandonament dels sistemes de força per a la conversió d'infeels, i del conreu literari de la nostra llengua. Miquel Massutí exposa la teoria lul·liana de les marees. Mossèn Llorenç Riber parla del còdex lul·lià *De la consolació dels venecians*. El Dr. Carreres i Artau tracta de l'esperit cavalleresc en la producció lul·liana. Bartomeu Forteza posa unes *Notes marginals al llibre d'Amic e Amat*. Lluís Nicolau d'Olwer en un article titulat *Reparació tardana* fa remarcar la intervenció que tingué el lul·lista mallorquí Jeroni Rosselló en la preparació de la monografia sobre Ramon Llull continguda en el volum XXIX de la *Histoire littéraire de la France*. Miquel Ferrà publica la conferència que donà enguany a l'Escola Normal de Barcelona sobre *Ramon*

Lull: la vida i les obres. El metge psicòpata Joan Ignaci Valentí estudia *Dues crisis en la vida de Ramon Lull*, i veig que confirma la meua [174] opinió exposada mesos enrera en l'extraordinari lul·lià del setmanari *Sóller*, sobre la realitat de les depressions morals de què parla la *Vida Coetània*. Mossèn Antoni Pons comenta la vida i l'obra del Beat Ramon sota el nom de *Joglar del Valor*. Antoni Jiménez fa la descripció i la història del sepulcre de Ramon Llull. Mossèn Francesc Sureda i Blanes glossa l'actual renaixement dels estudis lul·lians en els centres universitaris, manifestat principalment en els cursos recents de Madrid i Santander. L'arquitecte Guillem Forteza parla de *La irradiació estètica de l'obra lul·liana*. El pedagog Josep Ensenyat fa un breu comentari sobre *Llull i l'infant*. El professor de sànscrit Joan Mascaró assenyala curioses coincidències d'idees i frases de Ramon Llull amb les d'algunes obres orientals, principalment índies. El P. Andreu de Palma exposa l'estat actual de la investigació de les proves documentals del martiri del Beat Ramon. Mossèn Salvador Galmés fa història de l'edició de les obres originals del Mestre. Joan Pons i Marqués comenta la *Grandesa i dissort de Ramon Llull*. Distingits artistes mallorquins adornen amb gravats algunes pàgines d'aquest atractiu fascicle lul·lià, que resulta un homenatge vertaderament digne i revela un considerable esforç material, molt d'agrair.

L'única nota dissonant la dóna l'actual editor de les obres originals del Mestre, amb un parell d'esquits de bilis, retreient l'avara *povertà dei catalani* i tractant de golafres inconscients i comparables a bestiar perquè una partida d'entitats religioses i culturals de les més respectables de Mallorca. Ja sabem que el pessimisme i el derrotisme, quan no es trempen amb un somris de tolerància, són símptomes de falta de salut moral. Cal mirar-los amb compassió. Però els elements controladors de *La Nostra Terra* haurien fet bé d'evitar aquesta exhibició patològica, impròpia d'una commemoració jubilar.

F. DE B. MOLL

[175]

CARLES SALVADOR. *Ortografia Valenciana* amb exercicis pràctics. «L'Estel». Quaderns d'Orientació Valencianista. València, [1934]. —77 pàgines.

Assolit a la fi un acord d'unitat ortogràfica pres per quasi la totalitat dels escriptors valencianistes, el gramàtic Carles Salvador ofereix al públic valencià aquest volumet destinat a facilitar el compliment d'aquell acord.

No cal dir que consideram realment útil aquesta obreta, escrita de l'únic valencià que actualment està prou preparat per a dictar regles gramaticals amb relatives garanties d'encert. Però encara s'hi noten vacil·lacions, inexactituds, deficiències, que són excusables, però que han de desaparèixer d'una altra edició. En la frase «per a què la significació de les quals no siga confosa» (p. 12), són inadmissibles el *per a què* (que hauria de dir *perquè*) i el *de les quals* (que hauria de dir *d'aquestes*). En la pàg. 18 ens sorprèn que es diga que «són adjectius d'una terminació quasi bé tots els que terminen en e neutra»: ¿de quan ençà hi ha en valencià mots acabats en e neutra?

Trobam molt insuficients les regles que dona aquest tractat per a la distinció entre *g*, *j* i *tx*. Tots els valencians de parlar pitxat romandran a les fosques sobre aquest punt.

També son insuficients les regles que es donen per a la distinció dels adjectius d'una i de dues terminacions (p. 18-19). Tan senzill com seria formular-les així: «La final dels adjectius femenins s'escriu amb *i* si el respectiu masculí no acaba en *e*. Si el masculí acaba en *e* i correspon a un mot que en castellà acaba en *o*, el femení valencià s'escriu amb *a*. Si el masculí acaba en *e* i correspon a un mot que en castellà acaba en *e*, el femení valencià s'escriu també amb *e*. Única excepció: *pobre*, femení *pobra*.

Es un dialectalisme rebutjable la forma verbal-pronominal *fes-s'ho* (p. 65), per *fes-t'ho*. Un castellanisme ferest és la preposició composta *a pel* (p. 67: «ha vingut a pel berenar»). En el § 2 de la lliçó VII diu «en principi

de paraula» i toca dir «en mig de paraula». En la pàg. 26 cal corregir una errada tipogràfica important: *aeròpag* per *areòpag*.

F. DE B. MOLL

[176]

MIGUEL ALCOVER, S. J. *El Islam en Mallorca y la Cruzada pisano-catalana* (1113-1115). Palma de Mallorca, 1934. —154 pàgines de text i 36 d'apèndix i gravats.

Amb aquest llibret es proposa el P. Alcover divulgar la coneixença de la història de Mallorca musulmana, que és desconeguda en general. Resumeix el llibre de Campaner *Bosquejo histórico de la dominación islamita en las Islas Baleares*; narra molt detalladament, a base del poema de Llorenç Veronès, la conquesta de Mallorca feta pels pisans i catalans sota les ordres de Ramon Berenguer III; dóna la descripció, amb gravats, de les monedes musulmanes de Mallorca que du En Campaner en la seva *Numismática Balear*; dóna notícies noves i interessants dels banys aràbics de la Portella; reproduïx en fotogravat la làpida aràbica trobada a Manacor i traduïda per l'arabista Sr. Montilla; i finalment expressa gràficament en quatre plans l'itinerari i diverses posicions de l'exèrcit pisà-català en la conquesta de la nostra illa.

L'obreta del P. Alcover té el mèrit de fer assequible al gran públic una multitud de notícies històriques d'un dels períodes més interessants de la nostra història, que fins ara havia estat reservat als erudits.

F. DE B. MOLL

Bolletí del Diccionari de la Llengua Catalana

Tom XVI. -Núm. 7

DESEMBRE 1934

[177]

Espigolant dins el "Diccionari" (177-178)

ALUF. *Mahoma no permet ni vol que moro fadri menx aluf ni begue vi*, document mallorquí de 1683 (Aguiló Dicc.). Aquest mot és segurament l'aràbic *balluf*, 'porc'. És un poc estranya la caiguda del *h* (que normalment en passar al català es convertia en *f*), però el text no deixa lloc a dubtes. És cosa sabuda que el menjar porc està vedat als mahometans.

ARRISPAR. Falta aquest verb en el DCVB. Significa enfilarse, pujar aferrant-se amb les mans o amb els peus', cast. *trepar*. Exemples: «Aquesta figuera és mala d'arrispar»; «Arrispa per amunt!» (Bunyola). També hi ha aquesta dita: «Arrispa, guerrer, que s'al·lota és guapa i la me'n duré» (Bunyola). Sembla que l'etimologia d'aquest mot s'ha de cercar en el germànic *raspon* 'raspar', amb influència d'*arriscar*.

ASEAT (ant.). *Més val a home esser aseat e benenant... que no fa, com es pobre e freturós*, Lull, Contemplació, cap. 127. Cal relacionar aquest adjectiu amb el francès *aise* i el provençal *aisir* 'preparar'. (Cfr. l'altre mot *asit* en el mateix DCVB). [178]

AUP= castellà *estela*. Probablement procedeix del llatí *albu*, 'blanc', pel color blanquinós que sembla tenir l'aigua de la mar en el «camí que segueix una barca, marcat a l'aigua per l'acció del timó» i també en la «zona de la superfície tranquil·la de la mar, que queda dibuixada entre dues ratxes

d'oratge quasi imperceptibles». (Cfr. en Varro, *mare album* = *mar en calma*). No cal fer remarcar que la *b* final sona en català com a *p*.

BIOT, 'bassal, clot amb aigua'. El DCVB no en dóna l'etimologia. Probablement és un derivat del llatí *alveu* > català *obi*: *obi+* (<-*ottu*) > *obiot*, que per una falsa separació de l'article ha donat *biot*.

BIS (ant.), «certa classe de color»: *Stoles sacerdotals testes de bis*, Flavi Joseph I, 8 (Aguiló Dicc.). El significat d'aquest mot no és «certa classe de color» sinó 'certa classe de lli finíssim', o sia el llatí *byssus*.

BOBANYS, BOBAYS (ant.) 'faust, pompa'; cast. *boato*. *E per aço fehia conuits, bobanys e moltes d'altres vanitats*, Lull, Felix de les Meravelles, pt. VIII, cap. XXII. *Bobayes* és una variant del mateix passatge. No figuren tals variants en el DCVB, on trobam en canvi *babany*, *babaya*, *babayar*. Tots aquests mots procedeixen de la rel onomatopeica *bob-* o *bomb-* (cfr. Wartburg, *Franz. Etym. Wörterbuch*, I, 419). També cal referir a la mateixa rel els mots *bomba* (vide en l'article *babany* del DCVB el text «faent bomba e bebany»); manca aquest significat especial en l'article *bombament*, *bobament*, *bombansa*, *bobansa*, dels quals no dóna el DCVB cap indicació etimològica.

MIQUEL COLOM

[179]

Rudiments de versificació en el "Tirant lo Blanch" (179-182)

El capítol 472 de la famosa novena valenciana *Tirant lo Blanch* comença amb la llamentació que féu l'Emperador de Constantinoble quan rebé la trista nova de la mort de l'hèroe. És un passatge altament patètic, preludi de les doloroses llamentacions de l' enamorada princesa Carmesina damunt el cadàver de Tirant.

Segurament no som el primer a observar (però sí probablement a publicar) que bona part del monòleg de l'Emperador està expressat en endecasíl·labs, alguns dels quals son ben rotundes i d'una factura perfecta. Transcric a continuació la dita llamentació, posant en cursiva les frases que formen els versos reconstruïts i indicant amb retxes verticals llur divisió:

*«Huy és lo jorn que's pert lo nostre ceptre, | y del meu cap la
triumphant corona | prostrada veig en terra: del nostre cors lo braç dret
nos defall, i lo pilar en lo qual lo nostre stat segurament recolzaua és
derrocat per tu, fortuna adversa! | O injusta mort que robant una vida, |
innumerables guiatges de viure als trists infels atorgues! O enemiga mort
que deixant a mi viure, | mortal pena y eterna me atorgues! | Has mort a
Tirant per matar l'Emperador de Contestinoble: yo so lo mort, e viua per a
sempre | del strenu Tirant la gloria y (la) fama. | O celestials jerarchies,
feu nouell goig rebent entre vosaltres | y colcant lo benauenturat [180]
caualler en lo nombre dels elets mereixedors de premi. Y vosaltres,
princeps de tenebres, alegrauvos si alegria vos és atorgada, puix és mort
aquell per qui la santa religió crestiana | tan gran augment de cascun jorn
prenia. | Alegrense finalment totes les enemigues nacions, puix aquell
vencedor e inuencible Tirant a qui la ferocitat e unió de tots los infels
sobrar no fon possible, ara sobrat i vençut per la mort, d'estrem goig lo seu
morir vos dóna causa. | Sols yo desert Emperador dech celebrar les
exéquies de tanta tristicia: donchs perda's lo sol de nostra vista | cobrint
aquell espessa boyra y núuols, | perque la clara luna de aquell claror no*

puga pendre, | perque lo món restant tot en tenebres | sia cobert de negra sobreueta. | Moguen los vents aquesta ferma terra, y les muntanyes altes cayguen al baix, | y'ls rius corrents se aturen: y les clares | fonts mesclantse amb l'arena, | tal les beurà la terra de gent grega | com a trista tortra deseparada del spos Tirant, per senyalar la dolor del qual les sobredites coses se segueixquen, | y la gran mar als peixos desempare. | Y en aquest temps cantau, belles serenes, | los mals tan grans que sentiú en la terra: | cantau planyent la mort d'aquest | que entre els viuents un fènix s'estimaua! Adulen los animals, cessen los cants melodiosos dels ocells, e prenguen per habitació les desertes silues. Muyra yo, e iré als regnes de Plutó, de tanta dolor portant embaxada; e faré que Ouidi del meu Tirant digníssims versos smalte. | Despullau a mi daurades robes, | e dels palaus leuen les riques propres, | cobriume prest de un aspre scilici. | Vistense tots de fort i negra màrrega, | sonen ensemps les campanes sens orde, | dolga's tothom de tanta pèrdua per a | rahonar la qual ma lengua és feta scassa.»

¿Quin valor hem de concedir a aquests rudiments de versificació en el Tirant?

No és difícil de veure que per l'estil, pel to patètic i [181] pels conceptes, té aquest passatge una gran semblança amb trossos poètics de Roís de Corella. Podríem pensar si l'autor de la darrera part del Tirant (probablement Martí Joan de Galba) tal vegada copià alguns versos de Corella i els posà en boca de l'emperador. Tants n'hi ha, de plagis, dins el famós Tirant! I no seria certament l'únic manlleu que hauria fet a Roís de Corella, ja que en el capítol 308 del Tirant es troba un tros de parlament, de retorçillat barroquisme, que és copiat quasi mot per mot d'una de les cartes que formen el *Debat Epistolar* d'En Roís amb el Príncep de Viana:

E com veritat sia una de les causes que nostres passions refrena, les fundades e invencibles rahons de vostra senyoria, los escurs nuvols de la mia apassionada en vapors convertint, ab sol luminós de vera doctrina han illuminat lo meu entendre calfant ma voluntat tant en lo servir de vostra senyoria, que la vida no tinc en car, si per vostra majestat la havia a despendre. E, perque'l peccat en public confés de pus abundant perdó és causa, no vull a vostra majestat sia cuberta la ocasió de la mia mala estima.

E com veritat sia una de les causes que nostres passions refrena, les fundades e invencibles rahons de vostra senyoria, los scurs nuvols de la mia apassionada ignorancia en vapors convertint, ab sol luminós de vera doctrina han illuminat lo meu entendre, calfant ma voluntat de servir vostra excellencia, que la vida no tinc en car si la havia a despendre. E perque lo peccat meu vos he confessat, de mes abundant perdó tenui causa de perdonarme: però per mèrits...

De fet, però, ens trobam que en les poesies de Roís de Corella conservades fins al nostre temps no hi ha cap tros que pugui haver servit de model als versos del *Tirant lo Blanch*. Tampoc no recordam cap passatge d'altres poetes catalans en que es pogués inspirar l'autor del *Tirant* per al parlament semiversificat de l'Emperador.

[182]

Això ens du a creure que en realitat no hi ha aquí un plagi de versos, ni tan sols una versificació vertaderament intencionada, sinó una mera aparència de versificació, produïda pel ritme artificiós de la prosa dels escriptors valencians del segle XV, que procuraven imitar el ritme dels clàssics llatins i en conseqüència solien acabar els periodes amb paraula plana. Aquest sistema rítmic, que es troba en Roís de Corella, en Fra Antoni Canals, en Miquel Pereç i en molts de passatges dialogats del *Tirant*, és el

que dóna a la prosa valenciana d'aquell temps un caràcter d'artificiositat tan perceptible.

F. DE B. MOLL

CRÒNICA (182-185)

Acabament del tom segon del Diccionari

A la darrera del pròxim mes de Gener publicarem el fascicle 31, amb el qual romandrà llest el volum II del *Diccionari Català-Valencià-Balear*.

És difícil que els que ens miren d'enfora, sense veure les interioritats de la nostra vida editorial, compreguin bé el cúmul de treballs, de matinades i vesprades, de preocupacions i sacrificis, que suposa la publicació d'un volum del Diccionari. Però se'n poden formar una idea, sabent que el redactor únic d'aquesta obra és al mateix temps l'administrador de la publicació, s'ha de guanyar la vida a força de treball, ha d'amortisar deutes de milenars de pessetes contrets pel Diccionari i s'ha de resignar a perdre diners en cada fascicle que edita d'aquesta obra.

Deim això per donar als nostres subscriptors l'explicació de per què no fa més via la publicació del [183] Diccionari. No fa més via perquè ara com ara no en pot fer més. El dia que un nucli de públic que ara està retret se decidesqui a aportar la seva subscripció, la seva ajuda econòmica al Diccionari, o que les corporacions públiques compreguin la transcendència d'aquesta obra que és l'única empresa de categoria universitària que es fa i Mallorca; en una paraula, el dia que el Diccionari deixi d'esser una empresa ruïnosa, no estareu per nosaltres: el Diccionari sortirà amb regularitat i amb celeritat fins a l'acabament, que nosaltres som els primers a desitjar amb vertader anhel.

Confiam en els amics vells, en els actuals subscriptors del Diccionari i del BOLLETÍ que no ens mancarà la seva cooperació i ens ajudaran a portar la creu fins que vénguin dies millors a confirmar el nostre optimisme inalterable.

La biblioteca «Les Illes d'Or»

Encoratjats per la bona acollida del públic, continuam amb regularitat la publicació dels volums que formen la col·lecció baleàrica titulada *Biblioteca Les Illes d'Or*.

El volum VI, aparegut a la darrereria del present mes de desembre, conté la *Corona Poètica que dediquen a la Mare-de-Déu de Lluch en el cinquantenari de la seva Coronació Pontifícia els poetes de Mallorca*. Es tracta de les poesies i proses escrites amb motiu de la festa que es féu en el santuari muntanyenc de Lluc, dia 10 d'agost d'enguany, en commemoració de la coronació d'aquella venerada imatge. Quan es féu la coronació, ara fa cinquanta anys, es celebrà una festa de poesia en la qual intervingueren tots els poetes que aleshores tenia Mallorca, i es replegaren en un volum les belles composicions que els nostres pares dedicaren a la Reina de Mallorca. En la commemoració jubilar [184] d'aquesta data, l'Arquebisbe-Bisbe de Mallorca Dr. Josep Miralles, que és, tot amb ú, prelat exemplar i literat eminent, ha volgut repetir la festa poètica amb l'aportació dels poetes actuals, i fruit d'aquesta mena de jocs florals marians és el volum que acabam d'editar dins la sèrie de Les Illes d'Or i que segurament tindrà de la gent mallorquina una acollida plena de simpatia.

Per als dos volums de publicació pròxima hem obtingut la preciosa col·laboració del nostre gran poeta i prosista Mn. Llorenç Riber i del comediògraf Gabriel Cortès. Del primer, publicarem una sèrie d'articles autobiogràfics escrits en una prosa deliciosa sota el títol de *La minyonia d'una infant orat*. Del segon tenim en premsa dues comèdies de costums, titulades *L'al·lot de barca* i *La cançó del mar*, que segurament seran rebudes pel públic amb el mateix gust amb què ho són dalt les taules totes les produccions dramàtiques del jove escriptor Sr. Cortès.

Sobre el volum IV de la Biblioteca, que és el nostre aplec de *Cançons Populars Mallorquines*, han publicat articles elogiosos i comentaris interessants l'il·lustre folklorista català Valeri Serra i Boldú damunt el diari *La Vanguardia* de Barcelona i l'eminent gramàtic valencià Carles Salvador damunt el setmanari de València *Acció*. A tots dos donam les gràcies més cordials per l'honor que ens han fet.

El M. I. Mn. Andreu Caimari.

Ha estat nomenat Canonge de la Catedral de Mallorca el virtuós sacerdot i eminent escriptor Mn. Andreu Caimari i Noguera.

Mn. Caimari és un dels bons poetes mallorquins, també vigorós prosista, antic col·laborador del Diccionari i associat a la *Lliga de Protectors* de la nostra obra. Per tots aquests motius i per la bona amistat personal amb [185] què ens honra, no cal dir que celebrem de bon de veres la seva elecció per al canonicat. Per molts anys!

Notes bibliogràfiques (185-188)

C. A. JORDANA. *El català i el castellà comparats*. Barcelona, 1933. — 150 pàgines.

Llibre fluixet, superficial, però que té la virtut de la brevetat i que no és del tot inútil en un país on la ignorància gramatical és gran.

Més bé que *El català i el castellà comparats*, jo l'hauria titulat: *El català i el castellà contraposats*. En poquíssims casos assenyala concordàncies entre ambdues llengües; quasi tot va dedicat a exposar els punts en què divergeixen una de l'altra. Amb això és clar que la comparació resulta incompleta i que el llibret no dóna idea de conjunt ni del català ni del

castellà; però indicant aquells punts en què la nostra llengua es separa de la castellana, contribueix a divulgar la coneixença dels castellanismes i a evitar-ne l'ús.

Es veu que és un llibre fet depressa. Llegint-lo de correguda hi hem aglapit una pila de coses poc escaients en un manual escolar, que sempre ha d'esser elaborat amb una gran atenció. En l'exercici primer de la pàgina 16 trobam completament inútil de fer dir als escolars *boà* i *boá*, *mamá* i *mamá*, *sofà* i *sofá*, en català i en castellà respectivament, per a observar la diferència de so de la lletra final; és evident que un noi català pronunciarà exactament igual la *á* d'aqueixos mots, tant si els pronuncia en català com si creu pronunciar-los a la castellana. En la pàg. 46 no comprenem perquè el fer femení el mot *sucre* és un senyal de castellanisme o forasteria: ¿és que tal volta el castellà *azúcar* no és masculí?

Parlant dels pronoms *ningú*, *res*, *gens* i dels adverbis *mai*, *enlloc*, etc., diu: «El caràcter afirmatiu que tenen tan sovint aquests mots ens obliga a no prescindir de l'adverbi *no* quan es troben en oracions negatives, encara que siga palès llur caràcter negatiu». ¿En què quedam? Si llur caràcter negatiu és ben palès, ¿per què ha [186] de ser obligat afegir-hi la partícula *no*? Tal obligatorietat és purament imaginària, una simple arbitrietat dels gramàtics d'ara: tot per no saber o no voler distingir les oracions absolutament negatives de les negatives condicionals.

En la pàgina 122 parla de la vocal neutra (ə) i de la *u* feble i al·ludeix a les paraules que en una llengua porten *a* i en l'altra *e*, o que en una s'escriuen amb *o* i en l'altra amb *u*; ofereix a continuació una llista d'alguns exemples, però tots són de *a-e*; no n'hi ha cap de *o-u*, que serien tan oportuns com els altres.

A certs llocs adquireix aquest llibret un to autoritari i agressiu que fa somriure. Per exemple en la p. 33, quan, després de fer notar que el castellà *dar* correspon en certes locucions al català *fer*, afegeix: «Només els ignorants parlen en català de *donar abraçades*.» Home, Jordana, no insulteu. A més dels ignorants, hi ha moltes persones; qui no per

ignorància, sinó per convicció de la inconsistència de tal regla, diuen *donar abraçades, donar besades*, etc. Costaria moltet de provar que aquest ús de *donar* sia un castellanisme.

¿Per què heu d'injuriar també el mot *vostè* tractant-lo de «grosser» (p. 68)? ¿Voldríeu dir-nos en què consisteix la grosseria d'aquest inofensiu tractament?

No ens aturarem a retreure altres cosetes que allargarien massa aquesta nota.

F. DE B. MOLL

Els Trobadors. Text provençal i versió catalans a cura de A. SERRA-BALDÓ. Editorial Barcino, Barcelona, 1934. —227 pàgines.

En la sèrie de pulcres *Crestomaties Barcino*, iniciada amb la publicació de *Autors catalans antics, Historiografia*, per Ramon d'Alòs-Moner, acaba d'aparèixer el volum II, dedicat a presentar al lector català alguns textos escollits dels millors trobadors provençals. A més d'algunes peces anònimes, conté les poesies més característiques dels trobadors Guillem de Poitiers, Marcabré, Jofre Rudel, Bernat de Ventadorn, Bertran de Born, Guillem de Berguedà, Arnau Daniel, Beatriu de Dia, Guerau de Bornell, Guillem de Cabestany, Pere Vidal, Rimbaut de Vaqueires, Folquet de [187] Marsella, Pere Cardinal, Cerverí de Girona i Guerau Riquier de Narbona.

Davall el text provençal apareix en cada pagina la traducció en català modern, feta del Sr. Serra-Baldó; ben encertada, en general. Qualque vegada la trobam un poc massa lliure, en casos en què podria esser feta amb mots més acostats als de l'original sense perdre gens de claredat. Traduccions errades, només n'hem vista una: *bossos*, traduït per *ballestes* (p. 178); *bossó* no significava aquí ballesta, sinó ariet, i per tant el vers «trenca murs ab bossos» s'hauria de traduir «trenquen murs amb ariets», i no «ataquen els murs amb les ballestes».

De la transcripció de les poesies, de les notes explicatives que van a peu de plana, i de la documentada Introducció, no tenim sinó elogis a fer. Creim que aquest llibre es pot recomanar sense reserves i és un medi excel·lent de divulgació de l'obra trobadoresca entre el públic català, que fins ara havia de recórrer a llibres estrangers per adquirir coneixença de la literatura provençal.

F. DE B. MOLL

RAFAEL BOSCH FERRER, Pbro. *Contribución al estudio histórico del sitio y saqueo de Mahón por Barbarroja en 1535*. Imprenta Moll. Ciudadela (Islas Baleares). 1934. —135 pàgines.

Mn. Rafel Bosch és un treballador infatigable; té aquesta gran virtut, tan rara, de la laboriositat. Però té el vici, també tan poc freqüent, de l'excés de modèstia. Altres amb la dècima part dels materials històrics que Mn. Bosch té replegats, haurien mogut prou soroll perquè a Menorca i fora de Menorca es parlàs d'ells com a d'uns historiadors respectables. Ell, que és un vertader historiador, no n'ha volgut mai fer ostentació: s'ha conformat amb replegar silenciosament notícies i més notícies, extretes d'una multitud de documents de totes les èpoques de la història de Menorca. A Menorca tothom té Mn. Bosch per un erudit de primera força; però fora de Menorca, quasi ningú el coneix, encara que mereix que el coneguin tots els que tenen noció de les qüestions històriques d'aquestes illes. [188]

Per això ens alegrem de veure que a la fi se desideix a publicar una monografia un poc extensa, que segurament serà acollida amb sincera simpatia i tal vegada serà un preludi d'altres publicacions tan interessants com aquesta.

En el seu opuscle estudia Mn. Bosch amb gran minuciositat, i sempre guiant-se per documents de primera mà, les incidències del setge i barreig

de la vila de Maó, perpetrat l'any 1535 per la tropa turca comandada pel renegat Barba-rossa. Demostra l'autor una gran sagacitat, un fort esperit crític i exposa les rectificacions que cal fer a les interpretacions d'historiògrafs anteriors.

Com que aquest llibret no toca de prop ni de lluny qüestions de llenguatge, que són les apropiades al caràcter del present BOLLETÍ, no ens podem detenir a comentar-lo amb l'extensió que voldríem. Ens limitarem a manifestar la nostra modesta opinió sobre el llinatge *Scala*, que Mn. Bosch escriu sempre *Scalá* i que creim que caldria escriure sense accent, perquè no és altra cosa que el llinatge *Escala*, existent encara avui en dia al costat de la seva variant *Escales*. També recomanaríem als erudits menorquins que deixin anar el sistema de transcriure per *f* les *f* (=s prolongades) dels documents antics: aquestes *f* són una variant purament paleogràfica de la lletra *s*, i amb *s* s'han de transcriure si no es vol desfigurar les paraules amb grafies còmiques, com *findicum infule* per *sindicum insule*.

Però el valor del llibre de Bosch està molt per damunt d'aquestes minúcies, i complim amb gust un deure de justícia felicitant-lo sincerament per la seva nova aportació a la historiografia menorquina.

F. DE B. MOLL

[189]

Altres publicacions rebudes en la nostra Redacció (189-190)

AXEL PETERSON. *Le passage populaire des noms de personne à l'état de noms comuns dans les langues romanes et particulièrement en français. Étude de Sémantique.* Uppsala, 1929. —221 pàgines.

ALF LOMBARD. *Les constructions nominales dans les français moderne.* Étude syntaxique et stylistique. Uppsala et Stockholm, 1930. — VIII-298 pàgines.

ERNST G. WAHLGREN. *Un problème de phonétique romane: le développement d > r.* Uppsala, 1930. —254 pàgines.

ERIK STAAFF. *Le Laudario de Pise du MS. 8521 de la Bibliothèque de l'Arsenal de Paris.* Étude linguistique. Uppsala, 1931. —LVI-296 pàgines.

A. TABACHOVITZ. *Étude sur la langue de la version française des Serments de Strasbourg.* Uppsala, 1932.—VIII-116 pàgines.

PAUL FALK. *«Jusque» et autres termes en ancien français et en ancien provençal marquant les point d'arrivée.* Uppsala, 1934. —218 pàgines.

A més hem rebut de la Universitat d'Uppsala una quarantena de volums de les seves publicacions filològiques i tota la col·lecció de la revista *Studia Neophilologica*, a canvi tot això d'una col·lecció del nostre BOLLETÍ.

PEDRO-ANTONIO MATEU, Pbro. *Cristianismo e Islamismo.* Publicación del «Círculo de Estudios» 1934. Palma de Mallorca. —58 pàgines.

H. SERÍS. *Les Bibliothèques espagnoles depuis la République*. Tirage à part des «Actes du Comité International des Bibliothèques» (6e session). La Haye, M. Nijhoff, 1934. —8 pàgines.

AM. PAGES. *Les poésies lyriques du Décameron catalan*. (Extrait des *Annales du Midi*, núm. 183, juillet 1934). Toulouse, Éd. Privat, 1934. (Pàg. 201-217 dels *Annales*). [190]

OSWALD HENKE. *Grammatikalischer Kommentar zu Bousquet Comptes Consulaires de la Cité et du Bourg de Rodez*. Jena und Leipzig, 1934. —76 pàgines.

Forma el segon fascicle del volum IV de les *Berliner Beiträge zur Romanischen Philologie* que dirigeix el Dr. Ernst Gamillscheg.

ARMAND GODOY. *Les Litanies de la Vierge*. Orné d'une lithographie de Mariette Lydis. Editions Bernard Grasset. —62 pàgines.

MARIA SCORZA. *Góngora e Chiabrera*. Napoli, R. Ricciardi, 1934. —66 pàgines.

Publicació de la *Scuola di Perfèzionamiento in lingue e letterature moderne della R. Università di Napoli*.

HOMERO SERÍS. *Breve Suplemento al Catálogo de la Colección de Documentos Inéditos para la Historia de España, de D. Julián Paz*. De la «Revista de Filología Española», tomo XXI, 1934. Madrid.

Fabricació de tota classe d'articles de
GOMA I AMIANT
MEDINA GERMANS

Especialitat en Soles de Goma
per a calçat i espadenyes

FABRICA I DESPATX:

Av. de Barcelona, 30 — — Telèfon 2200
Palma de Mallorca

FABRICACIÓ DIÀRIA: 30,000 parells

OBRA NOVA

Sor Francina Aina dels Dolors

per

Mn. B. Oliver

És la primera biografia que es publica de l'admirable serventa de Déu **SOR FRANCINA AINA CIRER**, religiosa de la Caritat, coneguda amb el nom de *la Venerable de Sencelles*.

És un llibre ple d'atractiu i de saba mallorquina. Té tot el valor documental d'una història i tota l'amenitat d'una rondalla.

Un opuscle de 100 pàgines amb abundants gravats

PREU: 1'50 ptes.

Es ven en totes les llibreries de Palma i en els convents de religioses de la Caritat de Mallorca.

IMPORTANT PELS RECTORS,
VICARIS I CATEQUISTES:

El millor llibret per repartir als feels, és el

Camí de la Creu (Via Crucis)

obra de

MN. ALCOVER i MN. COSTA I LLOBERA

Preu de l'exemplar . . .	0'40 ptes.
» de 50 exemplars.	16'00 »
» de 100 »	28'00 »

Demaneu-ne exemplars, abans que no s'agotin, a la

Impremta Mn. Alcover

MIRADOR, 3

(davant el Palau Episcopal)

Palma de Mallorca

PUBLICACIÓ DE GRAN ACTUALITAT
EN EL CENTENARI DE RAMON LLULL

Vida Coetània

del

Reverend Mestre Ramon Llull

SEGONS EL MANUSCRIT 16432 DEL BRITISH MUSEUM

NOVAMENT TRANSCRITA I PUBLICADA

AMB INTRODUCCIÓ, NOTES I GLOSSARI

PER

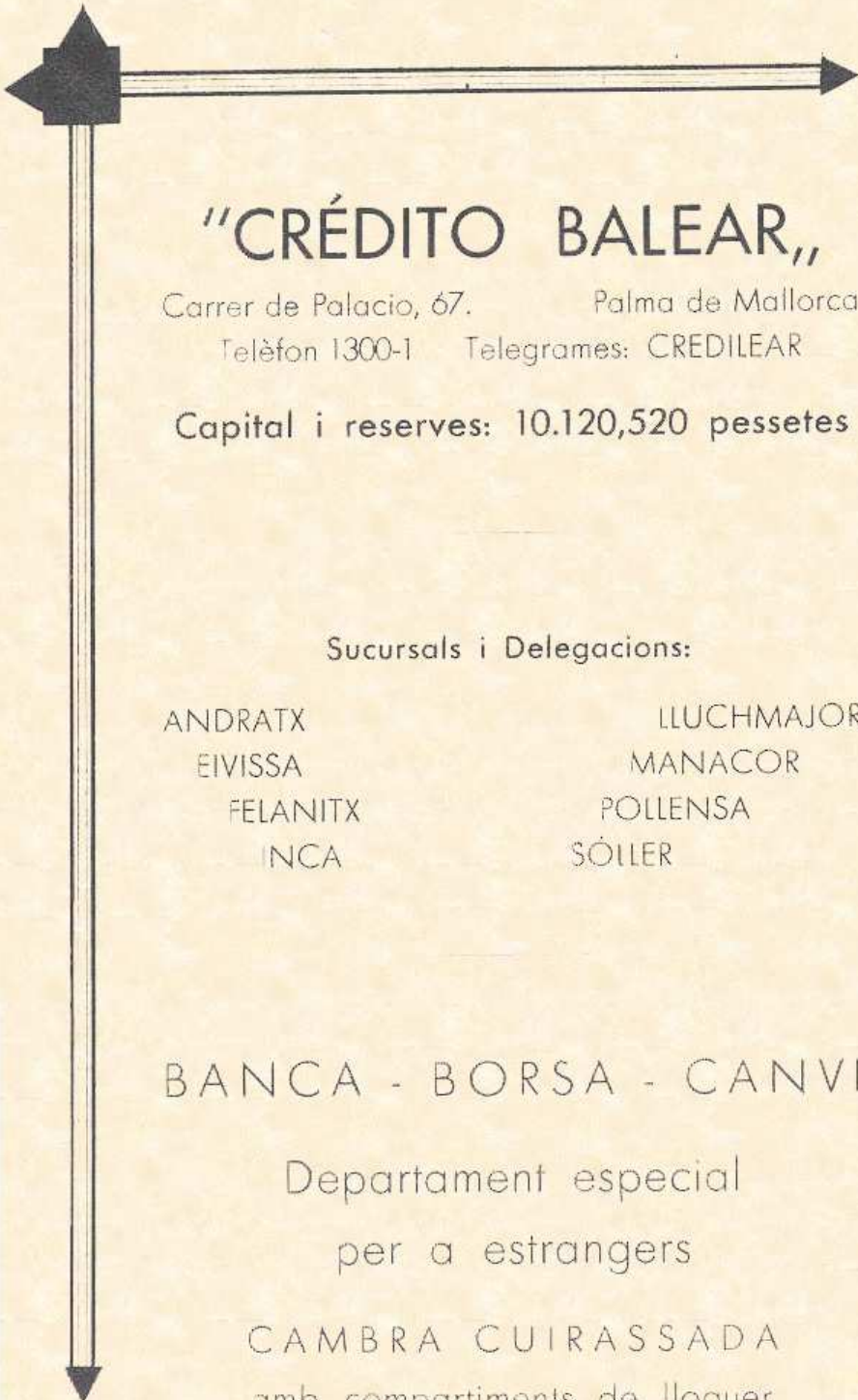
FRANCESC DE B. MOLL

: Edició en paper de fil :
al mòdic preu de 1'50 ptes.

Rebatta del 20 per cent als Socs Protectors del Diccionari

Es ven a les principals llibreries
de Mallorca, Barcelona i València
i a la Librairie E. Droz de Paris.

Depòsit general: Mirador, 3. Palma de Mallorca

"CRÉDITO BALEAR,,

Carrer de Palacio, 67. Palma de Mallorca
Telèfon 1300-1 Telegrames: CREDILEAR

Capital i reserves: 10.120,520 pessetes

Sucursals i Delegacions:

ANDRATX

EIVISSA

FELANITX

INCA

ILLUCHMAJOR

MANACOR

POLLENSA

SÓLLER

BANCA - BORSA - CANVI

Departament especial
per a estrangers

CAMBRA CUIRASSADA
amb compartiments de lloguer

"almacenes matheu,,

brossa, 11

palma de mallorca

sempre novelats per senyora
assortit complet en llenceria

CASA MALONDRA

MAQUINES,
MOBLES I
MATERIAL
per Oficines

Jaume II, 78-Tel. 1732-Palma

Menjau galletes
però...

Galletes C E T R E

Fàbrica i despatx: BOLSERIA, 7
Palma de Mallorca

FÀBRICA DE
Ratjoles Hidràuliques
de

Antoni Bauzà Ribas

Carrer de Zornoza, 10
SINEU (Mallorca)

GRAN ASSORTIT EN IMITACIONS
DE PEDRA

FERRETERIA
DE

J. ALBERTÍ SALAS

Sindicato, 62
Hostales, 37 y 41

Tel. 1323 = Palma de Mallorca

BANCO HIPOTECARIO DE ESPAÑA

DELEGAT A LES BALEARS:

JOAN MULET ROIG

Advocat

PLAÇA DE CORT, 26, pral. Teléfon 1241

PALMA DE MALLORCA

Préstecs efectuats: 1,950.000,000

**Cèdules Hipotecàries en circulació:
1,290.000,000**

ALMACENES BAUZÀ

de

Joan Bauzà Martorell

Plaça de Cort, 5, 6 i 7 - Telèfon 2360

Palma de Mallorca

Panyeria i llaneria Modisteria

Sastreria de primer orde

(de pallsà i milltar)

Llenceria i Camiseria

Gèneres de punt

Novetats per senyora i home